

Pædagogikum i det almene gymnasium

2006

Pædagogikum i det almene gymnasium

© 2005 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Vester Kopi

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:
Danmarks Evalueringsinstitut sætter
komma efter Dansk Sprognævn's
anbefalinger.

Bestilles hos:
Alle boghandlere eller på EVA's
hjemmeside www.eva.dk

40,- Kr. inkl. moms.

ISBN 87-7958-262-1

Indhold

Forord	5
1 Resumé	7
2 Indledning	11
2.1 Formål	11
2.2 Evalueringsgruppe og projektgruppe	12
2.3 Metode og dokumentation	12
2.4 anbefalinger og opfølgning	13
3 Rammer og struktur	15
3.1 Bekendtgørelsesgrundlag	15
3.2 Finansieringsgrundlag	17
3.3 Omfanget af uddannelsesstillinger	18
3.4 Frafald	20
3.5 Det etårige sammenlignet med det toårige forløb	21
3.6 Behovet for en ny pædagogikumstruktur	24
4 Ansvarsfordeling og samarbejde	27
4.1 Det overordnede ansvar for pædagogikum	27
4.2 SDU og Undervisningsministeriet	32
4.3 SDU og skolerne	33
5 Kandidaterne	35
5.1 Kandidaternes profil	35
5.2 Rekruttering af kandidater	37
5.3 Kandidaternes vurderinger af pædagogikums længde	38

6	Skolerne	41
6.1	Vejlederne	42
6.2	Kursuslederne	47
6.3	Supervisorer	49
6.4	Rektorerne	50
6.5	Øvrige lærerkolleger	51
7	Syddansk Universitet	53
7.1	SDU's forskning i pædagogikum	53
7.2	SDU's efter- og videreuddannelse af vejledere mfl.	55
8	Undervisningsministeriet	57
8.1	Tilsyn med pædagogikum	57
8.2	Opgavekommissionen og prøven i teoretisk pædagogik	59
8.3	Censorkorps	61
9	Teoretisk pædagogikum	63
9.1	Indhold i undervisningen og pensum	63
9.2	De enkelte kurser	66
9.3	Undervisningens forskningsbasering	68
9.4	Evaluering af undervisning	70
9.5	Undervisernes forudsætninger, vilkår og praksis	71
9.6	Sammenhænge mellem kurserne	72
10	Praktisk pædagogikum	75
10.1	Målene for praktisk pædagogikum	75
10.2	Samspil mellem pædagogikum og skolen	78
10.3	Uddannelsesplanen	79
10.4	Logbog og portfolio	82
10.5	Det afsluttende projekt	84
10.6	Pædagogikumbevis og udtalelse	86
11	Teori og praksis	89
12	Pædagogikum samlet set	93

Appendiks

Appendiks A: Anbefalinger	97
Appendiks B: Kommissorium	103
Appendiks C: Metode	107
Appendiks D: Kategorisering af fag	113
Appendiks E: Evalueringsgruppen	115

Rapporter fra EVA	117
--------------------------	------------

Da det ny pædagogikum med uddannelsesstillinger blev etableret i 2002, var det både indholdsmæssigt og omfangsmæssigt et stort og ambitiøst skridt i gymnasieskolens historie. Det nye pædagogikum sigter mod at klæde fremtidens gymnasie- og hf-lærere på inden for teoretisk og praktisk pædagogik så de kan imødekomme de mange nye udfordringer som gymnasiet står over for.

Danmarks Evalueringsinstitut, EVA, fremlægger i denne rapport evalueringen af pædagogikum i det almene gymnasium. Evalueringen har til formål at vurdere stærke og svage sider ved pædagogikum i forhold til uddannelsens mål, og det er vores forventning at rapportens anbefalinger kan danne grundlag for en række forbedringer af den nuværende pædagogikumordning.

Evalueringen indgår i EVA's handlingsplan for 2005 og er gennemført i 2005. Evalueringsrapporten er offentliggjort i februar 2006.

Erling Petersson
Formand for evalueringsgruppen

Christian Thune
Direktør for EVA

Formålet med evalueringen af pædagogikum i det almene gymnasium er at vurdere stærke og svage sider ved teoretisk og praktisk pædagogikum og vurdere hvordan tilrettelæggelsen og gennemførelsen af pædagogikum lever op til uddannelsens mål. Evalueringen fokuserer både på samspillet mellem teoretisk og praktisk pædagogikum og på hvordan de forskellige aktører der er involveret i pædagogikum, varetager deres roller.

Konklusion

Overordnet set viser evalueringen at pædagogikum på mange måder er en meget ambitiøs uddannelse der sigter mod at give de kommende gymnasielærere indblik i pædagogisk teori og konkrete undervisningsfærdigheder. Uddannelsen giver kandidaten mange muligheder for at udvikle sig personligt, socialt, fagligt og pædagogisk, og den bidrager i betydeligt omfang til at udvikle den pædagogiske praksis i gymnasieskolen. Selvom pædagogikum er et krævende forløb, er det også et privilegium for den enkelte kandidat at få adgang til at lære af så mange ressourcepersoner, og dette er en del af baggrunden for at 83 % af kandidaterne vurderer pædagogikumuddannelsen som god eller meget god.

Rapporten peger dog også på en række alvorlige svagheder ved den nuværende pædagogikumordning. Først og fremmest er pædagogikumuddannelsen unødigt kompleks i sin opbygning og ansvarsplacering. Hertil kommer at det etårige forløb kun er hensigtsmæssigt for kandidater der i forvejen har betydelig undervisningserfaring. Det er desuden en svaghed at især vejlederne ikke er sikret en tilstrækkelig kompetenceudvikling. Endelig er der behov for at undervisningen på teoretisk pædagogikum tilrettelægges i et nærmere samarbejde mellem aktørerne, samt at forskningsbaseringen på kurserne øges.

Evalueringsgruppens centrale anbefalinger

Der mangler en overordnet ansvarlig instans

Der bør etableres en samlende instans med overblik over hele pædagogikumuddannelsen. Den vil kunne løse de koordineringsmæssige udfordringer på en mere tilfredsstillende måde end det sker i dag. Instansen skal blandt andet varetage kandidatens retssikkerhed og løfte de administrative,

informations- og rådgivningsmæssige udfordringer på en professionel og brugervenlig måde. En samlet ansvarlig instans for teoretisk og praktisk pædagogikum vil også kunne styrke sammenhængen mellem teori og praksis så det ikke alene er op til den enkelte kandidat at skabe denne sammenhæng.

Baggrunden for anbefalingen er at pædagogikumuddannelsen er unødigt kompleks i sin opbygning og ansvarsplacering. Det gør det vanskeligt dels at sikre et velfungerende samarbejde mellem aktørerne, dels at skabe tilstrækkelig sammenhæng mellem kurserne i teoretisk pædagogikum og undervisningen og vejledningen i praktisk pædagogikum. Hertil kommer at der er for mange afbrud i kandidaternes egne undervisningsforløb og utilstrækkelig kvalitetssikring af vejledningen.

De etårige og toårige forløb erstattes af ét fælles forløb på tre semestre

De nuværende forløb på henholdsvis et og to år kan erstattes med ét fælles forløb på tre semestre for alle kandidater. Forløbet kan tilrettelægges med start i januar og sådan at første semester rummer kandidatens observation af vejledernes undervisning, kandidatens undervisning af vejledernes klasser samt kandidatens kurser i teoretisk pædagogikum. Herefter kan der følge et helt skoleår hvor kandidaten i højere grad i lange, ubrudte forløb kan koncentrere sig om egen undervisning under kyndig vejledning. Baggrunden for denne anbefaling er at mens det toårige forløb er en stor gevinst for gymnasiet og indeholder mange elementer som bør fastholdes og styrkes, er det etårige forløb kun hensigtsmæssigt for de kandidater der i forvejen har betydelig undervisningserfaring. Kandidater uden undervisningserfaring er i det etårige forløb udsat for et særligt tidspres der gør det svært for dem at nå at tilegne sig indholdet i teoretisk pædagogikum.

Der er behov for en bedre vejlederuddannelse

Kurserne for vejledere, supervisorere og kursusledere må udvides og udvikles så de i højere grad tager udgangspunkt i deltagernes erfaringer og sigter mod et højere teoretisk vidensniveau. Det er en svaghed ved den nuværende pædagogikumordning at der ikke i forhold til teoretisk pædagogik er sikret en større overensstemmelse mellem kandidaternes uddannelsesbehov på den ene side og på den anden side vejledernes, supervisorernes og kursusledernes forudsætninger for at kunne varetage deres funktioner i forhold til kandidaterne. Den nuværende konstruktion synes at bygge på en antagelse om at en generel pædagogisk udvikling af gymnasiet skal bæres igennem af de nye kandidater, men dette er en for stor og ubekvem opgave at lægge på de nye kandidaters skuldre. Den prioritering af den pædagogiske udvikling i gymnasiet som den nuværende pædagogikumordning er udtryk for, bør suppleres af en tilsvarende styrket indsats i forhold til at udvikle især vejledernes pædagogiske kompetencer.

Selvom Syddansk Universitet (SDU) ifølge en kontrakt med Undervisningsministeriet skal udbyde uddannelse til vejlederne på pædagogikumuddannelsen, er denne opgave ikke hidtil blevet løftet på en tilfredsstillende måde. Dette skyldes ikke kun SDU's manglende indsats, men også at Undervisningsministeriet mangler at præcisere hvilke kompetencer hvervet som vejleder forudsætter. At udgiften til vejledernes uddannelse påhviler gymnasierne, er formentlig en medvirkende årsag til den begrænsede efterspørgsel efter vejlederuddannelse af høj kvalitet. Dette fratager dog ikke rektorerne deres ledelsesmæssige ansvar for at sikre at vejlederne er tilstrækkeligt kvalificerede.

Undervisningen på teoretisk pædagogikum må i højere grad knyttes sammen med forskning i pædagogikum

SDU må styrke samarbejdet mellem forskere og undervisningsassistenter om undervisningens indhold og sikre at undervisningsassistenterne får bedre mulighed for efter- og videreuddannelse, fx ved at de i højere grad undervises af forskere. En styrkelse af forskningen i pædagogikum vil give væsentligt bedre vilkår for at fremme forskningsbaseret undervisning på teoretisk pædagogikum. Desuden må SDU styrke koordineringen mellem kurserne og samarbejdet mellem underviserne.

Rapportens anbefalinger

Rapportens anbefalinger er vurderinger der er foretaget af en ekstern, faglig ekspertgruppe. Anbefalingerne er udtryk for evalueringsgruppens valg på baggrund af de mange mulige anbefalinger der kan udledes af dokumentationsmaterialet.

Rapporten indeholder flere anbefalinger end dem der er anført i dette resumé. Rapportens anbefalinger er placeret i den løbende tekst sammen med de analyser, vurderinger og den dokumentation som ligger til grund. I appendiks A findes der en samlet oversigt over rapportens anbefalinger der er delt op i forhold til hvilket niveau de henvender sig til. Størstedelen af anbefalingerne er rettet til Undervisningsministeriet og sigter mod en revision af den nuværende bekendtgørelse.

De gymnasier der har lavet selvevalueringer, er forpligtet til at udarbejde og offentliggøre opfølgingsplaner i forlængelse af evalueringsrapporten. Det er dog EVA's håb at alle gymnasier vil bruge evalueringsrapporten som led i deres fortsatte udvikling.

Fremtidens gymnasielærere får deres praktiske og teoretiske pædagogiske kvalificering på pædagogikumuddannelsen som alle kandidater skal igennem for at blive gymnasielærere. Kvaliteten af pædagogikumuddannelsen har derfor afgørende betydning for gymnasielærernes pædagogiske kompetencer og kvaliteten af den undervisning som eleverne tilbydes i gymnasiet.

Pædagogikumuddannelsen har eksisteret i mange år og har skiftet form flere gange, men i 2002 blev den hidtil mest ambitiøse udgave af pædagogikum indført. Den omfatter en større teoretisk del og et praksisforløb der strækker sig over længere tid end tidligere. Derudover involverer den en række aktører som skal undervise, vejlede og supervisere kandidaten. Alt i alt lægger den nuværende pædagogikumuddannelse op til et generelt pædagogisk løft af gymnasieskolen idet den nye generation af gymnasielærere får en langt mere pædagogisk uddannelse end tidligere.

Den nuværende pædagogikumordning indebærer at kandidater med gymnasirelevante fag ansættes i uddannelsesstillinger på gymnasier, hf-kurser eller VUC'er der enten er af et eller to års varighed. Pædagogikum på toårige hf-kurser og hf-enkeltfag indgår dog ikke i denne evaluering. Uddannelsesstillingerne omfatter praktisk pædagogikum der foregår på ansættelsesskolen, og teoretisk pædagogikum der primært varetages af Syddansk Universitet. Derudover skal kandidater med sidefag gennemgå en faglig sidefagssupplering på universiteterne. Sidefagssuppleringen er dog ikke en del af denne evaluering.

2.1 Formål

Formålet med evalueringen af pædagogikum i det almene gymnasium er at vurdere stærke og svage sider ved teoretisk og praktisk pædagogikum. Det vurderes herunder hvordan tilrettelæggelsen og gennemførelsen af pædagogikum lever op til uddannelsens mål.

Evalueringen fokuserer på såvel samspillet mellem teoretisk og praktisk pædagogikum som på hvordan de forskellige aktører der er involveret i pædagogikum, varetager deres roller.

Evalueringssgruppen har i forhold til kommissoriet anlagt et handlingsanvisende perspektiv og giver således en række anbefalinger der indeholder forslag til den fremtidige udformning og varetagelse af pædagogikumuddannelsen. Af kommissoriet fremgår det at evalueringen skal forholde sig til styrker og svagheder i forhold til at nå målene for Pædagogikum. Dette giver anledning til vurderinger og anbefalinger hvoraf nogle vedrører selve uddannelsens udformning og struktur. Evalueringssgruppen har dog ikke taget nærmere stilling til eventuelle økonomiske konsekvenser af anbefalingerne.

2.2 Evalueringssgruppe og projektgruppe

Evalueringssgruppen har det faglige ansvar for rapportens vurderinger og anbefalinger. Gruppen er nedsat til lejligheden og består af fagfolk med særlig indsigt i evalueringssområdet. Evalueringssgruppens medlemmer er:

- Rektor Erling Petersson, Esbjerg Gymnasium (formand for evalueringssgruppen)
- Professor Torlaug Løkensgard Hoel, Universitetet i Trondheim
- Lektor og kursusleder Morten Mikkelsen, Fredericia Gymnasium
- Forstander Birgit Smedegård Olesen, VUC Vestsjælland Syd
- Professor Birgitte Simonsen, leder af Center for Ungdomsforskning ved Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet.

En projektgruppe fra EVA har det metodiske ansvar for evalueringen og har blandt andet skrevet evalueringssrapporten. Projektgruppens medlemmer er:

- Evalueringsskonsulent Michael Andersen (projektleder)
- Evalueringssmedarbejder Gitte Grønkær Andersen.

2.3 Metode og dokumentation

Evalueringen er gennemført på baggrund af et kommissorium der blev vedtaget af EVA's bestyrelse i februar 2005. Kommissoriet gør rede for evalueringens formål og kan ses i appendiks B.

Evalueringen er baseret på følgende dokumentation:

- Dansk Institut for Gymnasiepædagogik, der siden 1. januar 2005 er indgået i Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, på Syddansk Universitet, udarbejdede i perioden marts til maj 2005 en selvevalueringssrapport som lå til grund for evalueringssgruppens og projektgruppens besøg på instituttet i juni 2005.
- Fem udvalgte skoler udarbejdede i perioden marts til maj 2005 selvevalueringssrapporter og deltog i august 2005 i et seminar sammen med evalueringssgruppen og projektgruppen. I seminaret deltog desuden et udvalg af tilsynsførende der har fulgt kandidaterne på de fem sko-

ler. Seminaret tog udgangspunkt i skolernes selvevalueringsrapporter og sigtede imod en fremadrettet drøftelse af erfaringer med og vurderinger af pædagogikumuddannelsen.

- De kandidater der i sommeren 2005 afsluttede deres pædagogikum, deltog i august 2005 i en spørgeskemaundersøgelse.
- Et udvalg af kandidater der afsluttede pædagogikum i sommeren 2005, drøftede på to hel-dagsseminarer i henholdsvis Østdanmark og Vestdanmark i august 2005 en række spørgsmål om pædagogikum. Kandidaterne sammenfattede drøftelserne i skriftlige redegørelser.
- Undervisningsministeriet har bidraget med et notat der afklarede ministeriets rolle i pædagogikum.

Dokumentationsmaterialet beskrives nærmere i appendiks C.

2.4 anbefalinger og opfølgning

Rapportens anbefalinger er placeret i den løbende tekst sammen med de analyser, vurderinger og den dokumentation som ligger til grund for evalueringen. I appendiks A findes en samlet oversigt over rapportens anbefalinger.

De fem gymnasieskoler der har udarbejdet selvevalueringer, har ifølge bekendtgørelsen om opfølgning på evaluering ved Danmarks Evalueringsinstitut m.v. (nr. 1117) pligt til at lave en opfølgningsplan til Undervisningsministeriet. Opfølgningsplanerne skal offentliggøres i elektronisk form inden for et halvt år fra evalueringsrapportens offentliggørelse.

Dette kapitel beskriver rammerne for og strukturen i pædagogikumuddannelsen, herunder det bekendtgørelsesmæssige grundlag, det økonomiske grundlag, omfanget af uddannelsesstillinger, frafaldet på uddannelsen og forskellen på det etårige og det toårige forløb.

Kapitlets første afsnit er først og fremmest en tekstnær gengivelse af det bekendtgørelsesmæssige grundlag for uddannelsen, mens de følgende afsnit i højere grad indeholder analyser, vurderinger og anbefalinger. Til sidst i kapitlet vurderes behovet for at ændre strukturen i pædagogikum.

3.1 Bekendtgørelsesgrundlag

Kandidater der har opnået faglig og pædagogisk kompetence i et eller flere fag i gymnasiets fagrække, kan tildeles undervisningskompetence. Den faglige kompetence er betinget af en bestået kandidateksamen, mens pædagogisk kompetence opnås ved at gennemføre og bestå pædagogikum. De kandidater der afsluttede deres pædagogikum i sommeren 2005, gjorde dette på grundlag af to forskellige bekendtgørelser: De der gennemførte det toårige forløb, har fulgt bekendtgørelse nr. 477 fra 18.06.2002, mens de der gennemførte det etårige forløb, har fulgt bekendtgørelse nr. 242 fra 31.03.2004. I august 2005 trådte en ny bekendtgørelse i kraft (nr. 343 fra 11.05.2005). Selvom der er en række forskelle mellem disse bekendtgørelser, er de grundlæggende identiske:

Bekendtgørelserne indebærer alle at kandidater fra universiteter med gymnasierrelevante fag kan ansættes i uddannelsesstillinger på gymnasier, hf-kurser eller VUC'er i etårige eller toårige forløb efter nærmere bestemmelser. Uddannelsesstillingerne omfatter praktisk pædagogikum der foregår på ansættelsesskolen, og teoretisk pædagogikum der primært varetages af Syddansk Universitet. Undervisningsministeriet fører tilsyn med uddannelsen og beskikker tilsynsførende der følger kandidaterne. Hertil kommer den faglig sidefagssupplering der foregår på universiteterne. Sidefagssuppleringen er dog, som nævnt i indledningen, ikke en del af denne evaluering.

I det følgende gennemgås bekendtgørelsen fra 2004 i hovedtræk.

Rektor kan tildele en kandidat faglig kompetence til undervisning i et fag når kandidaten efter rektors vurdering besidder en række nærmere angivne delkompetencer, fx at kandidaten behersker fagets kerneområder, grundlæggende teorier, terminologi og arbejdsmetoder m.m. (B.2004, § 1). Amdtsrådet kan ansætte en kandidat i en uddannelsesstilling ved et gymnasium eller tilsvarende med henblik på at gennemføre den pædagogiske uddannelse (pædagogikum) i de gymnasierrelevante fag hvor rektor har tildelt kandidaten faglig kompetence (B.2002, § 3).

Målet med pædagogikum er at kandidaten opnår undervisningsfærdighed. Hvad undervisningsfærdighed indebærer i denne sammenhæng, er nærmere angivet i bekendtgørelsens § 5, stk. 1 (2002). Hertil kommer at kandidaten skal opnå viden om gymnasiet og hf's skoleformer. Det er blandt andet viden om regelgrundlaget for arbejdet som lærer, beslutningsprocesserne på et gymnasium mv. og viden om teoretisk pædagogik. Teoretisk pædagogik indebærer viden om almenpædagogik og fagdidaktik, at kandidaten får evne til kritisk at reflektere over egen undervisningspraksis og indsigt i uddannelsens samspil med det omgivende samfund.

For kandidater med mere end et fag fra gymnasiet og hf's fagrække varer uddannelsesstillingen to år og omfatter praktisk og teoretisk pædagogikum samt sidefagssupplering (§ 6). Men kandidater med et fag, kandidater med toårige sidefagsuddannelser samt kandidater der som årsvikarer på gymnasialt niveau har undervist mindst 700 timer i deres bi- eller sidefag og har gennemført et fuldt forløb i faget, er fritaget for sidefagssupplering (2002, § 6,3) For disse kandidater varer uddannelsesstillingen derfor kun et år.

Undervisningsministeriet fører tilsyn med uddannelsens tilrettelæggelse og gennemførelse og beskikker en tilsynsførende og evt. en bitilsynsførende (hvis den faglige kombination nødvendiggør dette) pr. kandidat. Den tilsynsførende fører tilsyn med kandidaten i hele uddannelsesforløbet og følger kandidatens undervisning ved fire besøg. Det er den tilsynsførende der sammen med kursuslederen afgør om kandidaten skal have faglig relevant supplerings, og om kandidaten har bestået første år af praktisk pædagogikum (2002, § 7).

Rektor udpeger en kursusleder der har ansvar for at planlægge og koordinere kandidatens samlede uddannelsesforløb. Kursuslederen udarbejder og ajourfører løbende en uddannelsesplan i samarbejde med kandidaten og sikrer dens gennemførelse. Kursuslederen deltager desuden i vurderingen af det afsluttende projekt og udfærdiger udkast til pædagogikumudtalelse (2002, § 8).

Rektor udpeger desuden en eller flere vejledere med undervisningskompetence i alle kandidatens gymnasierrelevante fag. Vejlederne yder kandidaterne faglig og pædagogisk vejledning og medvirker til at kandidaten når uddannelsesmålene (2002, § 9).

Første år af praktisk pædagogikum består af praktisk undervisning i alle fag som er omfattet af uddannelsesstillingen (2002, § 10). Andet år består af undervisning af egne klasser og hold samt udarbejdelse af en afsluttende projektopgave (2002, § 13-14). For at kunne fortsætte på andet år skal kandidaten have bestået første år (2002, § 12).

Teoretisk pædagogikum består af kurser i fagdidaktik og almenpædagogik og afsluttes med en skriftlig prøve ved slutningen af tredje semester (2002, § 15-17). Det er Undervisningsministeriet der stiller opgaven på baggrund af forslag fra en opgavekommission.

Rektor udsteder et bevis for gennemført pædagogikum. Beviset omfatter en karakter for den skriftlige prøve i teoretisk pædagogikum, en samlet udtalelse (pædagogikumudtalelsen) og en beskrivelse af de elementer kandidaten har været igennem i uddannelsen (jf. uddannelsesplanen) (2002, § 18).

Antallet af kurser, deres mål og tilrettelæggelse fremgår nærmere af bilag 1 til bekendtgørelserne. Bilag 1 (jf. oversigten i afsnit 9.2) er på en række punkter blevet ændret væsentligt fra bekendtgørelse 242 fra 2004 til bekendtgørelse 343 fra 2005. Således er henholdsvis "Kursus i fagdidaktik i fagfamilier" på 60 timer og "Fælleskursus i fagdidaktik og almenpædagogik" på 50 timer udgået. Til gengæld er der kommet et nyt kursus om "Fagenes samspil" på 110 timer. Det almenpædagogiske kursus "Kursus i organisationsteori og skoleudvikling" på 30 timer er ændret til kurset "Evaluering, organisationskultur og skoleudvikling" på 40 timer, og målet er ændret ved at skolens evalueringskultur er blevet en del af det som kandidaten skal opnå indsigt i. Endelig er en bestemmelse om at en del af kurserne skal afholdes som fjernundervisning eller internat, taget ud.

Som det vil fremgå løbende i rapporten, er der behov for at konkretisere regelsættet for pædagogikumuddannelsen, blandt andet for at sikre en mere ensartet forvaltning på institutionerne. Det gælder fx pædagogikumbeviset, uddannelsesplanen og andre elementer af pædagogikum.

3.2 Finansieringsgrundlag

Finansieringsgrundlaget er ligesom ansvarsfordelingen, som vi ser nærmere på i kapitel 4, delt mellem forskellige instanser: En meget stor del af udgifterne til pædagogikum påhviler skolerne i forbindelse med finansieringen af selve uddannelsesstillingerne og af det arbejde som kursusledere, tilsynsførende, vejledere mfl. udfører. Disse udgifter dækkes af gymnasieejerne og opgøres ikke særskilt. I praksis varierer de formentlig væsentligt fra skole til skole.

Undervisningsministeriet dækker egne udgifter til fagkonsulenter, opgavekommission, censorkorps mv., og SDU finansierer sine forpligtelser i forhold til teoretisk pædagogikum på grundlag af det

statstilskud som er aftalt i en kontrakt mellem Undervisningsministeriet og SDU. SDU modtager 30.000 kr. pr. kandidat i 2002-pris- og lønniveau. Et beløb der forhøjes med 4.800 kr. pr. fag hvis kandidaten har mere end to fag, og nedsættes med 4.800 kr. pr. kandidat for kandidater med kun et fag.

Selvevalueringsgruppen på SDU skriver i deres rapport at der "er en fornuftig økonomi i forhold til tilrettelæggelse og gennemførelse af kurserne i teoretisk pædagogikum samt tilstrækkelige midler til en professionel administration". Dog vil der – vurderer SDU – på sigt være behov for "ressourcer til at etablere et samarbejde mellem undervisere på de teoretiske kurser og de øvrige aktører i forhold til kandidaterne". Hertil kommer et behov for midler til "forskning i pædagogikumfeltet".

Det er ikke muligt at vurdere i hvilken grad statstilskuddet dækker eller fremover vil kunne dække SDU's udgifter til pædagogikum, og heller ikke om SDU vil få et overskud eller underskud fra sine aktiviteter i forhold til pædagogikum.

Det er ikke hensigtsmæssigt at en offentligt finansieret uddannelse som pædagogikum har et så uoverskueligt finansieringsgrundlag da det betyder at offentligheden ikke har mulighed for at kende det samlede ressourceforbrug. Det manglende overblik over finansieringsgrundlaget betyder at prioriteringsmæssige overvejelser i forhold til pædagogikums forskellige elementer kommer til at foregå på et usikkert grundlag. Hertil kommer at der ikke er overblik over hvordan indtægter og udgifter i forbindelse med pædagogikum påvirker økonomien på de involverede institutioner. Amtsgymnasiernes overgang til selveje vil ikke gøre behovet for klarhed på dette område mindre.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet løbende kortlægger og offentliggør pædagogikumuddannelsens ressourceforbrug samlet set og i forhold til de enkelte dele så en gennemskuelig økonomi sikres.

3.3 Omfanget af uddannelsesstillinger

Ifølge bekendtgørelsen er det amtsrådet der ansætter kandidaterne i uddannelsesstillinger på amtskolerne. I Bornholms Regionskommune og Københavns og Frederiksberg Kommuner har kommunalbestyrelsen en tilsvarende beføjelse. Hvad angår statslige gymnasier, det vil i praksis sige Sorø Akademi, udøver Undervisningsministeriet denne beføjelse, og hvad angår de private gymnasier, er det den private institutions bestyrelse der har beføjelsen. Den følgende tabel viser det sam-

lede omfang af uddannelsesstillinger som amtsråd, kommunalbestyrelser mfl. har ansat i årene 2002-04 samt fordelingen på et- og toårige forløb.

Tabel 1
Antal kandidater der begyndte på pædagogikum i 2002, 2003 og 2004

	2002	2003	2004
Etårige forløb	56	142	114
Toårige forløb	107	232	237
Antal i alt	163	374	351

Kilde: Notat fra SDU.

Som tabel 1 viser, faldt antallet af uddannelsesstillinger fra 374 i 2003 til 351 i 2004, heraf udgjorde de etårige forløb henholdsvis 38 % og 32 %. Nu er det primært de enkelte amtsråd der ansætter kandidater i uddannelsesstillinger og dermed i praksis afgør dimensioneringen af pædagogikum, men når amterne nedlægges, og amtsgymnasiernes overgår til selveje i 2007, foreligger der en helt ny situation.

Dokumentationen giver ikke grundlag for at vurdere om det aktuelle antal uddannelsesstillinger svarer til gymnasieskolens rekrutteringsbehov. Og i den forbindelse heller ikke om kandidaternes fagkombinationer modsvarer behovet i de forskellige fag fremover. Men evalueringsgruppen ser en stor udfordring i at der i årene fremover bliver uddannet et tilstrækkeligt antal kandidater i alle gymnasiets fag, og denne udfordring bliver ikke mindre når amterne nedlægges, og gymnasierne overgår til selveje.

Der er behov for at en central instans får til opgave løbende at vurdere behovet for uddannelsesstillinger i de enkelte fag og i de forskellige egne af landet i et tidsperspektiv der bør række mindst ti år frem af hensyn til søgningen til universiteternes gymnasierrelevante fag.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet sikrer at der fremover bliver uddannet tilstrækkeligt med lærere i alle gymnasiets fag. Som grundlag for dette bør der årligt udarbejdes nationale prognoser for efterspørgslen efter gymnasielærere der rækker mindst ti år frem. Denne opgave bør varetages af en central instans og lægges til grund for den årlige dimensionering af pædagogikum.

3.4 Frafald

SDU har hvert af årene 2002, 2003 og 2004 registreret frafaldet fordelt på årsager og henholdsvis et- og toårige forløb. På grundlag af disse data er den følgende tabel konstrueret.

Tabel 2
Frafald på pædagogikum 2002-2004

	Etårige forløb i 2002-03	Toårige forløb i 2002-04	Etårige forløb i 2003-04	Toårige forløb i 2003-05	Etårige forløb i 2004-05
Afskediget		1			
Har selv opsagt stilling	1	3	1	15	1
Bestod ikke praktisk pædagogikum		1		4	
Udsat et år				1	
Bestod ikke teoretisk pædagogikum				1	1
I alt	1	5	1	21	2
I % af optagne	2 %	5 %	1 %	9 %	2 %

Kilde: Notat fra SDU.

Som tabellen klart viser, er der et meget begrænset frafald på uddannelsen. Størstedelen af de frafaldne har selv sagt deres stilling op af forskellige grunde. En meget lille gruppe på i alt 5 kandidater – eller 1 % – har ikke bestået praktisk pædagogikum. Endelig er frafaldet på de etårige forløb mindre end på de toårige forløb: Hvor frafaldet på de tre etårige forløb ligger på 1-2 %, er frafaldet blandt kandidater på de toårige forløb på henholdsvis 5 % og 9 %. Det er interessant at på trods af mange pædagogikumstuderendes udsagn om at det etårige forløb er hårdt, så medfører det ikke et større frafald for kandidater på etårige forløb.

3.5 Det etårige sammenlignet med det toårige forløb

Som det fremgik af tabel 1, varer pædagogikum to år for de fleste kandidater. Men ca. hver tredje kandidat skal nå de samme teoretiske og praktiske pædagogiske mål på kun et år. Det drejer sig om følgende grupper af kandidater:

- Kandidater der kun har et fag.
- Kandidater der har fag som indebærer at de ikke skal gennemføre sidefagssupplerung, fx kandidater med faget idræt.
- Kandidater med faglig kompetence efter bekendtgørelsens § 1 der som årsvikar på gymnasialt niveau har undervist mindst 700 timer i deres bi- eller sidefag og har gennemført et fuldt forløb i faget.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at det i forhold til *en række faktuelle forhold* gør en forskel om kandidaten har været igennem et etårigt eller toårigt forløb. For personer der har gennemført etårigt forløb, gælder at de – sammenlignet med kandidater der har gennemført et toårigt forløb:

- hyppigere er blevet ansat som gymnasielærer efter endt pædagogikum.
- i mindre grad er blevet observeret af vejledere og supervisorere.
- har haft vejledningssamtaler med et mindre antal vejledere.

Men spørgeskemaundersøgelsen viser også at det i forhold til *en række vurderinger* gør en forskel om kandidaten har været igennem et etårigt eller et toårigt forløb. For personer der har gennemført etårigt forløb, gælder at de – sammenlignet med kandidater der har gennemført et toårigt forløb – i mindre grad vurderer at de har opnået indsigt og færdighed i:

- at samarbejde med andre lærere i relation til skolen som helhed
- at indkredse elevernes forudsætninger og forventninger til undervisningen
- at understøtte elevernes forskellige læringsstrategier
- at samarbejde med eleverne om tilrettelæggelse af det mundtlige og skriftlige arbejde i faget.

Kandidater der har gennemført etårigt forløb, vurderer også at de i mindre grad har opnået viden om regelgrundlaget for arbejdet som lærer og beslutningsprocesserne på et gymnasium m.m. Desuden vurderer de etårigt kandidater at de i mindre grad har fået et meget stort udbytte af relationen til andre lærere på skolen, og de vurderer i mindre grad end de andre kandidater at de lærere der ikke har været deres vejledere, interesserer sig for hvad de har lavet på pædagogikum.

Det er ikke overraskende at der i løbet af et væsentligt kortere forløb ikke bliver plads til lige så mange vejledningssamtaler eller observationer. Det er heller ikke overraskende at det mere koncentrerede etårigt forløb har en pris i form af et mindre udbytte af lærersamarbejdet. Men det bør

mane til eftertanke at de etårige kandidater ikke i samme grad som de toårige kandidater når en række centrale mål, herunder i forhold til undervisningsfærdighed.

SDU anfører i deres selvevalueringsrapport at de indimellem oplever at etårige kandidater mister motivationen i enkelte kurser fordi det komprimerede kursusforløb udsætter dem for et stærkt pres i forhold til praktikken.

Af besøget på SDU fremgik det at der var bred enighed om at det etårige pædagogikumforløb er for komprimeret. Det blev fremført at der ikke er tid nok til at læse og lade stoffet bundfælde sig, og at det er uhensigtsmæssigt at kandidaterne er så meget væk fra deres ansættelsesskoler når de allerede har egne klasser fra starten af forløbet. Dertil kommer at problemet med manglende teoretisk samarbejde mellem kandidater og vejledere er større i de etårige forløb.

Undervisningsassistenterne på SDU understregede at det på denne baggrund kan være vanskeligt at opretholde motivationen for teoretisk pædagogikum hos de etårige kandidater, og at de etårige kandidater har vidt forskellige forudsætninger i og med at nogle har undervisningserfaring og andre ikke har. Særligt for de etårige kandidater uden undervisningserfaring kan det være et meget krævende forløb som gør mange frustrerede. Undervisningsassistenterne foreslog derfor at man udvidede det etårige forløb til halvandet år, hvilket også ville betyde at man undgik sammenfald mellem elevernes og kandidatens egen eksamen. Hvis man alligevel vil bevare den etårige pædagogikumuddannelse, bør man skære ned på pensum, evt. ved at lægge nogle af elementer fra pædagogikum ind i kandidatuddannelserne.

På de to seminarer for kandidater var der flere kandidater der generelt var tilfredse med udbyttet af det etårige forløb selvom de fleste fandt forløbet meget stressende. Nogle påpegede dog også på at det er godt "at få det overstået" på et år i stedet for to. Det blev dog også fremhævet at det spiller en stor rolle hvor meget undervisningserfaring man har på forhånd, når man skal igennem et etårigt forløb. Den følgende oversigt eksemplificerer forskellen på et etårigt og et toårigt forløb.

Oversigt: Eksempel på et etårigt og et toårigt forløb

	Toårigt forløb med start 2003:	Etårigt forløb med start 2003:
1. semester	<ul style="list-style-type: none"> • Undervisning i vejleders klasse. Skolestart ca. 8. aug. • Almenpædagogik, modul 1: 15., 20. og 28. aug. • Fagdidaktikkursus: 6. - 9. okt. • Kursus i almen it • Første besøg • Sidefagssupplering 1, oldtidskundskab: 20. nov.-31. jan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Undervisning i vejleders og egne klasser. Skolestart ca. 8. aug. • Almenpædagogik - modul 1: 15., 20. og 28. aug. • Kursus i almen it • Første besøg • Fagdidaktikkursus: 4. – 7. nov. • Fagdidaktikkursus: 11. – 14. nov. • Almenpædagogik, modul 2: 17. - 20. nov. • Fagfamilie: 26. nov., 2. og 8. dec. • Andet besøg
2. semester	<ul style="list-style-type: none"> • Almenpædagogik, modul 2: 23. - 26. februar • Fagdidaktikkursus: 2. - 5. marts • Andet besøg • Sidefagssupplering: hele maj og juni 	<ul style="list-style-type: none"> • Undervisning i vejleders og egne klasser • Kursus i fagspecifik it • Organisation og skoleudvikling: 5. og 6. jan. • Almenpædagogik, modul 3: 2. - 5. feb. • Fælleskursus: 16., 17. og 18. feb. • Tredje besøg • Opgave i skriftlig pædagogik: 15.-22. marts • Afsluttende projekt: færdiggøres i maj • Fjerde besøg + udtalelse
3. semester	<ul style="list-style-type: none"> • Undervisning i egne klasser. Skolestart ca. 8. aug. • Almenpædagogik, modul 3: 23. - 26. august • Kursus i fagspecifik it • Organisation og skoleudvikling: 21. og 22. okt. • Fagfamilie: 4. og 5. november • Fælleskursus: 22. – 23. nov. • Tredje besøg • Skriftlig prøve i teoretisk pædagogik: 9. - 16. dec. 	
4. semester	<ul style="list-style-type: none"> • Afsluttende projekt: færdiggøres i marts • Fjerde besøg + udtalelse 	

Kilde: Fredericia Amtsgymnasium og HF, uddannelsesforløb med start 2003.

Som oversigten illustrerer, er det etårige forløb meget komprimeret i forhold til det toårige. Og som det fremgår af dokumentationsgrundlaget mener mange aktører da også at forløbet er for komprimeret. Derfor vurderer evalueringsgruppen at det etårige forløb bør nedlægges. Det er kun i ganske særlige tilfælde sandsynligt at kandidater på et år kan nå de samme pædagogiske og didaktiske mål som kandidater kan på to år. Det kan fx gælde for kandidater der har betydelig undervisningserfaring eller særlige pædagogiske eller didaktiske forudsætninger. Og da der allerede i den gældende bekendtgørelse er mulighed for at give merit, er der ikke behov for yderligere regler i forhold til sådanne situationer. Også hensynet til kandidaterne taler for helt at nedlægge det etårige pædagogikum.

3.6 Behovet for en ny pædagogikumstruktur

Der er flere forhold der taler for at omstrukturere pædagogikumuddannelsen, bl.a. forhold der vedrører progressionen i pædagogikum og koordineringsmæssige vanskeligheder.

Om progressionen i pædagogikum anfører SDU i deres selvevalueringsrapport at dele af kursusforløbet er placeret uhensigtsmæssigt i forhold til kandidatens progression i praktisk pædagogikum. Kursernes tidsmæssige placering og indhold fastlægges fra centralt hold, og derfor tages der ikke altid tilstrækkeligt hensyn til progressionen i praktisk pædagogikum. Desuden påpeger SDU i deres selvevalueringsrapport at der ikke eksisterer en "autoriseret" eller anbefalet progression der gælder for alle kandidater i praktisk pædagogikum. Da praksisforløbene varierer fra skole til skole, er det svært at koordinere praktisk pædagogikum med teoretisk pædagogikum som har bygget en progression op omkring den nye lærers udvikling fra novice til færdiguddannet.

Det var vanskeligt at få kandidaterne på seminarerne til at give klare vurderinger af progressionen i pædagogikum, og de få vurderinger pegede i forskellige retninger. Mens nogle mente at der ikke var en progression i praktikken, vurderede andre at den var tydelig, og at den afspejlede sig i kandidaternes egen undervisning af elever.

Med hensyn til koordineringsmæssige vanskeligheder i pædagogikum anfører SDU i deres selvevalueringsrapport at det logistisk set er vanskeligt administrativt at opnå en optimal placering af alle kurser. Dette gælder i særlig grad for kurserne i fagdidaktik A der strækker sig over fire dage. Efter SDU's vurdering kan det logistiske problem ikke løses inden for den nuværende pædagogikumordning. På kandidatseminarerne tegnede der sig også et billede af at det rent praktisk var svært at få uddannelsens forskellige dele koordineret på en tilfredsstillende måde, og en af de store kilder til frustration er de mange afbrydelser af undervisningen i praktisk pædagogikum.

Et andet forhold der taler for at lave strukturen om, er at kandidaterne ikke har mulighed for at deltage i et eksamensforløb inden de selv skal eksaminere. Kursuslederne påpegede dette forhold på skoleseminaret, og det er efter deres vurdering en uacceptabel mangel i pædagogikumuddannelsen. De anbefalede derfor at ændre den regel der foreskriver at pædagogikumkandidater (og andre) ikke må være til stede ved eksamensvoteringen, da de mener den er uhensigtsmæssig i forhold til at lære kandidaterne om voteringen. Det er imidlertid eksamensbekendtgørelsen som dækker hele uddannelsessystemet, der forhindrer at kandidaterne overværer votering ved afsluttende eksamener. Evalueringsgruppen vurderer at det er for vidtrækkende at anbefale ændringer i eksamensbekendtgørelsen, men samtidig er det meget vigtigt at kandidaterne får mulighed for at få indsigt i hvordan voteringer normalt foregår. Derfor foreslås det at kandidaterne så vidt muligt deltager i skolernes årsprøver hvor de gerne må overvære voteringer.

Endelig påpegede flere grupper på skoleseminariet at man med fordel kunne flytte det første eller de første kurser hen før skolestart. Der var på kandidatseminarerne flere grupper som anbefalede et forløb over tre semestre uden sidefagssupplering, og en gruppe tilføjede at det første semester kunne indledes i forårssemesteret med observation og kursusvirksomhed.

Alt i alt er der behov for en ny strukturering af det toårige pædagogikumforløb. Uden den faglige sidefagssupplering er det muligt at etablere et forløb over tre semestre for alle kandidater. Ved at lade pædagogikum forløbe over tre semestre med start i januar opnår man flere fordele:

- En stor del af kurserne i teoretisk pædagogikum kan gennemføres i første semester. Dermed begrænses afbrydelserne af kandidaternes egen undervisning i praktisk pædagogikum i de to sidste semestre.
- Kandidaterne kan få eksamenserfaringer integreret i pædagogikum på et tidligt tidspunkt i forløbet da de får mulighed for at observere årsprøver ved slutningen af første semester.
- Kandidaterne vil få en tydeligere progression i forløbet når kandidaternes observation af vejledernes undervisning primært lægges i første semester sammen med kurserne i den mere grundlæggende pædagogiske teori. Samtidig vil kandidaternes efterfølgende undervisning i egne klasser foregå igennem et helt skoleår i længere, ubrudte forløb. Det understreges i den forbindelse at der fortsat bør foregå vejledning i andet og tredje semester selvom kandidaten har egne klasser.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at de nuværende forløb på henholdsvis et og to år erstattes med et fælles forløb over tre semestre for alle kandidater. I særlige tilfælde bør der være mulighed for at kandidater med fx betydelig undervisningserfaring kan få merit i forhold til bestemte indholdselementer. Kompetencen til at tildele merit bør i denne model overgå til de tilsynsførende.

Det anbefales at alle kandidater følger et fælles forløb hvor de deltager i de samme kurser. I de tilfælde hvor kandidaterne opnår merit for dele af pædagogikum, bør dette derfor ikke ændre ved forløbets samlede længde på tre semestre. Af hensyn til kandidatens retssikkerhed bør de tilsynsførende være den instans der tildeler merit efter indstilling fra skolens rektor, da meritildelingen har betydning for kandidatens timetal på ansættelsesskolen.

Selvom der ændres i tilrettelæggelsen af teoretisk pædagogikums samlede forløb således at mange teoretiske kurser placeres i starten, er det vigtigt at holde fast i samspillet mellem teori og praksis. For at sikre at kandidaten har tilstrækkelige forudsætninger for at varetage undervisningen i 2. og 3. semester, bør 1. semester afsluttes med at tilsynsførende og kursusleder vurderer kandidatens undervisningsfærdighed. 1. semester bør indeholde to besøg og skal bestå for at kunne fortsætte i uddannelsesstillingen. Den endelig vurdering af kandidatens pædagogiske kompetencer bør fortsat finde sted efter sidste besøg der bør ligge i midten af 3. semester.

Når pædagogikumforløbet starter i januar, vil de kandidater der dimitterer om sommeren, skulle vente et semester. For mange kandidater vil dette semester kunne bruges til faglig supplering. Hertil kommer at mange kandidater dimitterer på andre tidspunkter af året. Det er derfor evalueringsgruppens vurdering at fordelene er større end ulemperne ved at flytte starten på pædagogikum fra august til januar.

4 Ansvarsfordeling og samarbejde

Dette kapitel belyser indledningsvis hvordan det overordnede ansvar for pædagogikum er placeret. Denne ansvarsfordeling er temmelig kompleks da der er mange aktører og meget forskelligartede uddannelsesdele. I de to følgende afsnit behandles samarbejdsrelationen mellem dels SDU og Undervisningsministeriet, dels mellem SDU og gymnasieskolerne. Relationen mellem Undervisningsministeriet og skolerne, der især omfatter det ministerielle tilsyn med pædagogikum, behandles i kapitel 8.

4.1 Det overordnede ansvar for pædagogikum

Dette afsnit fokuserer på hvordan ansvaret for pædagogikum er fordelt på en række instanser, herunder Undervisningsministeriet, SDU og skolerne. Den komplicerede fordeling af ansvaret for de enkelte dele af pædagogikum er illustreret i den følgende oversigt.

Oversigt over ansvarsplaceringen i pædagogikum

	Undervisningsministeriet	Amterne	Skolerne	SDU	Universiteterne
Det overordnede ansvar	har det overordnede ansvar for og fører tilsyn med pædagogikum	Amtsrådet er ansættende myndighed		SDU har iht. kontrakt med Undervisningsministeriet ansvar for en del af kurserne på teoretisk pædagogikum og for administrationen	
Ansvar for administration af pædagogikum	Prøveadministrationen			SDU har ansvar for database over kandidaternes uddannelsesforløb.	
Ansvar for kurser i fagdidaktik A	fagkonsulenterne har ansvaret for indhold og tilrettelæggelse			SDU vælger kursussteder og fordeler kandidater når samme kursus udbydes flere gange på et skoleår	
Ansvar for øvrige kurser i teoretisk pædagogikum			Ansættende rektor har ansvar for kursus om it-aktiviteter	SDU har ansvaret for øvrige kurser	
Ansvar for prøven i teoretisk pædagogikum	Nedsætter en opgavekommission beskikker censorerne og fastlægger det faglige grundlag for og stiller opgaven.			SDU udarbejder hvert forår en litteraturliste som beskriver det kommende forløbs kursusindhold, og som godkendes af opgavekommissionen.	
Ansvar for praktisk pædagogikum	Tilsynsførende i samarbejde med rektorer og kursusledere		Rektor og kursusledere på rektors vegne i samarbejde med tilsynsførende		
Faglig sidefags-supplering					Universiteterne udbyder faglig sidefags-supplering

Oversigten viser at der ikke er en entydig placering af det faglige og pædagogiske ansvar for uddannelsen som helhed. Dette anfører SDU da også som kritik i deres selvevalueringsrapport. SDU har det faglige og pædagogiske ansvar for de kurser SDU gennemfører, mens ansvaret for de teoretiske kurser i fagdidaktik A er placeret hos Undervisningsministeriets fagkonsulenter, og ansvaret for it-kurserne er placeret på ansættelsesskolerne. Opgavekommissionen og censorkorpset har ansvaret for eksamen i teoretisk pædagogikum. Hertil kommer at skolerne, nærmere bestemt rektorerne, har ansvaret for praktisk pædagogikum i samarbejde med Undervisningsministeriets tilsynsførende. Endelig er ansvaret for den faglige sidefagssupplering placeret på universiteterne.

SDU anfører i deres selvevalueringsrapport at der ikke er en formel koordinering mellem forløbet i praktisk pædagogikum og de forskellige kursusforløb. En evt. koordinering er op til lederen af det enkelte kursus. Selvevalueringsgruppen på SDU giver desuden udtryk for at det ville være en fordel for den enkelte kandidats forløb og udvikling hvis der kunne skabes et samarbejde mellem de mange forskellige aktører i relation til den enkelte kandidat.

På besøget uddybede selvevalueringsgruppen at det er et problem at ansvarsfordelingen er så kompliceret. Fx kontakter mange SDU med spørgsmål om dele af pædagogikum som man ikke har ansvaret for, samtidig med at der mangler et sted man kan henvise til, som har overblik over de forskellige uddannelsesdele. Denne mangel på samarbejde og klar ansvarsplacering besværliggør samtidig sammenknytningen af det praktiske og det teoretiske i uddannelsens indhold (dette tages op i kapitel 11).

Besøget på SDU bekræftede at placeringen af de forskellige uddannelsesdele i den samlede pædagogikumuddannelse og ansvarsfordelingen mellem de forskellige aktører giver anledning til en del usikkerhed. Både samarbejdet med Undervisningsministeriet, Videnskabsministeriet og med gymnasierne er mangelfuldt. Der mangler på flere niveauer et fast samarbejds mønster og interesse for hvad andre instanser laver.

De undervisningsassistenter og forskere der deltog i besøget på SDU, kendte ikke særlig meget til det pensum der undervises i på de uddannelsesdele der varetages af ministeriet og af skolerne. SDU har desuden ikke indsigt i hvilke af deres undervisningsassistenter der fungerer som censorer ved opgaven i teoretisk pædagogikum. Det samlede indtryk er derfor at der generelt set mangler kommunikation og samarbejde, at der mangler initiativ til at forbedre denne situation, og at der i det hele taget mangler interesse for sammenhængen i uddannelsen og for andre instanser end den man selv er en del af. Flere aktører har eksplicit nævnt at det er svært at have en holdning til de dele af pædagogikumuddannelsen de ikke selv er i berøring med.

Besøget på SDU viste også at det var et synspunkt blandt nogle at pædagogikum i højere grad bør samles så der kommer en klarere opdeling med hensyn til selve varetagelsen af uddannelsen, fastsætning af regelgrundlag og kontrol. En tydeligere placering af ansvar hos SDU i forhold til ministeriet vil samtidig skabe et mere synligt centrum for administrationen som klarere vil fremstå som et sted alle kan henvende sig. Hvis ansvaret for teoretisk pædagogikum i højere grad placeres på SDU, udelukker dette ikke at fagkonsulenterne stadig ville kunne tilrettelægge fagdidaktiske kurser selvom de er ansat af ministeriet.

Forskerne udtaler sig ikke direkte om samspillet mellem de forskellige aktører på området. Men det fremgår indirekte af deres udtalelser om indhold, form og sammenhæng i teoretisk pædagogikum at de kun har lidt indsigt i uddannelsens indhold og tilrettelæggelse. De nævner at de burde have mere indflydelse på tilrettelæggelsen af teoretisk pædagogikum, men de har endnu ikke taget initiativ til at få det.

Generelt er der en tendens til at alle instanser mener at de andre ikke er gode nok til at samarbejde og kommunikere. Undervisningsassistenterne nævner både at der bør være bedre samarbejde mellem tilsynsførende og kursusledere, at fagkonsulenterne ikke koordinerer undervisningsplaner og pensum i forhold til SDU, og at kursuslederne i højere grad bør tage ansvar for den indholdsmæssige sammenhæng. Selvevalueringsgruppen mener det er ukonstruktivt at Undervisningsministeriet og SDU begge forsøger at styre pædagogikumuddannelsen som er en meget uhåndterbar størrelse i den sammenhæng. Ledelsen mener at Undervisningsministeriets funktioner er uhensigtsmæssigt sammensat idet de både varetager kursusaktiviteter, laver regler og kontrollerer.

Alt i alt får man det indtryk at der i høj grad mangler samarbejde og kommunikation om de forskellige uddannelsesdele, og at det er for nemt for de enkelte instanser at fralægge sig ansvaret for helheden i den komplicerede struktur pædagogikumuddannelsen administreres i.

Kandidaterne gav på de to seminarer udtryk for at koordineringen af praktisk og teoretisk pædagogikum kunne være bedre. De peger blandt andet på at vejlederne ikke er gode nok til at bidrage til at skabe den ønskede sammenhæng mellem teori og praksis, mens kursuslederne omvendt af flere fremhæves som dem der skaber overblik og bidrager til sammenhæng.

Ifølge kontrakten mellem Uddannelsesstyrelsen og DIG (nu Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier) fra 16. september 2002 skal SDU varetage administrationen af pædagogikum med særligt henblik på oprettelse og vedligeholdelse af en database over samtlige pædagogikumkandidater i uddannelsesstillinger. Det fremgår af § 1 at denne administration omfatter en registrering af hvilke kandidater der kan fortsætte i uddannelsesstillingens andet år, og at SDU skal modtage oplysninger fra skolerne om hvilke kandidater der har bestået første år af praktisk pædagogikum.

Hvis SDU ikke modtager disse oplysninger fra skolerne, skal SDU selv indhente dem hos de tilsynsførende. Videre skal SDU indberette til Undervisningsministeriet ved afslutningen af andet semester hvilke kandidater der kan gå til skriftlig prøve.

Evalueringsgruppen er enig med selvevalueringsgruppen på SDU i "at der ikke er nogen entydig placering af det faglige og pædagogiske ansvar for uddannelsen som helhed". Som det også fremgår af oversigten, er ansvaret for pædagogikum placeret mange forskellige steder. Det er evalueringsgruppens vurdering at den kvalitet der kendetegner den indholdsmæssige del af pædagogikum, ikke modsvares af en tilsvarende kvalitet i den samlede administration af pædagogikum.

Hertil kommer at den komplicerede ansvarsfordeling i sig selv udgør en barriere i forhold til at skabe sammenhæng i uddannelsen fordi det at skabe sammenhæng i mange tilfælde bliver administrativt tungt eller ressourcekrævende. Dette gælder først og fremmest forholdet mellem teoretisk og praktisk pædagogikum. Derudover er sammenhængen mellem de kurser som fagkonsulenterne står for, og de kurser som SDU står for, for svag. De sammenhænge der efter evalueringsgruppens vurdering er for svage, vil blive diskuteret løbende igennem rapporten.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet sikrer at det overordnede pædagogiske, økonomiske og administrative ansvar for pædagogikumuddannelsen placeres entydigt. Det samme gælder ansvaret for at koordinere mellem enkeltdelene i teoretisk og praktisk pædagogikum.

SDU anfører i deres selvevalueringsrapport at kandidater, vejledere, kursusledere, rektorer m.fl. ser SDU som det naturlige sted at henvende sig ved spørgsmål om pædagogikum, på trods af at der er en lang række områder hvor SDU hverken har bemyndigelse eller kompetence til at besvare henvendelserne. Dette gælder fx spørgsmål om eksamen, opgaver, barsel, uddannelsesplan mv. I forlængelse heraf peges der i rapporten på at det er "helt afgørende" at kandidaterne har et sted at henvende sig når de ønsker rådgivning om uddannelsen.

Evalueringsgruppen er enig med SDU i at der er behov for et sted hvor kandidater og andre kan henvende sig med spørgsmål der vedrører pædagogikum. Hvis man samlede ansvaret for pædagogikum på en institution, ville det være naturligt også at lægge rådgivningsopgaven der. Pædagogikumuddannelsens komplicerede struktur og det forhold at der ikke er klarhed om hvem der

skal informere og rådgive kandidater og andre, går ud over den enkelte kandidats mulighed for at få overblik over sin uddannelse.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet afklarer og præciserer hvor kandidater og personer der er involverede i pædagogikum, kan henvende sig for at få information og rådgivning om pædagogikum.

Selvom der er et klart behov for at samle ansvaret for pædagogikum på ét sted, har evalueringsgruppen ikke taget stilling til hvor dette sted skal være. Det afgørende er at det administrative og pædagogiske ansvar placeres samlet ét sted, så kandidater og andre aktører får én overordnet indgang til pædagogikumsystemet, og at dette sted har de nødvendige faglige og administrative forudsætninger for at løfte opgaven.

I forhold til en entydig placering af ansvaret for den samlede pædagogikumuddannelse kan man forestille sig forskellige alternativer. En vidtgående mulighed kunne fx være at etablere en ny institution der fik ansvaret ikke kun for pædagogikum i det almene gymnasium, men for pædagogikum i alle de gymnasiale uddannelser, herunder de erhvervsgymnasiale uddannelser hvor pædagogikumuddannelsen i dag er placeret på Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse.

4.2 SDU og Undervisningsministeriet

Det fremgår af SDU's selvevalueringsrapport at repræsentanter for Undervisningsministeriet og SDU mødes to gange årligt i en følgegruppe for teoretisk pædagogikum som SDU har taget initiativ til. Desuden er der løbende kontakt mellem SDU og en kontaktperson i Undervisningsministeriet om enkeltsager og mellem SDU og fagkonsulenterne om administrationen af kurserne i fagdidaktik A.

Der er derimod ingen kontakt mellem SDU og Undervisningsministeriet om den nærmere tilrettelæggelse og ændringer af kursernes indhold og form, heller ikke i forbindelse med bekendtgørelsesændringer. Den eneste kontakt der er mellem SDU, ministeriet og øvrige aktører vedrørende kurserne, er det forslag til pensum som SDU hvert forår afleverer til opgavekommissionen. Herudover er der ingen kontakt mellem ministeriets fagkonsulenter og SDU om kursernes tilrettelæggelse og indhold, og ingen kontakt mellem opgavekommission og SDU om eksamen.

Ifølge redegørelsen fra Undervisningsministeriet har ministeriet store forventninger til at dialogen mellem SDU og ministeriet løbende udvikles og ikke kun foregår på SDU's præmisser. Desuden vurderer man at samspillet mellem fagdidaktik A-kurserne og aktiviteterne på SDU vil kunne forbedres i og med at SDU med inddragelse af fagkonsulenterne skal udvikle et nyt kursus i fagenes samspil til afløsning af de tidligere fagfamilie- og fælleskurser.

4.3 SDU og skolerne

Det fremgår af SDU's selvevalueringsrapport at der bortset fra administrationen af databasen over pædagogikumkandidater ikke er nogen formaliseret kontakt mellem SDU og de 160 skoler der har uddannelsesstillinger. Dog er gymnasierne via Gymnasieskolernes Rektorforening repræsenteret i følgegruppen for teoretisk pædagogikum. Hertil kommer de uformelle relationer der blandt andet følger af at mange undervisere på teoretisk pædagogikum også er ansat på gymnasier landet over. SDU konkluderer i deres rapport at der

savnes et nærmere, formelt samarbejde mellem de institutioner, der forvalter henholdsvis praktisk og teoretisk pædagogikum – gerne udmøntet, så kontakten mellem teoriundervisere og praktikvejlederne m.m. kan blive etableret som et samarbejde om kandidaten. Et pædagogikum udformet som en velorganiseret vekseluddannelse vil være mere velfungerende end den nuværende.

Undervisningsassistenterne gav på besøget udtryk for at kursuslederne spiller en central rolle i sammenknytningen af det teoretiske og det praktiske. De mener det er vigtigt at det er kursuslederne der tager initiativ til i højere grad at inddrage teoretiske perspektiver i praktisk pædagogikum. Vejlederne kender ofte ikke det teoretiske pensum. Desuden peger de på at der ikke i tilstrækkelig grad udveksles undervisningsmateriale mellem undervisere i fagdidaktik og undervisere i almen pædagogik.

Evalueringsgruppe er enig med SDU i at pædagogikum med fordel kunne udformes som en vekseluddannelse med et tættere samarbejde mellem teoriundervisere og praktikvejledere og med fokus på kandidatens læring. Det er evalueringsgruppens vurdering at dette forudsætter at det overordnede ansvar for kandidatens samlede pædagogiske uddannelse placeres mere entydigt end tilfældet er i dag.

Evalueringgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet entydigt placerer et overordnet ansvar for samarbejde mellem teori- undervisere og praktikvejledere om kandidatens læring for at styrke pædagogikum som vekseluddannelse.

Dette kapitel afdækker indledningsvis kandidaternes profil, herunder alder, køn og baggrund. Herefter belyses den måde hvorpå de rekrutteres til uddannelsesstillingerne, og de forventninger der stilles til dem. Endelig redegøres der for hvordan kandidaterne vurderer den tid der er afsat til pædagogikum.

5.1 Kandidaternes profil

Det fremgår af spørgeskemaundersøgelsen at ud af de kandidater der afsluttede deres uddannelse i 2005, var 54 % kvinder og 46 % mænd. Aldersmæssigt udgjorde de 25-30-årige 37 %, de 31-35-årige 40 %, mens kandidaterne på 36 år og derover tegnede sig for 23 %. 59 % af kandidaterne havde gennemgået et toårigt forløb, mens 41 % havde gennemgået et etårigt forløb. Undersøgelsen viste desuden at 89 % af respondenterne var blevet ansat som gymnasielærere på fuldtid, deltid, som vikar eller timeansat i august efter endt pædagogikum.

Når man undersøger betydningen af de forskellige baggrundsvariable, ses det at forskelle i køn og alder ikke spiller nogen væsentlig rolle i forhold til kandidaternes vurderinger af pædagogikum. Derimod har fagkombination, hvorvidt forløbet er et- eller toårigt og kandidatens undervisnings erfaring en stor betydning for kandidatens vurderinger.

Den følgende tabel viser i hvilket omfang kandidaterne havde undervisnings erfaring inden de startede på pædagogikum.

Tabel 3
Andelen af pædagogikumkandidater med undervisningserfaring

	%	N
Havde undervisningserfaring før ansættelsen i uddannelsesstillingen.	79	130
Har været ansat som gymnasielærer (herunder på timebasis eller i vikarstilling) før ansættelsen i uddannelsesstillingen.	47	78
Har tidligere undervist på det gymnasium hvor uddannelsesstillingen er.	31	52

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Som tabel 3 viser, har en del kandidater undervisningserfaring allerede ved ansættelsen i uddannelsesstillingerne: 79 % har en eller anden form for erfaring med undervisning, mens 47 % har undervist i gymnasiet. Hertil kommer at 31 % har undervist på det gymnasium hvor de har fået en uddannelsesstilling. Uddannelsesstillingerne bruges med andre ord i et relativt stort omfang til at ansætte og uddanne personer som gymnasiet i forvejen kendte. Når man analyserer betydningen af undervisningserfaring, tidligere ansættelse som gymnasielærer eller tidligere ansættelse på den skole hvor uddannelsesstillingen udfyldes, er der en lang række stærke sammenhænge.

Kandidater der før uddannelsesstillingen har været ansat som gymnasielærere, er mere kritiske i deres evaluering af pædagogikumuddannelsen end kandidater der ikke har undervisningserfaring. De vurderer på en række områder at de har fået et mindre udbytte af pædagogikum, fx at de i mindre grad har opnået viden om teoretisk pædagogik, at de har haft mindre udbytte af relationer til fastansatte lærere og til kursusleder. De vurderer også i mindre grad at underviserne på teoretisk pædagogikum kan formidle kritiske refleksioner over teorierne, ligesom de i mindre grad oplever at der inddrages praktiske erfaringer i teoretisk pædagogikum. Et delvist tilsvarende mønster gør sig gældende for de kandidater der havde anden undervisningserfaring før de startede i uddannelsesstillingen.

At undervisningserfarne kandidater er mindre positive end mindre undervisningserfarne kandidater, hænger sandsynligvis sammen med at de mere erfarne kandidater har bedre forudsætninger for at kunne forholde sig kritisk til anvendeligheden af den teori der undervises i. De har også et større erfaringsgrundlag at gå ud fra i overvejelser over hvad de har behov for at lære, og kan derfor generelt reflektere mere målrettet over indholdet i uddannelsesforløbet. Endelig har de mere øvelse i at undervise hvilket betyder at de sandsynligvis oplever at de lærer mindre, end de kandidater for hvem det hele er nyt.

5.2 Rekruttering af kandidater

I bekendtgørelsen står der at amtsrådene dimensionerer antallet af uddannelsesstillinger i overensstemmelse med behovet for færdiguddannede lærere i de enkelte fag i amtet og i amterne som helhed. Stillingerne slås op af de enkelte gymnasier på samme måde som almindelige stillinger, dog er der også amter der slår stillingerne op samlet for hele amtet.

Udvælgelse og ansættelse af kandidater i uddannelsesstillinger foregår derfor i høj grad som om det var til faste stillinger. Det er ifølge skolerne en fordel af flere grunde. Nogle skoler mener at kandidaterne bliver mere motiverede og engagerede, og samtidig har hver enkelt skole mulighed for at tage en række hensyn i prioriteringen af ansøgere.

Det fremgår af skolernes selvevalueringsrapporter at når man skal vælge mellem kvalificerede kandidater, er den rette fagkombination helt afgørende. Fagkombinationen er central af hensyn til dækning af fag, styrkelse af særlige fagområder og skemalægning, især på kandidatens 2. år hvor vedkommende får ansvaret for egne klasser.

At skolerne selv udvælger kandidater, medfører imidlertid, som nogle selvevalueringskoler påpeger, at kandidater med små fag risikerer at være dårligere stillede end kandidater med store fag. Også kandidater med fag som er blevet reduceret med gymnasireformen, kan få vanskeligere ved at få en uddannelsesstilling fordi reduktionen giver færre muligheder i timefagfordelingen. Samtidig kan det med denne procedure gøre det vanskeligere på landsplan at sikre at der på sigt ansættes de kandidater der er behov for i de forskellige faggrupper. Det skyldes at hensynet til den enkelte skoles behov ikke nødvendigvis er sammenfaldende med sektorens udvikling. Rektorerne der deltog i skoleseminaret, bekræftede dette dilemma i forhold til hvordan man rekrutterer kandidater: Hvis man ikke samler opslagene af uddannelsesstillinger i større geografisk afgrænsede puljer, vil skolens faglige og planlægningsmæssige interesser kunne komme i et modsætningsforhold til sektorens langsigtede interesser i forhold til rekruttering af kandidater i alle gymnasiets fag.

Der har de seneste år været et meget stort antal ansøgere til uddannelsesstillinger, og derfor kan skolerne vælge mellem mange meget kvalificerede og motiverede ansøgere. Det store antal ansøgere samt en ansættelsesprocedure med samtale har øget både motivationen og kvaliteten hos de kandidater som ansættes, hvilket flere selvevalueringsgrupper påpeger.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at en stor del af de kandidater der bliver ansat i uddannelsesstillinger tidligere har arbejdet på skolen og derfor er personer man allerede kender på skolen. Dette bekræftes i selvevalueringsrapporterne hvor nogle selvevalueringsgrupper skriver at det som regel har positiv indflydelse på udvælgelsen af kandidater hvis de tidligere har været ansat på skolen.

Årsvikarer er ofte nyuddannede der bliver ansat med henblik på at få en uddannelsesstilling senere. Det giver skolernes ledelse den fordel at de kender vedkommende inden de binder sig til en ansættelse. Skolerne er i det hele taget meget glade for muligheden for at tage hensyn til personlige forskelle hos ansøgerne da de mener det øger sandsynligheden for at finde en kandidat som socialt set vil passe godt ind i den eksisterende faggruppe.

Det at kandidaterne udvælges blandt mange kvalificerede ansøgere, skaber samtidig høje forventninger til dem hos skoleledelsen. Rektorerne der deltog i skoleseminaret, gav udtryk for at pædagogikumordningen giver et vigtigt kollegialt løft og er med til at gøre gymnasieskolen til en attraktiv arbejdsplads hvilket er særligt vigtigt i forbindelse med det forestående generationsskifte. Selv-evalueringsrapporter viser at der forventes mere af kandidaterne i dag end tidligere fordi de nu indtræder som kolleger i kraft af ansættelsesforholdet.

Evalueringsgruppen finder det dog tankevækkende at så stor en andel af kandidaterne rekrutteres blandt skolens løst ansatte lærere.

5.3 Kandidaternes vurderinger af pædagogikums længde

Et af de væsentligste aspekter af kandidaternes vilkår er den tid der er afsat til at nå målene for pædagogikum. Tabel 4 viser kandidaternes vurderinger af hvorvidt den afsatte tid er passende.

Tabel 4
Kandidaternes vurderinger af den afsatte tid i forhold til at nå uddannelsens mål – procentvis fordeling

	For få timer	Passende antal timer	For mange timer	Ved ikke	Total	N
Undervisning og observation i vejlederes klasser	9	72	17	1	100	167
Undervisning i egne klasser/hold eller tilsvarende selvstændig undervisning i fagene	13	80	7	0	100	164
Teoretisk pædagogikum	32	42	23	3	100	167
Generelle pædagogiske opgaver	33	58	9	0	100	140

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Tabel 4 viser at henholdsvis 72 % og 80 % vurderer at den afsatte tid til undervisning i henholdsvis vejlederes klasser og egne klasser er passende. Den afsatte tid til generelle pædagogiske opgaver

ver vurderer 58 % af kandidaterne er passende, mens 33 % vurderer at der er afsat for få timer. De 33 % dækker over at 26 % af de toårige kandidater, men 40 % af de etårige kandidater deler denne vurdering. Derimod deler vurderingerne sig i højere grad når der spørges til teoretisk pædagogikum. Her vurderer 32 % at der er for få timer, 42 % at timetallet er passende, mens 23 % vurderer at der er for mange timer afsat. Der er en stærk sammenhæng mellem vurderingerne af timerammer i forhold til alle fire spørgsmål og kandidaternes fag. Hvor det kun er 19 % af kandidater med fagkombinationer inden for kulturfag (jf. appendiks C) der mener at der er for få timer til teoretisk pædagogikum, er der 50 % der mener dette i gruppen fremmedsprog alene eller i kombination med naturvidenskab.

Et stort flertal af kandidaterne vurderer at den afsatte tid til undervisning er passende, mens omkring hver tredje kandidat finder at der er for få timer til såvel teoretisk pædagogikum som løsning af generelle pædagogiske opgaver. Da de kandidater der mener at der ikke er tilstrækkelig tid til rådighed, ofte er etårige kandidater eller kandidater med enten fremmedsprog eller naturvidenskabelige fag, vurderer evalueringsgruppen at der ikke er tale om et generelt problem. Tallene peger snarere på at der er behov for initiativer i forhold til henholdsvis det etårige pædagogikum og de kandidater der oplever en større afstand mellem deres faglige udgangspunkt og pædagogikum.

Dette kapitel fokuserer på de aktører på ansættelsesskolerne der varetager opgaver i forhold til pædagogikumkandidaterne. Det gælder vejlederne, kursuslederne, supervisorer, kolleger og rektorerne. De forskellige aktører gennemgås med særligt henblik på rekrutteringen, de forudsætninger som vejlederne mfl. har i forhold til at kunne løse opgaverne, samt kandidaternes vurderinger af udbyttet af disse relationer.

Tabel 5 giver et overblik over hvordan kandidaterne i spørgeskemaundersøgelsen har vurderet udbyttet af relationerne med de aktører som de har haft kontakt med i pædagogikum.

Tabel 5
Kandidaternes vurderinger af udbyttet af relationer til forskellige aktører – procentvis fordeling

	Intet udbyt- te	Lille	Stort	Meget Stort	Har ikke været i kontakt	Totalt	N
Rektor	23	48	19	3	7	100	167
Lærerne på skolen	0	20	47	33	0	100	167
Kursusleder	2	19	45	33	0	100	168
Vejledere	2	8	47	42	1	100	166
Supervisorer	1	31	40	21	7	100	167
Andre pædagogikumkandidater på skolen	5	19	35	38	3	100	165
Undervisere på de kurser i teoretisk pædagogikum som DIG/SDU har ansvaret for	5	31	53	12	0	100	165
Undervisere på kurset i fagdidaktik som Undervisningsministeriet har ansvaret for	2	21	43	34	0	100	167
Tilsynsførende	4	28	42	27	0	100	166

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Tabellen viser at et stort flertal af kandidaterne generelt vurderer deres udbytte af relationerne til de fleste af aktørerne som meget positivt. Dette gælder ikke mindst aktørerne på skolerne. I betragtning af at vejlederne er den gruppe som kandidaterne har mest og tætteste kontakt med, er det ikke overraskende at det også er den gruppe som flest kandidater, nemlig 89 %, vurderer udbyttet af relationen som stort eller meget stort i forhold til.

Udbyttet af relationerne til kursusleder og andre lærere vurderer henholdsvis 78 % og 80 % af kandidaterne som stort eller meget stort. Vurderingerne af supervisorerne er lidt mere delte idet 61 % vurderer at relationen til dem har givet et stort eller meget stort udbytte, mens 32 % vurderer at denne relation kun har givet et lille eller intet udbytte. Udbyttet af relationen til rektorerne vurderer 71 % som lille eller intet. Det afspejler formentlig at pædagogikumopgaverne i vidt omfang er uddelegeret på skolerne, og derfor er rektors kontakt med kandidaterne relativt begrænset.

I afsnit 8.1.1 vender vi tilbage til de tilsynsførende og i afsnit 9.5 til underviserne i forhold til undervisningen på teoretisk pædagogikum. Men i forlængelse af tabel 5 kan det her konstateres at flertallet vurderer udbytte af såvel relationen til tilsynsførende som relationerne til underviserne på teoretisk pædagogikum som stort eller meget stort.

Vurderingerne afhænger dog meget af de fagområder som kandidaterne kommer fra, ligesom det påvirker vurderingerne om kandidaten har undervisningserfaring, har gennemført et etårigt eller toårigt forløb eller tidligere har været ansat på det gymnasium hvor uddannelsesstillingen er. Fx er der en meget større andel af de kandidater som enten har undervisningserfaring eller har været ansat på gymnasiet, der vurderer at de kun har fået et lille udbytte af relationen til lærerne på skolen.

6.1 Vejlederne

Ifølge bekendtgørelserne for pædagogikum udpeger rektor i alle kandidatens gymnasier relevante fag vejledere med undervisningskompetence. Vejlederne skal under praktisk pædagogikum yde kandidaten faglig og pædagogisk vejledning og derved medvirke til at kandidaten når uddannelsesmålene. Rektor kan udpege yderligere vejledere til at forestå særlige vejledningsopgaver.

Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det at 78 % af kandidaterne i de etårige forløb og 71 % af kandidaterne i de toårige forløb har haft fire-seks vejledere. 19 % af kandidaterne i de etårige forløb har haft under fire vejledere, mens ingen kandidater i de toårige forløb har oplevet dette. Kandidaternes vurderinger af udbyttet af relationen til vejlederne er generelt meget positiv idet

42 % af kandidaterne vurderer at udbyttet har været meget stort, og 47 % vurderer at det har været stort.

6.1.1 Kandidaternes vurdering af vejledningen

Vejlederne har som erfarne lærere selv sagt en stor mængde praktisk tilegnet pædagogisk viden at øse af til kandidaterne. Det er blandt andet denne undervisningserfaring der udgør fundamentet for kandidaternes læring i vejledningen. Men herudover har vejlederens teoretisk-pædagogiske indsigt og vejledningsmæssige kompetencer også væsentlig betydning for vejledningens kvalitet. Derfor er kandidaterne i spørgeskemaundersøgelsen blev bedt om specifikt at vurdere henholdsvis vejledernes teoretiske kompetencer og deres vejledningsmæssige kompetencer. Resultatet heraf fremgår af de to følgende tabeller.

Tabel 6
Kandidaternes vurdering af vejledernes teoretiske kompetencer - procentvis fordeling

	Natur- videnskab	Kultur- fag	Natur- videnskab og kulturfag	Fremmed- sprog og kulturfag	Kombinationer med samfunds- fag	Fremmedsprog alene eller i kombination med naturvi- denskab	Total
Meget dårlige	10	5	5	7	5	7	7
Dårlige	35	38	25	29	26	33	32
Hverken eller	21	19	25	29	16	20	23
Gode	23	19	35	24	32	27	26
Meget gode	8	19	5	10	16	13	11
Ved ikke	2	0	5	0	5	0	2
Total i %	100	100	100	100	100	100	100
N	48	21	20	41	19	15	164

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Tabel 6 viser at kandidaterne samlet set fordeler sig nogenlunde jævnt på negative og positive vurderinger. Således vurderer 39 % af kandidaterne vejledernes teoretiske kompetencer som dårlige eller meget dårlige, mens 37 % af kandidaterne vurderer at disse er gode eller meget gode. Ser man på kandidaterne fordelt på fagområder, tegner der sig et mere differentieret billede: Blandt de naturvidenskabelige kandidater vurderer ikke mindre end 45 % at vejledernes teoretiske

kompetencer er dårlige eller meget dårlige, mens dette kun er 31 % blandt kandidater med samfundsfag.

Det fremgik også af kandidaternes udsagn på seminarerne at deres udbytte af praktisk pædagogikum er helt afhængig af de vejledere de har haft, og til dels af kursuslederne. Når kandidaterne på seminarerne skulle vurdere det praktiske pædagogikum kom de som hovedregel også ind på vejlederne hvilket understreger denne tætte sammenhæng. Kandidaterne så det som en styrke at vejlederne ofte er meget forskellige da det giver kandidaterne mulighed for at opleve forskellige undervisertyper. Men de så det samtidig som en svaghed i forhold til at sikre indholdet i vejledningen, herunder især inddragelsen af teoretiske refleksioner. Kandidaterne var enige om at de generelt havde savnet teoretiske diskussioner med vejlederne.

På skoleseminaret udtrykte vejlederne et fælles ønske om flere kurser i teoretisk pædagogik så de kunne få bedre indsigt i det som kandidaterne ved. De foreslog endvidere at lave et fælles forum for vejledere i starten af skoleåret hvor de kunne blive informeret om ændrede regler m.m. og få et kursus i teoretisk pædagogikum.

Evalueringsgruppen vurderer at der på den ene side bør være plads til at vejlederne er forskellige i deres tilgang, men at der på den anden side også bør være en fælles referenceramme og terminologi. Der er i det hele taget behov for at styrke vejledernes mulighed for at holde sig informerede og opdaterede. Vejledernes forslag om et fælles forum kunne være konstruktivt.

På kandidatseminarerne redegjorde kandidaterne meget klart for hvorfor vejledernes teoretiske kompetencer er væsentlige især i forhold til operationalisering af de perspektiver og metoder som kandidaterne har erhvervet på teoretisk pædagogikum. Ifølge kandidaterne er der en tæt sammenhæng mellem vejledernes teoretiske kompetencer og kandidatens mulighed for at skabe sammenhæng mellem det teoretiske og det praktiske. En kandidatgruppe beskrev hvordan de oplevede at det var op til dem selv at skabe sammenhæng mellem teori og praksis, og at den progression der er tilsigtet i teoretisk pædagogikum, ikke tilsvarende opleves i samspillet med vejlederne. En anden gruppe gav udtryk for at når de afprøvede noget fra teoretisk pædagogikum i klassen, blev det "betragtet som unoder hos vejledere". Derfor foreslog gruppen at man til hver kandidat udpegede en nyuddannet lærer som vejleder der selv har taget pædagogikum i den nuværende form.

Også vejledernes vejledningsmæssige kompetencer i forhold til vejledningen af den enkelte kandidat er af væsentlig betydning. I det følgende redegøres kort for kandidaternes vurdering af dette.

Tabel 7
Kandidaternes vurderinger af vejledernes vejledningsmæssige kompetencer - procentvis fordeling

	Natur- videnskab	Kultur- fag	Natur- videnskab og kulturfag	Fremmed- sprog og kulturfag	Kombina- tioner med samfundsfag	Fremmedsprog alene eller i kombination med naturvidenskab	Total
Meget dårlige	0	5	0	3	5	13	3
Dårlige	8	5	14	13	5	0	8
Hverken eller	22	10	19	13	5	20	16
Gode	37	57	33	50	58	53	46
Meget gode	33	24	33	23	21	13	26
Ved ikke	0	0	0	0	1	0	1
Total i %	100	100	100	100	100	100	100
Total N	49	21	21	40	19	15	165

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Tabel 7 viser at kandidaterne generelt vurderer vejledernes vejledningsmæssige kompetencer væsentligt mere positivt end deres teoretisk-pædagogiske kompetencer. Således vurderer kun 11 % af kandidaterne vejledernes vejledningsmæssige kompetencer som dårlige eller meget dårlige, mens 72 % af kandidaterne vurderer at disse er gode eller meget gode. Ser man på kandidaterne fordelt på fagområder, er kandidater med kombinationer af kulturfag og kandidater med samfundsfag mere positive end gennemsnittet. Henholdsvis 81 % og 79 % af disse vurderer at vejledernes vejledningsmæssige kompetencer er gode eller meget gode.

I flere selvevalueringsrapporter fremhæves vejledernes nye rolle som en styrke. De er ikke længere i samme udstrækning bedømmere i forhold til kandidaterne og kan derfor skabe en mere kollegial og ligestillet relation i vejledningen. På skoleseminaret var vejlederne enige og bekræftede at der er en god balance i relationen mellem kandidater og vejledere.

Personlige kompetencer er ifølge vejlederne tæt forbundet med de vejledningsmæssige kompetencer som er meget væsentlige for kandidaternes udbytte af relationen til den enkelte vejleder. De vejledningsmæssige kompetencer er særligt vigtige i de relationer som ikke bare er velfungerende hele tiden. For at styrke disse kompetencer ønsker vejlederne selv specifikke kurser i vejledning og supervision.

Den følgende tabel differentierer vejledningen i forhold til henholdsvis planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen.

Tabel 8
Kandidaternes vurderinger af om de har modtaget tilfredsstillende vejledning i forhold til planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen – procentvis fordeling

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	Ved ikke	Totalt	N
Planlægning af undervisning	2	10	43	45	1	100	163
Gennemførelse af undervisning	2	7	31	60	1	100	163
Evaluering af undervisning	6	25	44	25	0	100	165

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Som det fremgår af tabel 8, vurderer 93 % af kandidaterne at vejledningen i forhold til gennemførelse af undervisningen i nogen grad eller høj grad har været tilfredsstillende. Tilfredsheden er dog noget mindre når det handler om henholdsvis planlægning og evaluering af undervisning. Dette gælder især i forhold til vejledningen vedrørende evaluering af undervisningen hvor 31 % af kandidaterne vurderer at denne slet ikke eller kun i ringe grad har været tilfredsstillende.

6.1.2 Rekruttering af vejledere og deres forudsætninger

Da der er en stor personlig og faglig udvikling forbundet med vejlederopgaven, mente vejlederne der deltog i skoleseminaret, at så mange som muligt skulle have mulighed for at påtage sig opgaven. Det var vejledernes principielle holdning at alle lærere burde blive vejledere på et tidspunkt, men da det samtidig langt fra er alle der har lyst, bør det blive ved med at være udvalgte vejledere der varetager opgaven.

De rektorer der deltog i skoleseminaret, mente at ikke alle vejledere er godt nok kvalificerede til opgaven, og de understregede at det er vigtigt at vejlederne efteruddannes så de har et tilstrækkeligt teoretisk-pædagogisk fundament der mindst svarer til teoretisk pædagogikum. Ifølge rektorerne er det ikke rimeligt at skolernes generelle pædagogiske vidensniveau er baseret på at kandidaterne kan opdatere vejlederne, men de påpegede samtidig at det også er et ressourceproblem. Rektorerne var på skoleseminaret desuden enige om at vejledere burde ansøge om at blive udpeget på grundlag af deres kvalifikationer.

Kandidaterne på seminarerne var enige om at vejlederne bør søge om at få tildelt opgaven. De understregede at vejledere ikke bør påtvinges opgaven som vejledere og gav endvidere udtryk for at nogle vejledere ifølge deres erfaring kan føle sig truet af nye pædagogiske refleksioner og tiltag. Nogle af kandidatgrupperne foreslog at professionalisere vejlederrollen, andre blot at der bør være større justits på skolerne i forhold til genudnævnelse af vejledere. I øvrigt bemærkede kandidaterne at det i opgavebeskrivelsen for vejledere bør præciseres at vejledning ikke er mesterlære. Et andet forslag fra nogle af rektorerne på skoleseminaret var at samle pædagogikum på enkelte skoler med bedre efteruddannede vejledere. Evalueringsgruppen vurderer imidlertid at dette forslag ikke tager hensyn til den brede skoleudvikling som er en væsentlig gevinst ved den nuværende ordning hvor alle skoler ansætter pædagogikumkandidater

Det er evalueringsgruppens generelle vurdering at rekrutteringen af vejledere bør strammes op fordi der er for store forskelle på vejledernes forudsætninger og motivation. Rektorerne må endvidere sikre at vejlederne har god mulighed for løbende at vedligeholde og udbygge deres pædagogiske kompetencer.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at rektorerne sikrer at vejlederne så vidt muligt har en teoretisk-pædagogisk viden på et niveau der mindst svarer til teoretisk pædagogikum, således at vejledningen kan foregå inden for en fælles forståelsesramme og terminologi.

6.2 Kursuslederne

Ifølge bekendtgørelserne for pædagogikum udpeger rektor en kursusleder der har ansvar for at planlægge og koordinere kandidatens samlede uddannelsesforløb. Kursuslederen spiller derfor en central rolle i praktisk pædagogikum hvilket afspejler sig i kandidaternes vurderinger af hvor stort et udbytte de har haft af relationen til kursuslederne. 33 % svarer at udbyttet har været meget stort, mens 45 % vurderer at det har været stort. Kun 19 % vurderer at udbyttet har været lille, og 2 % svarer at der intet udbytte har været.

6.2.1 Kursusledernes rolle og opgaver

Ifølge bekendtgørelserne har kursuslederen følgende opgaver. Kursuslederen skal:

1. udarbejde og løbende ajourføre uddannelsesplanen i samarbejde med kandidaten og sikre planens gennemførelse.
2. løbende orientere de(n) tilsynsførende om ændringer i uddannelsesplanen.

3. følge kandidatens undervisning.
4. afgøre sammen med de(n) tilsynsførende om kandidaten skal have relevant faglig supplerings.
5. afgøre sammen med de(n) tilsynsførende om kandidaten har bestået første år af praktisk pædagogikum. I tilfælde af uenighed træffes afgørelsen af tilsynsførende.
6. vurdere kandidatens afsluttende projekt sammen med de(n) tilsynsførende.
7. udfærdige udkast til pædagogikumudtalelsen.
8. have indsigt i kandidatens pensum i almenpædagogik og fagdidaktik.

Ovennævnte formuleringer der stammer fra bekendtgørelsen fra 2005, er næsten identiske med den tidligere bekendtgørelse fra 2004. Den eneste indholdsmæssige ændring er i punkt 2. Her skulle kursuslederen tidligere sende en uddannelsesplan til den tilsynsførende senest 14 dage før besøget, nu skal den tilsynsførende orienteres løbende om ændringer.

Kandidaterne lagde på seminarerne stor vægt på at kursuslederens vigtigste opgaver er at koordinere, skabe sammenhæng og støtte kandidaterne i deres pædagogikumforløb. Flere nævnte at loyalitet og empati er vigtige egenskaber hos en kursusleder, ligesom det kan være vigtigt at kursuslederen kan fungere som mægler eller fortrolig i forhold til vejledere og tilsynsførende. Det blev også fremhævet som afgørende at kursuslederen har overblik over det samlede forløb. I den forbindelse mente kandidaterne at det kan være en fordel hvis kursuslederen er tæt på ledelsen. Kandidaterne gav desuden udtryk for at det er vigtigt at kursuslederen fungerer som pædagogisk mentor der overværer timer, holder møder med hele teamet omkring kandidaten og får det hele til at hænge sammen.

Vejlederne påpegede på skoleseminaret at kursusledernes personlige kompetencer spiller en stor rolle. Det er ifølge dem vigtigt at det er mennesker som kandidaterne er trykke ved og kan være fortrolige med. I øvrigt mente vejlederne at det ville være en god ide hvis kandidater og kursusleder så vidt muligt havde samme fagområde.

6.2.2 Rekruttering af kursusledere

Kursuslederne udpeges af rektor efter internt opslag. Det er ifølge selvevalueringsgrupperne vigtigt at kursuslederne altid rekrutteres gennem denne procedure som indebærer en vurdering af deres kvalifikationer. Dette blev særligt understreget at rektorgruppen på skoleseminaret. Der er blandt selvevalueringsgrupperne enighed om at der i rekrutteringen af kursusledere fortsat bør lægges vægt på undervisningserfaring, personlighed, erfaring med pædagogisk udviklingsarbejde, erfaring med skoleudvikling og teoretisk indsigt.

De tilsynsførende gav på skoleseminaret udtryk for at kursusledere ikke altid har den fornødne tid til kandidaterne. De havde oplevet eksempler på at rektorer samtidig var kursusledere og derfor

ikke havde haft ordentlig tid til kandidaten. De tilsynsførende mente derfor at kursusledelsen i princippet burde være adskilt fra administrationen på skolen. Flere selvevalueringsgrupper tilslutter sig dette synspunkt i selvevalueringerne, blandt andet med den begrundelse at kursusledere bør have tid til at undervise i egne klasser samtidig for at være tæt på den praksis de vejleder kandidaterne i. En selvevalueringsgruppe skriver dog at det også er vigtigt at kursuslederne har ledelseskompetence i forhold til at udpege vejledere og fastlægge skema for 2. år i kandidatens forløb. Nogle selvevalueringsgrupper påpeger endvidere at det er en god ide at have mere end en kursusleder på skolen, så de dels er flere til at løfte den tidskrævende opgave, dels kan spænde bredere rent fagligt.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at kursuslederne udpeges efter internt opslag på skolen og på grundlag af en kontrakt der beskriver funktionens indhold, arbejdets omfang og honorering og de kompetencer kursuslederen skal have. Ved rekrutteringen bør det tilstræbes at de kursusledere der vælges, har pædagogiske kompetencer på et højere niveau end pædagogikumkandidaterne.

6.3 Supervisorer

Ifølge bekendtgørelsen skal en del af kandidatens undervisning i egne klasser eller på egne hold superviseres. Denne supervision skal være en kombination af observation og efterfølgende samtale mellem kandidat og supervisor om undervisningen sammenholdt med målene for pædagogikum.

7 % af kandidaterne svarer i spørgeskemaundersøgelsen at de slet ikke har været i kontakt med supervisorer. 21 % vurderer at de har haft et meget stort udbytte af relationen, mens 40 % vurderer at udbyttet har været stort. Men der er også en relativ stor gruppe på 31 % der vurderer at udbyttet har været lille. Kun 1 % vurderer at der slet intet udbytte har været.

På seminarerne vurderede kandidaterne gennemgående at den supervision de havde fået, ikke havde særlig stor betydning. Dette bør ikke nødvendigvis tolkes som et udtryk for utilfredshed med supervisionen, snarere tværtimod. Hele 61 % i spørgeskemaundersøgelsen vurderer at udbyttet har været stort eller meget stort. Kandidaternes udtalelser på seminarerne skal snarere forstås på den måde at supervision ikke har spillet nogen stor rolle i forhold til vejledning. En gruppe mente således at det var godt at have mulighed for supervision, men sagde samtidig at det ikke havde haft afgørende betydning. En anden gruppe vurderede at supervision generelt var blevet nedprioriteret, og at supervisorer mere bruges som sparringspartnere eller vejledere i forbindelse

med skriftlige opgaver og eksamen end som egentlig supervisorer. Andre fremførte af de slet ikke havde haft supervision, eller at der ikke havde været tid til at gøre det ordentligt. Der var dog også kandidater der havde haft gode oplevelser med supervision, og en gruppe anbefalede at der på forhånd aftales indholdsmæssige fokuspunkter for supervisionen.

Evalueringsgruppen vurderer at der bør være klarere fokuspunkter i supervisionen så måltathed og udbytte bliver større. Desuden vil det være hensigtsmæssigt med klarere retningslinjer for både supervision og vejledning, og at man med fordel kan sammentænke de to metoder i højere grad under hensyntagen til den enkelte kandidats individuelle forløb.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet sikrer at der bliver udformet klare retningslinjer for vejledning og supervision der bl.a. definerer indholdsmæssige fokuspunkter. I den forbindelse vil det være hensigtsmæssigt i højere grad at sammentænke vejlednings- og supervisionsforløbet i forhold til kandidaternes progression i praktisk pædagogikum.

6.4 Rektorerne

Skolens rektor spiller en væsentlig rolle i forbindelse med ansættelsen af pædagogikumkandidaterne. Spørgeskemaundersøgelsen viser at mange rektorer foretrækker at ansætte kandidater som de kender i forvejen. Det er imidlertid et blandet billede der tegner sig, når kandidaternes relation til rektorerne efterfølgende skal vurderes af kandidaterne: Således svarer 7 % at de ikke har været i kontakt med rektor, mens 23 % vurderer at de intet udbytte har haft af relationen. 48 % vurderer at udbyttet kun har været lille, mens 19 % svarer stort og 3 % svarer meget stort.

Kandidaterne vurderede på seminarerne at rektorerne generelt set ikke havde været særligt synlige i kandidaternes pædagogikumforløb. Det opfattede de dog ikke nødvendigvis som et stort problem idet det vigtigste for dem var at rektor havde optrådt som ansvarlige leder i de situationer hvor der havde været problemer. Mange kandidater havde oplevet rektor som en "usynlig person" eller som "ret fraværende i forløbet", men der var også kandidater der kunne berette om rektorer der var gode til at vise interesse for kandidaterne som medarbejdere. Et eksempel på en god oplevelse var en rektor der indkaldte alle kandidater til et statusmøde undervejs. Og et andet eksempel på god praksis som blev nævnt, var en rektor der havde sørget for en overordnet evaluering af skolens tilrettelæggelse af kandidatens forløb.

Evalueringsgruppen vurderer at det i mange tilfælde kan være fordelagtigt at rektor uddelegerer ansvar og opgaver i forbindelse med pædagogikumkandidater, men samtidig er det vigtigt at rektor er synlig i kandidaternes forløb.

6.5 Øvrige lærerkolleger

At blive ansat i en uddannelsesstilling indebærer at kandidaten bliver en del af lærerkollegiet og dermed også forventes at tage del i opgaver og aktiviteter som følger heraf. Det betyder at også de lærere der ikke har særskilte funktioner i forhold til pædagogikum, spiller en rolle for kandidaternes udbytte af pædagogikum. Og dette afspejles tydeligt i spørgeskemaundersøgelsen hvor 33 % af kandidaterne vurderer at udbyttet af relationen til lærerne på skolen i almindelighed har været meget stort, mens 47 % svarer stort. For pædagogikumkandidaterne kan det være betydningsfuldt at have kolleger der er i samme situation som dem selv. Og det fremgår da også af spørgeskemaundersøgelsen at 38 % af kandidaterne vurderer at udbyttet af relationen til andre pædagogikumkandidater på skolen har været meget stort, mens 35 % svarer stort.

Det er meget værdifuldt at kandidaterne med uddannelsesstillingerne indtræder i skolernes medarbejderstab som kolleger, og at det er positivt at kandidaterne selv påpeger dette som en større gevinst ved pædagogikumordningen.

Dansk Institut for Gymnasiepædagogik, DIG, blev oprettet i oktober 1998 på Det Humanistiske Fakultet ved Odense Universitet (nu Syddansk Universitet). 1. januar 2005 blev DIG integreret i det nye institut ved navn Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier.

Undervisningsministeriet inviterede i 1997 en række danske universiteter til at byde på etableringen af et videncenter for læreprocesser der skulle placeres på Aalborg Universitet. Samtidig skulle der ved Odense Universitet i 1998 etableres et center for gymnasiepædagogik og fagdidaktik. Odense Universitet blev således bedt om at udvikle et specifikt tilbud tilpasset gymnasieområdet. DIG's formål blev at "gennemføre forskning og forskeruddannelse i almenpædagogik, fagdidaktik og ledelse – i relation til gymnasieområdet og i tilknytning hertil udbyde faglig, fagdidaktisk og pædagogisk efteruddannelse rettet specielt mod gymnasiesektoren" ("Evaluering af DIG ved Syddansk Universitet", Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Videnskab, 2003, p. 8 ff.).

Ud over opgaverne i relation til administrationen af pædagogikum, som er behandlet i afsnit 4.1, skal DIG ifølge kontrakten tilrettelægge og gennemføre undervisningen i teoretisk pædagogikum i henhold til bilag 1 til bekendtgørelse nr. 477 af 18. juni 2002 samt tilhørende vejledning. Hertil kommer at DIG er forpligtet til at tilrettelægge og gennemføre kurser for vejledere og kursusledere hvor DIG fastsætter pris og omfang og udgifterne afholdes af skolerne. Aftalen havde virkning fra 1. august 2002 og skal revideres senest i efteråret 2006.

7.1 SDU's forskning i pædagogikum

Undervisningsministeriet skriver i sin redegørelse til EVA at den kontrakt der er indgået med SDU, ikke i sig selv indebærer at SDU er forpligtet til at forske i pædagogikum og pædagogikumrelevante problemstillinger. På den anden side – skriver Undervisningsministeriet – har "forskningen inden for dette område (...) været en kerneopgave for DIG fra instituttets start og en del af baggrunden for, at undervisningsministeriet senere indgik aftalen om pædagogikumadministrationen med DIG."

SDU skriver i sin selvevalueringsrapport at der "endnu ikke – selv om det både vil være vigtigt og ønskværdigt – (er) forskning i Danmark i selve pædagogikumuddannelsen." SDU nævner at der behov for forskning inden for samspillet mellem teori og praksis i pædagogikumuddannelsen, forskellige modeller for effektiv læring, vejledningsstrategiers funktion og relevans samt det organisatoriske aspekt af pædagogikum.

Samtidig understreges det dog at der foregår forskning på SDU som er yderst relevant for pædagogikumuddannelsen, og at forskningsmiljøet på SDU er nært knyttet til de gymnasiale uddannelser og omfatter både almenpædagogiske og fagdidaktiske projekter samt organisations- og skoleudviklingsprojekter.

Besøget på SDU bekræftede at SDU's forskning ikke direkte omhandler pædagogikum, men ifølge selvevalueringsgruppen og forskerne er der en del forskning som handler om temaer som er relevante i forhold til pædagogikum. Det drejer sig om projekter inden for fagdidaktik, dannelse, arbejdsformer, skoleudvikling og organisation. Hertil kommer at besøget efterlod det indtryk at forskerne havde et meget begrænset indblik i hvad der foregår på de kurser de ikke selv har været i direkte berøring med. Selvevalueringsgruppen og ledelsen begrundede den manglende forskning i pædagogikum med manglende midler og ph.d.-ansøgere. Der er dog ifølge forskerne indgået aftaler om mere reformrelaterede forskningsprojekter på det gymnasiepædagogiske område.

SDU har ikke en egentlig forskning i pædagogikum selvom placeringen af teoretisk pædagogikum på et universitet der har fået en national særstilling i forhold til gymnasiepædagogikken (jf. DIG's formål i henhold til vedtægterne), burde forpligte til dette. Evalueringsgruppen ser det som et udtryk for en manglende prioritering af området og har den opfattelse at forskning i pædagogikumuddannelsen burde være højere prioriteret. Evalueringsgruppen har ikke taget stilling til om ansvaret for den manglende prioritering ligger på SDU, på andre universiteter, i Videnskabsministeriet, Undervisningsministeriet eller flere af stederne.

Det fremgår af SDU's selvevalueringsrapport at SDU kun i begrænset omfang samarbejder med andre videregående uddannelsesinstitutioner om pædagogikum og forskning heri. De få institutioner der samarbejdes med, er DEL i Danmark og et par norske universiteter uden nærmere angivelse. Dog påpeges det at forskere på SDU i almindelighed deltager i nationale og internationale samarbejdsrelationer, og at viden derfra såvel som fra dansk og international forskning lægges til grund for undervisningen på pædagogikum.

Forskning i pædagogikum eller mere bredt pædagogisk uddannelse af lærere på gymnasialt niveau kan med fordel etableres og udvikles i et samarbejde mellem forskere fra forskellige danske og udenlandske institutioner. Når SDU har monopol på at udbyde teoretisk pædagogikum, må det

være på betingelse af at der etableres et forskningsmiljø med fokus på pædagogisk uddannelse af lærere på gymnasialt niveau i Danmark.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling og Undervisningsministeriet sikrer at der etableres forskning i lærerprofessionalisering i forhold til pædagogikum. Ministerierne bør konkretisere hvor, hvordan og med hvilke midler forskningsmiljøet etableres, herunder hvordan forskningsmiljøet bliver bredt forankret nationalt og internationalt.

7.2 SDU's efter- og videreuddannelse af vejledere mfl.

SDU skriver i sin selvevalueringsrapport at en udbygning af vejledernes, kursusledernes og de tilsynsførendes uddannelse kunne være med til at integrere teoretiske pædagogiske overvejelser i praktisk pædagogikum, og at der er behov for en egentlig vejlederuddannelse for praktikvejledere i lighed med forløbene i folkeskole- og erhvervsskoleregi. I dag får henholdsvis vejledere og supervisorer tilbudt et kursus af én dags varighed hvilket efter SDU's vurdering er for lidt hvis vejlederne mfl. skal kunne leve op til forventningerne.

Besøget på SDU understregede at det på SDU er en almindelig antagelse at vejledere, kursusledere og tilsynsførende har brug for mere efteruddannelse end de får i øjeblikket. Disse gruppers teoretiske viden er på meget forskelligt niveau, og for at kvalitetssikre indholdet af vejledning, supervision m.m. er det vigtigt at alle får bedre mulighed for at blive opkvalificeret. Det gælder især vejlederne som løfter en tung opgave i forhold til at få praktisk og teoretisk pædagogikum til at hænge sammen for kandidaten. Det blev både bekræftet af skolerne i deres selvevalueringsrapporterne og af gruppen af vejledere fra de fem skoler der deltog i seminaret.

Selvevalueringsgruppen mener at vejledernes manglende teoretiske fundering er det største problem ved pædagogikumuddannelsen fordi sammenhængen mellem praksis og teori forudsætter at der foregår en teoretisk diskussion mellem kandidat og vejleder/kursusleder. Det er selvevalueringsgruppens indtryk at hovedparten af vejlederne ikke har læst ret meget af det teoretiske pensum. Og at der nogle steder ligefrem hersker modvilje mod at integrere teoretiske refleksioner i vejledningen af kandidaterne.

Undervisningsassistenterne på SDU pegede i den forbindelse på at der er et stort behov for at vejlederne får en pædagogisk fagterminologi som de kan anvende i vejledningen af kandidaterne.

Dette blev bekræftet af kandidaterne på seminarerne. I øjeblikket eksisterer der en stor mængde tavs viden som kunne anvendes bedre hvis vejlederne blev bedre efteruddannet. Undervisningsassistenterne mener i øvrigt at de nuværende vejlederkurser udelukkende skaber frustration idet de er så korte at vejlederne kun når at blive opmærksomme på alt det de ikke ved. Også kursuslederne har ifølge undervisningsassistenterne behov for mere undervisning i fagdidaktik, så de bedre bliver i stand til at binde de forskellige dele af pædagogikum sammen for kandidaten. Kursusledere og tilsynsførende har dog meget forskellige forudsætninger og roller, og det er svært at sige noget entydigt om behovet for efteruddannelse.

Ledelsen på SDU fremførte at hvis vejlederne var bedre uddannet og dermed bedre i stand til at varetage sammenknytningen af det teoretiske og det praktiske, ville der skabes plads til at SDU i højere grad kunne koncentrere sig om at forbedre det teoretiske indhold og højne abstraktionsniveauet fordi man ikke i samme udstrækning som nu var nødt til at sammenkæde kandidaternes egen praksis med teorien.

Kursuslederne gav på skoleseminaret udtryk for at det på vejlederkurser er vigtigt at synliggøre og anvende de ressourcer og erfaringer som vejledere og supervisorer møder op med. Tilsvarende gav de tilsynsførende udtryk for at vejlederkurserne ikke er gode nok fordi de ikke i tilstrækkelig grad inddrager deltagernes erfaringer. Det er evalueringsgruppens vurdering at efteruddannelse af vejledere bør tage udgangspunkt i deltagernes store erfaring og imødekomme de behov vejlederne har. Evalueringsgruppen undrer sig i den forbindelse over at SDU ikke allerede har forbedret vejlederkurserne og udviklet et relevant kursusudbud på baggrund af de erfaringer de har gjort sig med det nuværende udbud.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at SDU udvikler og udvider kurserne for vejledere, supervisorer og kursusledere så de i højere grad tager udgangspunkt i deltagernes erfaringsgrundlag og sigter mod et højere teoretisk vidensniveau.

Undervisningsministeriet spiller en helt central rolle i forhold til pædagogikum. Ministeriets rolle er på dette område særlig omfattende sammenlignet med hvordan det forholder sig på andre uddannelsesområder. I det følgende beskrives ministeriets rolle nærmere i forhold til den vifte af opgaver det har. Gennemgangen bygger dels på den skriftlige redegørelse som ministeriet har afgivet til EVA, dels på de steder i den øvrige dokumentation hvor ministeriet er omtalt. Det drejer sig om skolernes selvevalueringsrapporter og skoleseminaret, SDU's selvevalueringsrapport, det efterfølgende besøg på SDU samt spørgeskemaundersøgelsen og seminarerne for kandidater der blev færdige i 2005. Da Undervisningsministeriets overordnede ansvar for pædagogikum er behandlet særskilt i kapitel 3, er det udeladt i det følgende som fokuserer på de aktører mv. som handler på vegne af ministeriet.

8.1 Tilsyn med pædagogikum

Undervisningsministeriets tilsyn med pædagogikum varetages af en række tilsynsførende der samtidig arbejder som gymnasielærere. De fører tilsyn med en eller flere kandidater som er ansat på andre skoler. Tilsynet føres hovedsaglig i forbindelse med to til fire besøg hvor kandidatens undervisning observeres og vurderes. Dette afsnit belyser henholdsvis de tilsynsførende og besøgene.

8.1.1 De tilsynsførende

Ifølge bekendtgørelserne for pædagogikum beskikker Undervisningsministeriet en tilsynsførende til hver kandidat der fører tilsyn med hele uddannelsesforløbet. Det er den tilsynsførende der sammen med kursuslederen afgør om kandidaten skal have faglig supplerings, om kandidaten har bestået første år af praktisk pædagogikum, og som godkender temaet for og vurderer det afsluttende projekt. Det er tillige den tilsynsførende og kursuslederen der sammen udfærdiger pædagogikumudtalelsen. Undervisningsministeriet kan evt. beskikke en bitilsynsførende for at sikre den faglige dækning af kandidatens fagkombination.

Undervisningsministeriets beskikkelse af de tilsynsførende foregår ifølge ministeriets egen redegørelse sådan at ministeriet modtager indstillinger fra fagkonsulenterne og hører rektor på tilsynsførendes ansættelsessted. Evalueringsgruppens indtryk er imidlertid på baggrund af kommentarer fra rektorer og tilsynsførende at denne procedure ikke er gældende praksis. De tilsynsførende der

deltog i skoleseminaret, var i øvrigt enige om at det vil være mere hensigtsmæssigt at lade rekrutteringen af tilsynsførende foregå via regulære stillingsopslag frem for ved udpegning som det nu er tilfældet.

Evalueringsgruppen vurderer at det er hensigtsmæssigt at fagkonsulenterne spiller en vigtig rolle, at rektor høres ved udpegningen af de tilsynsførende, og at beskikkelsen foregår på baggrund af offentlige stillingsopslag.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet ansætter de tilsynsførende på baggrund af offentlige stillingsopslag og høring af rektorer og fagkonsulenter. Ansættelsen bør endvidere ske på grundlag af kontrakter der beskriver funktionens indhold, arbejdets omfang og honorering samt de kompetencer funktionen forudsætter.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at kandidaterne generelt set vurderer udbyttet af relationen med de tilsynsførende meget positivt. 27 % svarer at udbyttet har været meget stort, mens 42 % svarer stort. Et relativt stort mindretal på 21 % vurderer dog at udbyttet har været lille, og 4 % vurderer at der intet udbytte har været.

På seminarerne gav kandidaterne udtryk for forskellige erfaringer med de tilsynsførende, men gennemgående mente de at de tilsynsførendes vigtigste opgave er at fungere som en ekstern retssikkerhedsinstans, det vil sige som en slags advokat for kandidaten. Mange gav udtryk for at de tilsynsførende også udfylder denne funktion tilfredsstillende. Generelt er der oplevet stor faglig ballast hos de tilsynsførende hvilket har givet udbytterige samtaler præget af saglighed og præcision. Et eksempel på god praksis var når de tilsynsførende stiller klare krav ved første besøg og så i de følgende besøg fortsat forholder sig til disse krav. Men der blev også givet eksempler på at de tilsynsførendes kvalitet kunne være svingende, fx havde nogen oplevet at den tilsynsførende ikke havde forberedt sig til besøgene.

Det fremgik af skoleseminaret at kontakten mellem tilsynsførende og ministeriet er meget sparsom. Kontakten mellem skolerne (herunder især kursuslederne) og de tilsynsførende kan også forbedres. Ifølge gruppen af tilsynsførende der deltog i skoleseminaret, er samarbejdet ikke tilstrækkeligt i forhold til forventningen om at de tilsynsførende er i stand til at vurdere kandidaterne

fra begyndelsen af forløbet. De foreslog i den forbindelse at ansættelsesskolen sender kandidaternes papirer til den tilsynsførende ved begyndelsen af forløbet.

Evalueringsgruppen vurderer at samarbejdet mellem de tilsynsførende og skolerne bør styrkes.

8.1.2 Besøgene

Ifølge bekendtgørelserne for pædagogikum følger de tilsynsførende kandidatens undervisning ved fire besøg. Rektor kan efter indstilling fra den tilsynsførende beslutte at der skal aflægges mere end fire besøg. Ved første besøg godkender de tilsynsførende uddannelsesplanen på baggrund af kandidatens faglige kompetence, jf. afsnit 10.2. Hvis der er beskikket en bitilsynsførende, deltager denne normalt kun ved andet og fjerde besøg.

De tilsynsførende understregede på skoleseminaret at de står som garant for sikringen af bedømmelse og udtalelse. Det er derfor vigtigt at de tilsynsførende sikres bedre vilkår for at indgå i bedømmelsesarbejdet. For kandidater med sidefag deltager den tilsynsførende og eventuelle bitilsynsførende kun i to besøg. Gruppen af tilsynsførende der deltog i skoleseminaret, anbefalede i den forbindelse at der oprettes en procedure hvor tilsynsførende får kandidaternes papirer tilsendt.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet ændrer reglerne så de tilsynsførende altid deltager i mindst fire besøg pr. kandidat. Dermed kan de opbygge et tilstrækkeligt kendskab til den kandidat de skal vurdere. Undervisningsministeriet bør desuden udarbejde retningslinjer for samarbejdet mellem de tilsynsførende og skolerne for yderligere at styrke de tilsynsførendes kendskab til kandidaterne.

8.2 Opgavekommissionen og prøven i teoretisk pædagogik

Ifølge redegørelsen fra Undervisningsministeriet beskikker Undervisningsministeriet opgavekommissionen ud fra ministeriets generelle, omfattende kendskab til sektoren og forskningsinstitutioner på området. Desuden er det ministeriets politik at medlemmer af opgavekommissionen indgår i det tilsvarende censorkorps. Hvor bekendtgørelse 242 fra 2004 i § 17 angav at det er Undervisningsministeriet der stiller opgaven til prøven i teoretisk pædagogikum, så er det i bekendtgørelse 343 fra 2005 tilføjet at Undervisningsministeriet tillige "fastlægger det faglige grundlag for" opgaven, det vil sige pensum.

Denne opstrammede formulering svarer imidlertid til den praksis som allerede er gældende: Hvert forår udarbejder SDU en litteraturliste som beskriver det kommende års kursusindhold. Litteraturlisten godkendes herefter af opgavekommissionen der ved udformningen af opgaverne har mulighed for at tage udgangspunkt i både litteraturlisten og målene for teoretisk pædagogikum. I Undervisningsministeriets redegørelse påpeges det at censorerne i deres evaluering af den skriftlige prøve i 2005 bekræftede sammenhængen mellem målene, grundlaget og prøvens indhold.

SDU skriver i deres selvevalueringsrapport at der ikke er nogen direkte kobling mellem den skriftlige prøve og undervisningen i teoretisk pædagogikum. Samarbejdet mellem opgavekommissionen og SDU består i at opgavekommissionen godkender det pensum som SDU fastlægger for hver årgang.

På seminarerne var kandidaterne ret enige i deres vurderinger af den afsluttende opgave i teoretisk pædagogikum. Opgaveformuleringen bliver rost, blandt andet for at tage udgangspunkt i et konkret undervisningsforløb, men det springer i øjnene at de tre grupper der eksplicit forholder sig til opgaveformuleringen, alle bestod af humanistiske kandidater. Blandt kandidaterne på tværs af fag er der dog udbredt enighed om følgende kritikpunkter:

- At der ikke er tilstrækkelig sammenhæng mellem pensum og opgaveformulering.
- At der ikke foregår en tilbagemelding eller begrundelse i forbindelse med karaktergivningen.
- At der ikke er klagemuligheder i forhold til karakteren.

Det er evalueringsgruppens vurdering at det forhold at opgavekommissionen godkender pensum, skulle give et godt grundlag for at sikre at prøven i teoretisk pædagogik hænger sammen med både indhold og mål i teoretisk pædagogikum. Det er derfor overraskende kandidaterne mener at der er for lidt sammenhæng mellem den stillede opgave og pensum, og at de opfatter det som et udtryk for manglende dialog mellem pensumstillere og opgavestillere. I forhold til karakteren er der mange kritiske bemærkninger om den manglende begrundelse for karakteren.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet sikrer sammenhængen mellem de enkelte elementer i teoretisk pædagogikum så undervisningens indhold og eksaminationsgrundlaget stemmer overens.

Det ville være gavnligt for kandidaternes refleksioner over sammenhænge mellem teori og praksis hvis de ikke kun fik en karakter, men også en kort udtalelse der fremhæver opgavens styrker og

svagheder. Det ville endvidere styrke kandidaternes retsstilling hvis de havde mulighed for at anke karakteren for prøven i teoretisk pædagogikum.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet ændrer reglerne i forbindelse med opgavebedømmelsen i teoretisk pædagogikum så censorerne skal knytte en kort begrundelse til karakteren. Desuden bør der skabes mulighed for at kandidaterne kan anke karakteren for prøven i teoretisk pædagogikum.

8.3 Censorkorps

Ifølge redegørelsen fra Undervisningsministeriet beskikkes censorerne af Undervisningsministeriet ud fra ministeriets generelle, omfattende kendskab til sektoren og forskningsinstitutioner på området. Ved beskikkelsen af censorerne indgår desuden at der i censorkorpset skal være den fornødne spredning på fag så den enkelte besvarelse også bedømmes ud fra en fagdidaktisk synsvinkel. Censorerne vælges desuden så de ikke er tilsynsførende for eller har samme ansættelsesskole som kandidaten. Endelig anses det for at være en fordel hvis den enkelte censor også er tilsynsførende eller kursusleder.

Dette kapitel fokuserer på indhold, form og sammenhæng i teoretisk pædagogikum. Først beskrives kandidaternes generelle tilfredshed kort. Dernæst gennemgås forholdet mellem kandidaternes faglige baggrund og deres udbytte af teoretisk pædagogikum. Efterfølgende behandles pensums omfang og endelig tilrettelæggelsen af de enkelte kurser og udvælgelsen af pensum. Forskningsmiljøet på SDU i forhold til pædagogikum er behandlet særskilt i afsnit 7.1, opgaven i teoretisk pædagogikum er behandlet særskilt i afsnit 8.2, mens sammenhængen mellem teoretisk pædagogikum og praktisk pædagogikum er behandlet i kapitel 11.

9.1 Indhold i undervisningen og pensum

Der er blandt kandidaterne overvejende tilfredshed med indholdet i teoretisk pædagogikum. Spørgeskemaundersøgelsen viser at langt de fleste kandidater vurderer at de har opnået tilstrækkeligt eller stort udbytte af teoretisk pædagogikum. Spørgeskemaundersøgelsen viser at 96 % vurderer at de i høj eller nogen grad har opnået viden om teoretisk pædagogik, herunder evne til kritisk refleksion over egen undervisningspraksis, mens kun 4 % angiver at det er tilfældet i ringe grad. Også seminarerne bekræftede at kandidaterne generelt er tilfredse med indholdet i teoretisk pædagogikum. De fleste finder det overvejende spændende og inspirerende.

9.1.1 Kandidaternes faglige baggrund

Der er en forskel faggrupperne imellem på hvor mange kandidater der har haft en positiv oplevelse af teoretisk pædagogikum. Spørgeskemaundersøgelsen viser at der blandt de naturvidenskabelige kandidater er den største andel negative vurderinger: Her vurderer 8 % at de kun i ringe grad har opnået den tilsigtede viden og refleksionsevne.

De naturvidenskabelige kandidater vurderer på den ene side i høj grad at de har fået et stort udbytte af teoretisk pædagogikum. På den anden side vurderer de samtidig at de i mindre grad end de øvrige kandidater får læst pensum: Hvor 42 % af alle kandidater vurderer at de har læst højst halvdelen af pensum, gælder dette 54 % af de naturvidenskabelige kandidater. Og hvor 15 % af alle kandidater har læst under en fjerdedel af pensum, gælder dette 23 % af de naturvidenskabelige kandidater.

Udsagnene fra de kandidater der deltog i seminarerne, bekræftede at der er en sammenhæng mellem hvor tilfredse de er med indholdet i teoretisk pædagogikum, og hvilket fagområde de er uddannet inden for. De humanistiske kandidater gav udtryk for at de har oplevet stor progression og sammenhæng mellem kurserne, mens de naturvidenskabelige kandidater oftere har savnet eksplicitering af formålene med de enkelte teoretiske kurser og en bedre relatering af det alment pædagogiske til deres eget område, især i form af eksempler fra praksis.

Vejlederne bekræftede dette på skoleseminaret hvor de gav udtryk for at der er stor forskel på kandidaterne i forhold til faggrupper. De naturvidenskabelige vejledere understregede at det for deres kandidater er vigtigt med en tæt sammenhæng mellem dagligdags eksempler og teori, og de mente i den sammenhæng at der er for meget almen pædagogik i teoretisk pædagogikum, og at der burde være mere fagdidaktik. Vejledere i de humanistiske fag mente at der for deres kandidater er en fin sammenhæng mellem det alment pædagogiske og det faglige. Vejlederne var enige om at teoriområdet og skriftligheden bliver for voldsom for de naturvidenskabelige fag, der almindeligvis er værkstedsfag, hvorfor der er behov for en anderledes redskabsorienteret pædagogik. Vejlederne mente på denne baggrund at det ville være en god ide at lave forskellige pædagogikumforløb for forskellige faggrupper.

Evalueringsgruppen vurderer at der er en tendens til at de naturvidenskabelige kandidater får mindre udbytte af teoretisk pædagogikum. Derfor må der gøres en særlig indsats i forhold til dem. Det udelukker ikke nødvendigvis at alle kandidater undervises i det samme stof, hvilket er vigtigt set i lyset af den øgede tværfaglighed i gymnasiet.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at SDU sikrer at undervisningen især på almenpædagogiske kurser i højere grad differentieres i forhold til kandidaternes forskellige faglige forudsætninger. Der må i højere grad tages hensyn til de naturvidenskabelige kandidater ved gennemgående at medtage et naturvidenskabeligt perspektiv i anvendelsen af teori. Det er desuden vigtigt at ekspliciterer formålet med at tilegne sig de forskellige teoretiske perspektiver.

9.1.2 Pensums omfang

Der tegner sig i dokumentationsmaterialet forskellige holdninger til omfanget af pensum. Nogle undervisningsassistenter gav ved besøget på SDU udtryk for at pensum er for stort, andre mente at det er passende, og nogle få at det er for småt. Vejledere og tilsynsførende gav på skolesemina-

ret udtryk for at de mente at teoretisk pædagogikum bør reduceres, men det var rektorer og kursusledere ikke enige i. Nogle kandidater gav på kandidatseminarerne udtryk for at der er et for stort arbejdspress i pædagogikumuddannelsen, mens andre mente det var passende.

Der er stor spredning i hvor meget af pensum kandidaterne vurderer de reelt har læst. Spørgeskemaundersøgelsen viser at 25 % af kandidaterne har læst tre fjerdedele af pensum eller mere, 33 % har læst mellem halvdelen og tre fjerdedele, 27 % har læst mellem en fjerdedel og halvdelen og 15 % har læst en fjerdedel eller mindre. Igen viser der sig en forskel i forhold til fagområdet idet 42 % af de samfundsfaglige kandidater har læst tre fjerdedele af pensum eller mere, mens det samme kun gør sig gældende for 13 % af de naturvidenskabelige kandidater. Samtidig viser spørgeskemaundersøgelsen at 42 % af de adspurgte finder timerammen der er afsat til teoretisk pædagogikum, passende, mens 32 % mener der er afsat for få timer, og 23 % at der er afsat for mange. Disse tal varierer dog også meget i forhold til fagområdet da 60 % af de samfundsfaglige kandidater mener timerammen er passende, mens dette kun gælder 13 % af kandidaterne i kategorien fremmedsprog alene eller i kombination med naturvidenskab.

Spørgeskemaundersøgelsen viser i øvrigt at kvinderne har læst en større del af pensum end mændene. Der er således 21 % af mændene der har læst en fjerdedel af pensum eller mindre, mens dette kun gælder 9 % af kvinderne. 50 % af mændene har læst halvdelen af pensum eller mere, mens dette gælder 67 % af kvinderne.

Som det fremgår af dokumentationen, er der forskellige holdninger til omfanget af teoretisk pædagogikum. En del af de adspurgte er tilfredse, mens nogle mener den teoretiske del er for stor og andre mener den er for lille. Evalueringsgruppen vurderer samlet set at omfanget af teoretisk pædagogikum er passende.

9.1.3 Tilrettelæggelse af undervisningens indhold og pensum

På seminarerne gav en del af kandidaterne udtryk for generel tilfredshed med undervisningens indhold og pensum på teoretisk pædagogikum. De mente at indholdet overvejende havde været relevant og anvendeligt. To grupper mente imidlertid at der havde været for meget fokus på den induktive pædagogiske arbejdsform.

Ved besøget på SDU forklarede uddannelseschefen at pensum udvælges af SDU. Pensum blev beskrevet som tekster på meget forskellige niveauer der fungerer som "brødtekst" for den refleksionsbaserede undervisning. Da SDU ikke kender det fagdidaktiske pensum som fagkonsulenterne sammensætter, bliver det almenpædagogiske pensum sammensat så bredt som muligt. Det fremgik ikke helt klart hvilke curriculumovervejelser der ligger til grund for udvælgelsen af den litteratur som anvendes. Men uddannelseschefen forklarede at der tages udgangspunkt i bogen "Pædago-

gik og perspektiv" fra 1995, i bekendtgørelsens formulering af mål for pædagogikumuddannelsen og i ministeriets krav om inddragelse af deres udgivelser, herunder artikler fra tidsskriftet Uddannelse og fra evalueringsprojekter af bl.a. uddannelsesprogrammet for de gymnasiale uddannelser.

Selvevalueringsgruppen beskrev ved besøget på SDU at udvælgelsen af pensum sker i samarbejde mellem ledelse, undervisere og opgavekommission. Forskere og undervisningsassistenter fremhævede dog at de ikke har særlig stor indsigt i og indflydelse på undervisningsindhold og pensum. Undervisningsassistenterne pegede på at der forekommer overlap mellem pensumteksterne hvilket de mener skyldes at der kun finder en sparsom koordinering sted mellem det der læses på de forskellige kurser i teoretisk pædagogikum. Uddannelseschefen begrundede dog disse overlap med at teksterne anvendes på forskellige måder i forskellig undervisning.

SDU anfører i deres selvevalueringsrapport at det har øget kompleksiteten af kursernes indhold at de løbende er blevet tilpasset udviklingen af gymnasiet, herunder den nye gymnasireform. Denne tilpasning har i visse tilfælde umiddelbart betydet en øget afstand mellem kursusindhold og kandidaternes daglige undervisningssituation. Det blev under besøget på SDU nævnt at der i nærmeste fremtid vil blive arrangeret et seminar for alle forskere og undervisningsassistenter hvor de kan diskutere og aktualisere pædagogikumuddannelsens indhold og pensum. Undervisningsassistenterne påpegede desuden ved besøget på SDU at det er vigtigt for kandidaternes udbytte af teoretisk pædagogikum at der er klare temaer i både kursusindhold og pensum

9.2 De enkelte kurser

I det følgende behandles den indsamlede dokumentation med henblik på indholdet i de enkelte kurser på teoretisk pædagogikum. Der er med den nye bekendtgørelse nr. 343 fra maj 2005 foretaget en del ændringer i sammensætningen af kurser hvilket fremgår af oversigten på næste side.

Spørgeskemaundersøgelsen viste at 65 % af kandidaterne har haft et stort eller meget stort udbytte af kurserne i almen pædagogik, mens 31 % angiver at de har haft et lille udbytte, og 5 % at de intet udbytte har fået. Undersøgelsen viser samtidig at 77 % af kandidaterne angiver at de har fået et stort eller meget stort udbytte af undervisningen/relationen til underviserne på kurserne i fagdidaktik, 21 % angiver at de har fået et lille udbytte, mens 2 % angiver intet udbytte.

I forhold til de enkelte kurser gav kandidaterne på seminarerne udtryk for at de generelt har været meget tilfredse med de fagdidaktiske og almenpædagogiske kurser, mens de i mindre grad havde været tilfredse med fagfamiliekurserne, fælleskurset og it-kurserne.

Oversigt

Kurser i:	Bekendtgørelse 242 01.06.2004	Bekendtgørelse 343 01.06.2005	Kommentarer
Fagdidaktik	1a) Kursus i fagdidaktik i hvert af kandidatens fag	1a) Kursus i fagdidaktik i hvert af kandidatens fag	Næsten uændret, dog er kravet om "internatkursus" slettet
	1b) Kursus i fagdidaktik i fagfamilier		Udgået, jf. dog nyt kursus i fagdidaktik
	1c) Kursus i fagspecifik it-anvendelse i fagene	1b) Kursus i fagspecifik it-anvendelse	Næsten ens, dog er formuleringen "Kurset tilrettelægges som fjernundervisning" fjernet
		1c) Kursus i fagenes samspil	Nyt kursus, dækker delvist de to udgåede kurser (1b og 3)
Almenpædagogik	2a) Kursus i almenpædagogik, modul 1		Næsten uændret, dog formindsket timeomfang
	2b) Kursus i almenpædagogik, modul 2		Næsten uændret, dog formindsket timeomfang
	2c) Kursus i almenpædagogik, modul 3	c) Kursus i almenpædagogik, modul 3	Næsten uændret, dog er kravet om tilrettelæggelse som internat fjernet
	2d) Kursus i organisationskultur og skoleudvikling	3. Kursus i evaluering, organisationskultur og skoleudvikling	Ændret væsentligt: ordet "evaluering" er tilføjet i kursusnavn
	2e) Kursus i alment gymnasierelevant it	4. Kursus i alment gymnasierelevant it	Ændret ved at følgende er udgået: "Kurset tilrettelægges som en kombination af lokal eller regional og fjernundervisning"
Andet	3. Fælleskursus i fagdidaktik og almenpædagogik		Udgået, indholdet indgår dog delvist i det ny fagdidaktikkursus om fagenes samspil

Kandidaterne gav på seminarerne udtryk for at de på de fagdidaktiske kurser havde været særligt glade for sammenknytningen mellem det pædagogiske arbejde og deres egne fag som de vurderede var meget anvendelig. Også selve mødet med fagkonsulenterne blev af enkelte fremhævet som særligt inspirerende. Erfaringerne blandt kandidaterne der udtalte sig på seminarerne, var dog meget forskellige da de har deltaget i mange forskellige kurser. Derfor var der ikke et entydigt billede af holdningerne til kurserne i fagdidaktik.

Kandidaterne på seminarerne var ikke særlig tilfredse med it-kurset fordi de ikke fandt det udfordrende nok. Mange kandidater peger på at it-kurserne med fordel kunne integreres i fagdidaktik og andre fagmoduler da de ikke fungerer særlig godt som særskilte kurser. Igen er der en tendens til at tilfredsheden afhænger af hvilken faggruppe man spørger. Mens de naturvidenskabelige kandidater mente at kurset havde været på for lavt niveau, var nogle af de humanistiske og samfundsfaglige kandidater tilfredse. Der er dog enighed blandt de fleste om at det ville være bedre at integrere it i fagdidaktikken eller på anden måde omorganisere det.

De naturvidenskabelige kandidater giver generelt udtryk for at få større udbytte af de fagdidaktiske kurser end de almenpædagogiske kurser, mens de humanistiske og samfundsfaglige kandidater giver udtryk for at have fået et stort udbytte af begge dele. Evalueringsgruppen vurderer at denne skævhed kan hænge sammen med en større afstand mellem de naturvidenskabelige kandidaters faglighed og undervisningens indhold.

9.3 Undervisningens forskningsbasering

Ifølge SDU har det ikke været muligt at rekruttere undervisere nok der både har tilstrækkelige praktiske pædagogiske og forskningsmæssige kvalifikationer. Spørgsmålet om forskningsbaseret undervisning på teoretisk pædagogikum kan derfor ansues ud fra SDU's prioriteringer i forhold til denne problemstilling. På den ene side har man kunnet vælge at opprioritere graden af forskningsinddragelse og i højere grad lade forskere varetage undervisningen på teoretisk pædagogikum. På den anden side har man kunnet vælge at lade undervisningsassistenter som i det daglige selv er ansat som gymnasielærere rundt om i landet, varetage undervisningen. På SDU har man valgt at gøre det sidste fordi man ønsker at sikre at den teoretiske tilgang bliver tæt knyttet til et anvendelsesorienteret perspektiv, f.eks. gennem inddragelse af mange praksiseksempler.

Selvevalueringsgruppen forklarede ved besøget på SDU at ledelsen skelner mellem forskningsbaseret og forskningsrelateret undervisning og forklarer at det er forskningsrelateret undervisning der foregår på teoretisk pædagogikum. Selvevalueringsgruppen begrundede desuden nedprioriteringen af særlig forskningsbaseret undervisning med at det ville være dyrere end den nuværende anvendelse af undervisningsassistenter. Man har tidligere overvejet at ansætte eksterne lektorer i

stedet for undervisningsassistenter for at styrke det teoretiske, men dette forslag faldt på grund af økonomi.

Størstedelen af kandidaterne på evalueringsseminarerne mente at undervisningen er tilstrækkeligt forskningsbaseret. De begrundede dette ud fra det ovenfor beskrevne prioriteringsmæssigt synspunkt: Det er vigtigere at undervisningen varetages af erfarne undervisningsassistenter der kan inddrage egen erfaring og underbygge teorien med eksempler fra praksis, end at undervisningen knyttes tættere til forskning og i højere grad varetages af forskere.

En gruppe kandidater på et af seminarerne skriver:

Måske er det ikke så vigtigt om underviserne er forskere, men det vigtige er tilrettelæggelsen: Det teoretiske forskningsbaserede materiale er vi trænet i selv at tilegne os, så kursets opgave er at mediere stoffet i forhold til den virkelige verden. Derfor er det godt at inddrage folk fra gymnasie miljøet, som kan konkretisere det teoretiske – ikke nødvendigvis på et højt niveau, men som måske via cases, historier, anekdoter og provokation kan synliggøre anvendelse af teorien.

Anvendelighed er altså også ifølge disse kandidater vigtigere end inddragelse af aktuell forskning i undervisningen, og det er svært at finde en undervisningsmodel hvor begge dele kan sikres.

I almen pædagogik undervises der dog også i nogen udstrækning af forskere på kurserne. Forskerne beskrev ved besøget at der som noget nyt er gjort mere ud af at de deltager i undervisningen på teoretisk pædagogikum. De påpegede i den forbindelse at der ofte er en vis modstand mod det teoretiske på gymnasierne, og de mener derfor det kan være en fordel at man som underviser på teoretisk pædagogikum og som forsker ved SDU selv har en baggrund som gymnasie lærer så man er i stand til at imødekomme denne modsætning. Samtidig gjorde forskerne dog også opmærksom på at der på den anden side kan være fordele ved at kunne reflektere som helt udenforstående i forhold til gymnasieområdet.

Både undervisningsassistenter og forskere efterspørger konferencer, samarbejde og udviklingsprojekter på SDU der kan bidrage til at forskning i højere grad inddrages i undervisningen af kandidaterne. Forskerne mener helt klart at kurserne på teoretisk pædagogikum i højere grad burde tilrettelægges og varetages i fællesskab mellem undervisningsassistenter og forskere. Undervisningsassistenterne mener at det forskningsbaserede aspekt bør styrkes ved at de selv får mere efteruddannelse af forskerne. Men der er enighed blandt de to grupper om at det forskningsbaserede bør sikres og gerne styrkes.

Evalueringsgruppen vurderer at det er en fornuftig prioritering der ligger til grund for at undervisningen er relativt lidt forskningsbaseret, men undrer sig samtidig over at det ikke i højere grad har været muligt at prioritere både forsknings- og erfaringsbaseret undervisning. Evalueringsgruppen vurderer desuden at SDU på længere sigt bør sikre sig at undervisningsassistenterne får bedre betingelser for at efter- og videreudanne sig i forhold til aktuel forskning på pædagogikområdet.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at SDU sørger for at samarbejdet mellem forskere og undervisningsassistenter på teoretisk pædagogikum styrkes. Det kan ske ved at forskere i højere grad underviser undervisningsassistenter, og ved at kursernes indhold planlægges af undervisningsassistenter og forskere i fællesskab. SDU må også sikre at undervisningsassistenterne får bedre mulighed for at efter- og videreudanne sig inden for aktuel forskning på pædagogikområdet.

9.4 Evaluering af undervisning

Selvevalueringsgruppen fortalte ved besøget på SDU at evalueringen af kurserne i teoretisk pædagogikum foregår ved hjælp af et standardskema som kandidaterne udfylder, og som efterfølgende bliver diskuteret af underviserne og bearbejdet af SDU med henblik på justering og udvikling af kurserne. Skemaerne er ikke anonymiserede (men kan dog afleveres anonymt). Uddannelseschefen begrundede dette med at "man bør fægte med åben pande" når evalueringerne efterfølgende muligvis kan få konsekvenser for underviserne.

Evalueringsgruppen vurderer at det vil være hensigtsmæssigt at sikre anonymitet i kursusevalueringerne således at man sikrer at alle holdninger kommer frem uanset hvilke forhold der er mellem kandidaterne og de evaluerede aktører. Dette skal også ses i lyset af at en kandidat kan risikere at få en underviser som censor eller tilsynsførende hvis undervisning kandidaten har evalueret, og at dette forhold principielt set kan påvirke evalueringens resultat.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at SDU sikrer at evaluering af undervisning på teoretisk pædagogikum foregår anonymt.

9.5 Undervisernes forudsætninger, vilkår og praksis

Undervisningen på teoretisk pædagogikum indebærer en række udfordringer for underviserne, der ifølge DIG's selvevalueringsrapport primært udgøres af 33 undervisningsassistenter. Kandidaterne kommer med meget forskellige faglige forudsætninger, undervisningsassistenterne har kun begrænset mulighed for at opkvalificere og ajourføre sig teoretisk, og kandidaterne har ikke meget tid og overskud til at læse ved siden af deres hverdag. Alt dette stiller høje krav til undervisningens form og indhold.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at størstedelen af kandidaterne mener at underviserne på teoretisk pædagogikum er tilstrækkeligt kvalificerede (jf. at kandidaterne her vurderer samtlige undervisere). Som tabel 5 viste svarer 65 % af kandidaterne at de havde haft et stort eller meget stort udbytte af relationen til underviserne på teoretisk pædagogikum. 79 % af kandidaterne mener desuden i nogen eller høj grad at underviserne kan formidle kritiske refleksioner over teorierne, 13 % mener i ringe grad og 5 % mener slet ikke. Igen er det kandidater med naturvidenskab og fremmedsprog der er mest kritiske. Desuden er der forskel på kandidaternes vurderinger af undervisernes teoretiske og refleksive kvalifikationer afhængig af om kandidaterne selv har undervisningserfaring eller ej. Undersøgelsen viser at 40 % af de kandidater der ikke har undervisningserfaring fra gymnasiet, er tilfredse, mens kun 17 % af dem der har undervisningserfaring, er tilfredse.

Mange af de nuværende undervisningsassistenter har en masteruddannelse i pædagogik eller tilsvarende. De har selv ansvaret for at læse og holde sig ajour med det pædagogiske stof de underviser i, men vil gerne i større omfang undervises af forskere fra SDU og andre institutioner. Ansvaret for undervisningsassistenternes efteruddannelse og kompetenceudvikling ligger formelt hos instituttet (til forskel fra tidligere), men der er ifølge SDU ikke midler og tid til de tiltag undervisningsassistenterne ønsker sig i form af seminarer, oplæg, konferencer m.m.

Ledelsen bekræfter at det er økonomisk vanskeligt at imødekomme ønsket om teoretisk opkvalificering af undervisningsassistenterne, og de nævner i øvrigt at det er logistisk vanskeligt at lave samlede kurser for undervisere der kommer fra så mange forskellige steder.

Ved besøget på SDU bekræftede undervisningsassistenterne det generelle indtryk at der er stor forskel på kandidaternes forudsætninger i forhold til teoretisk pædagogikum. Meget af den anvendte litteratur kan være svært tilgængelig hvis man ikke har læst humaniora eller samfundsvidenskab før. Derfor er underviserne generelt interesserede i at anvende litteratur som er anvendelsesorienteret, og inddrage eksempler fra gymnasiets hverdag i undervisningen.

Det er en tilbagevendende udfordring for underviserne at skabe sammenhæng mellem det naturvidenskabelige og det teoretiske pædagogiske stof, især det almenpædagogiske. Dette hænger også sammen med at det er vanskeligt at rekruttere naturvidenskabelige kandidater til at undervise på pædagogikumuddannelsen. SDU har i deres seneste stillingsopslag særligt efterlyst naturvidenskabelige undervisningsassistenter, og ledelsen vil blive ved med at tage hensyn til problemstillingen.

Undervisernes undervisningspraksis på kurserne i teoretisk pædagogik er forskellig. Kandidaterne der deltog i seminarerne, havde både negative og positive oplevelser af undervisningen. En del af kandidaterne var dog enige om at undervisningens form havde været af for svingende kvalitet, og at den mindst kvalificerede undervisning havde været for dårlig (det drejer sig f.eks. om for meget oplæsning og brug af alt for mange slides i undervisningen). Undervisningens svingende kvalitet skal ifølge disse kandidater især vurderes i lyset af at kursernes indhold netop er pædagogik og undervisningsmetoder.

Evalueringsgruppen vurderer at det er særlig vigtigt at den pædagogiske kvalitet af undervisning der omhandler pædagogik og undervisningsmetoder, er høj, da undervisningen i særlig grad vil være forbillede for kandidaternes egen praksis.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at SDU i højere grad tilstræber at undervisningen både varetages af personer der har relevant og aktuel undervisningserfaring fra gymnasiet, og af personer der har forskningserfaring.

9.6 Sammenhænge mellem kurserne

Kandidaterne har meget forskellige oplevelser af sammenhængen i teoretisk pædagogikum. De naturvidenskabelige kandidater der deltog i seminarerne, gav udtryk for at de ikke havde oplevet nogen (eller kun lidt) sammenhæng mellem kurserne i teoretisk pædagogikum. Nogle af de humanistiske kandidater beskrev modsat at de havde oplevet sammenhængen træde frem gennem

en konsekvent anvendelse af samme terminologi, og at de i øvrigt selv havde været i stand til at skabe sammenhængen.

SDU skriver i deres selvevalueringsrapport at manglende detailplanlægning af indholdet i de forskellige aktørers kursusforløb kan medføre overlapning mellem enkelte kursusforløb og manglende sammenhæng mellem enkeltdele. Det kan gøre kandidatens oplevelse af sammenhæng og progression mindre. Besøget på SDU bekræftede at sammenhængen mellem de forskellige aktørers dele i teoretisk pædagogikum ikke er særlig god, ligesom sammenhængen mellem den samlede uddannelses forskellige dele heller ikke er det. Der tegner sig generelt et billede af manglende samarbejde og koordination, især mellem kurserne i fagdidaktik og i almenpædagogik, som varetages af henholdsvis Undervisningsministeriet og SDU.

Ifølge redegørelsen fra Undervisningsministeriet tilstræber fagkonsulenterne at komplettere indholdet af kurserne i almenpædagogik m.m. når de planlægger fagdidaktik A-kurserne og udfører fagets fagdidaktiske tekstsamling. Men ifølge undervisningsassistenterne og ledelsen på SDU burde fagkonsulenterne og ministeriets opgavekommission i højere grad kommunikere med SDU. Det er evalueringsgruppens vurdering at ingen tager ansvar for den manglende kommunikation, og at der er en tendens til at man skubber ansvaret videre, hvilket er ret nemt da der er mange involverede aktører i teoretisk pædagogikum. Det er derfor vigtigt at der etableres et bedre samarbejde mellem de ansvarlige aktører.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at de kursusansvarlige sikrer at koordineringen mellem kurserne og samarbejdet mellem undervisere styrkes, herunder ikke mindst mellem fagdidaktik og almenpædagogik.

Dette kapitel fokuserer på målene for praktisk pædagogikum og de enkelte dele af praktisk pædagogikum, herunder uddannelsesplanen, pædagogikumudtalelsen osv. Kapitlet skal ses i sammenhæng med kapitel 5 og 6 om henholdsvis kandidaterne og om de forskellige aktører på skolerne.

Vejledning af pædagogikumkandidaterne er vigtigt omdrejningspunkt i praktisk pædagogikum, men det behandles i kapitel 6 og er derfor ikke medtaget i dette kapitel.

10.1 Målene for praktisk pædagogikum

I spørgeskemaundersøgelsen blev kandidaterne spurgt om i hvilken grad de vurderede at de havde nået de mål for undervisningsfærdighed som fremgår af bekendtgørelsen. Resultatet heraf fremgår i hovedtræk af tabel 9.

Tabel 9**I hvilken grad vurderer kandidaterne at have nået målene for undervisningsfærdighed i forhold til at: (procentvis fordeling af svar)**

	Slet ikke	I ringe grad	I no- gen grad	I høj grad	Ved ikke	Total	N
planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen med inddragelse af læremidler, it, av-midler, studiecentre og udadrettede aktiviteter?	0	2	17	81	0	100	166
anvende forskellige fagdidaktiske principper og forskellige undervisnings- og arbejdsformer?	0	1	21	78	0	100	166
indkredse elevernes forudsætninger og forventninger til undervisningen?	0	10	56	34	0	100	166
understøtte elevernes forskellige læringsstrategier?	0	19	58	22	1	100	166
samarbejde med eleverne om tilrettelæggelsen af det mundtlige og skriftlige arbejde i faget?	2	23	50	24	1	100	166
planlægge og gennemføre forskellige evaluerings- og prøveformer?	1	10	46	43	0	100	168
indgå i vejlednings- og supervisionsprocesser?	0	13	38	48	2	100	165
samarbejde med andre lærere om undervisningen i de enkelte fag for at styrke sammenhængen og progressionen for eleverne?	5	21	41	32	0	100	164
samarbejde med andre lærere om undervisningen på tværs af fagene for at styrke sammenhængen og progressionen for eleverne?	8	32	39	21	0	100	166
samarbejde med andre lærere i relation til skolen som helhed?	4	18	46	30	1	100	165
planlægge, gennemføre og evaluere faglige og pædagogiske udviklingsaktiviteter i fagene og i forhold til skolens samlede aktiviteter og målsætning?	6	24	51	17	2	100	165

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Som tabel 9 viser, vurderer kandidaterne generelt set at de når målene for undervisningsfærdighed. Dette gælder især målet om at kunne "planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen med inddragelse af læremidler, it, av-midler, studiecentre og udadrettede aktiviteter" og målet om at kunne "anvende forskellige fagdidaktiske principper og forskellige undervisnings- og arbejds-

former" hvor henholdsvis 98 % og 99 % svarer i nogen eller i høj grad. Men også om mål som at kunne "indkredse elevernes forudsætninger og forventninger til undervisningen" svarer 90 % at det har de i nogen eller i høj grad nået.

Det mål som flest vurderer at de kun i ringe grad eller slet ikke har nået, nemlig 40 %, er målet om at "samarbejde med andre lærere om undervisningen på tværs af fagene for at styrke sammenhængen og progressionen for eleverne". Efter evalueringsgruppens vurdering er dette ikke overraskende i lyset af at målet både handler om tværfagligt lærersamarbejde og om at styrke progression og sammenhæng for eleverne. Når netop dette mål har en mindre målopfyldelse end de øvrige mål, er det formentlig et udtryk for tilstanden i det almene gymnasium der hidtil har haft meget fokus på de enkelte fag. Med den nye gymnasiestruktur der sætter mere fokus på lærersamarbejde og tværfaglighed og på sammenhæng og progression for eleverne, kan der forventes en større opfyldelse af dette mål i de kommende år.

Når man analyserer opfyldelsen af delmålene for undervisningsfærdighed i forhold til de forskellige baggrundsvariable, fremstår der en række stærke sammenhænge. Den baggrundsvariabel der mest tydeligt giver anledning til en differentiering af det generelle billede, vedrører fagene. Ser man fx på målet "at planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen med inddragelse af læremidler, it, av-midler, studiecentre og udadrettede aktiviteter" hvor 81 % vurderer at de når målet, så svinger denne andel i forhold til fagområder fra 62 % i gruppen af kandidater med fagkombinationer med både naturvidenskab og kulturfag til 95 % i kandidatgruppen med kombinationer med samfundsfag.

Et andet eksempel på de store forskelle mellem fagområderne er opfyldelsen af målet om "at planlægge og gennemføre forskellige evaluering- og prøveformer" hvor 43 % af alle kandidater svarer i høj grad. Dette dækker over et spring fra 33 % i gruppen af kandidater med fagkombinationer med både fremmedsprog og kulturfag til 70 % i kandidatgruppen der har kombinationer med samfundsfag.

Den generelle konklusion er at der er en stærk sammenhæng mellem fagområder og kandidaternes vurderinger af om de i høj grad har nået de 11 delmål. Hvor kandidater med samfundsfag således i forhold til 10 af delmålene ligger over gennemsnittet af kandidater, gælder dette kun et af delmålene for de kandidater der alene har naturvidenskabelige fag. Delmålet "at understøtte elevernes forskellige læringsstrategier", hvor de naturvidenskabelige kandidater ligger over gennemsnittet med hensyn til de der svarer i høj grad, er samtidig et mål hvor gruppen ligger over gennemsnittet med hensyn til dem der svarer i ringe grad.

Ser man på de kandidater hvis fag alene ligger inden for kulturfaggruppen, ligger disse over gennemsnittet i forhold til de fleste delmål med hensyn til om man vurderer at målet i høj grad er nået. Ser man på de kandidater der har kulturfag enten i kombination med et sprogfag eller et naturvidenskabeligt fag, ligger disse derimod under gennemsnittet. Dette peger på at kandidater med disse fagkombinationer har nogle særlige vilkår som virker begrænsende i forhold til i hvor høj grad de når målene for undervisningsfærdighed.

I bekendtgørelsen er der også formuleret et mål om at man skal opnå viden om gymnasiet og hf som skoleformer, herunder om regelgrundlaget for arbejdet som lærer og om beslutningsprocesserne på et gymnasium, studenterkursus, hf-kursus og VUC. 38 % af alle kandidaterne svarer at de har nået dette mål i høj grad, mens andre 51 % svarer at de har nået dette mål i nogen grad. Kun 10 % svarer at dette mål kun i ringe grad er nået. Kandidaterne skal desuden opnå viden om gymnasiet og hf som skoleformer med henblik på pædagogisk udvikling samt skole- og organisationsudvikling. Og dette mål mener 35 % at de i høj grad har nået, mens 55 % svarer i nogen grad. Også her er der kun 10 % der svarer at målet kun i ringe grad er nået. For begge disse spørgsmål om gymnasiet og hf som skoleformer gælder det at der er en stærk sammenhæng mellem svarene og fagområde.

Endelig er der i bekendtgørelsen et mål om at kandidaterne gennem pædagogikum skal opnå indsigt i uddannelsernes samspil med det omgivende samfund. Dette mål er det som færrest vurderer at de har nået: Kun 10 % svarer i høj grad, og 46 % svarer i nogen grad, mens 36 % svarer i ringe grad, og 5 % svarer slet ikke. Også i forhold til disse svar er der en stærk sammenhæng med kandidatens fagområde.

10.2 Samspil mellem pædagogikum og skolen

Det ligger i selve konstruktionen med uddannelsesstillinger at kandidaten indgår som et fuldgyldigt medlem af lærerkollegiet. Hertil kommer at flere af målene med pædagogikum indebærer at kandidaten skal arbejde sammen med andre lærere og indgå i skolens dagligdag. Den følgende tabel belyser dette samspil mellem kandidaten og skolens liv i bred forstand.

Tabel 10**Kandidaternes vurderinger af samspillet mellem pædagogikum og skolens øvrige liv – procentvis fordeling**

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	Ved ikke	Totalt	N
Har de lærere der ikke er dine vejledere, interesseret sig for hvad du har lavet i pædagogikum?	4	19	56	21	0	100	168
Har du deltaget i gymnasiets sociale aktiviteter?	0	3	25	72	0	100	166
Har du deltaget i gymnasiets øvrige liv, herunder møder og samarbejde med andre lærere end dine vejledere?	0	2	25	73	0	100	166

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Det fremgår af tabel 10 at 98 % af kandidaterne har deltaget i gymnasiets øvrige liv, herunder møder og samarbejde med andre lærere end kandidatens vejledere, og at 97 % har deltaget i gymnasiets sociale aktiviteter. Hertil kommer at 77 % af kandidaterne vurderer at de lærere der ikke er kandidatens vejledere, interesserer sig for kandidatens pædagogikum.

10.3 Uddannelsesplanen

Uddannelsesplanen er en plan for kandidatens samlede uddannelsesforløb. Den fungerer på en gang som planlægningsredskab forud for uddannelsesforløbet og som efterfølgende dokumentation for at kandidaten er nået igennem alle forløbets dele. Det er kursuslederen der udarbejder og løbende ajourfører uddannelsesplanen i samarbejde med kandidaten og sikrer at planen gennemføres. Fra og med bekendtgørelsen fra 2002 er dette blevet præciseret.

Kursuslederen skal sende uddannelsesplanen til den tilsynsførende senest 14 dage før hvert kandidatbesøg. Denne bestemmelse er blevet strammet yderligere i bekendtgørelsen fra 2005. Kursuslederen skal nu også "løbende" orientere de(n) tilsynsførende om ændringer i uddannelsesplanen.

Siden 2002 har det været bekendtgørelseskrav at uddannelsesplanen senest ved afgivelse af udkast til pædagogikumudtalelsen som minimum skal indeholde en beskrivelse af:

1. programmet for kandidatens eventuelle faglige supplering
2. kandidatens progression i praktikken
3. forløbet af kandidatens egenundervisning
4. kandidatens deltagelse i andre pædagogiske aktiviteter på skolen.

Kandidaterne er meget delte i spørgsmålet om hvorvidt uddannelsesplanen har været en støtte i forhold til at nå målene for pædagogikum: Således svarer 47 % slet ikke eller i ringe grad, mens 50 % svarer i nogen eller i høj grad. Som illustration af nogle af de negative erfaringer med brug af uddannelsesplanen kan nævnes at en af grupperne på et kandidatseminar fremførte at de ikke havde oplevet at uddannelsesplanen blev brugt som et styringsredskab, men at den i stedet blev udfyldt efterfølgende.

I rapporten *Det Gode pædagogikum* som EVA udarbejdede i 2004, blev det konkluderet at selvom skolerne har forskellig praksis, så synes uddannelsesplanen at spille en vigtig rolle som det instrument der synliggør og sikrer en rød tråd i kandidatens uddannelsesforløb. De steder hvor planen er udførlig, hvor den justeres løbende, og hvor kursuslederen tager ansvar og fungerer som overordnet tovholder, er der stor tilfredshed med planen.

I fire ud af fem skolars selvevalueringsrapporter er uddannelsesplanen generelt set positivt omtalt som et vigtigt værktøj. Mulernes Legatskole skelner i deres rapport mellem uddannelsesplanen som et planlægnings- og styringsværktøj på den ene side og den realiserede uddannelsesplan der vedlægges pædagogikumbeviset, på den anden side. Mens de opfatter førstnævnte som helt uundværlig, er de i tvivl om hvad den realiserede uddannelsesplan skal bruges til. Hvis den er en kontrol af hvorvidt kandidaten når igennem de nødvendige delelementer, er dette en funktion der kan varetages af den tilsynsførende, og hvis den er et billede på kandidatens aktivitetsprofil, peger de på at dette bør fremgå af udtalelsen. Hertil kommer en uklarhed om uddannelsesplanens form: Skal den være skematisk, bliver den let omfattende og uoverskuelig, og skal den være mere pro-saagtig, kommer den let til at minde meget om udtalelsen.

Stenhus Gymnasium og HF, hvor både kursusledere og vejledere er glade for uddannelsesplanen som et redskab til at skaffe overblik, påpeger vigtigheden af at planen løbende ajourføres og tilføjer at man med fordel kan indføje overskrifter fra kurserne i teoretisk pædagogikum for at alle, herunder vejlederne, kan være opmærksomme på hvad kandidaten har lært. Tilsvarende foreslår de at indføje fokuspunkter fra besøgene for sikre at disse holdes i fokus.

Mulernes Legatskole skriver i deres selvevalueringsrapport om uddannelsesplanen:

Uddannelsesplanen som planlægnings- og styringsværktøj er helt uundværlig. Det er vha. uddannelsesplanen at kursuslederen sikrer både bredden og dybden i de enkelte faser af forløbet. Uddannelsesplanen er ligeledes med til at sikre at der bliver fulgt op på hængepartier, og at der er en klar progression igennem de to år. Desuden bruges uddannelsesplanen til at styre arbejdsdelingen mellem de enkelte vejledere. (..) Uddannelsesplanen skal være overskuelig, præcis og detaljeret. Det kan være et problem at opfylde disse kriterier og samtidig give uddannelsesplanen en form, så den er et praktisk og brugbart redskab i det daglige arbejde og indeholder så meget information at den tilsynsførende har et grundlag for at følge kandidatens forløb.

Evalueringsgruppen vurderer at uddannelsesplanen bør være et vigtigt planlægnings- og styringsværktøj på alle skoler. Ikke mindst pædagogikums meget komplekse struktur og ønsket om at integrere teori og praksis gør uddannelsesplanen til et centralt dokument. Når planen løbende realiseres og/eller ajourføres, vil der ved afslutningen af pædagogikum være skabt en realiseret uddannelsesplan som udgør en relevant del af pædagogikumbeviset.

En gennemgang af de uddannelsesplaner der var vedlagt selvevalueringsrapporterne, viser at de er forskellige i deres udformning, men typisk oplyser det de skal. Til gengæld er formen ikke særlig ensartet. Kursuslederne på skoleseminaret efterlyste en standardisering af uddannelsesplanerne og en præcisering af hvad formålet er med disse. Tilsvarende synspunkter genfindes i selvevalueringsrapporterne.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at uddannelsesplanen fastholdes og styrkes som et vigtigt planlægnings- og styringsværktøj i forhold til den enkelte kandidats progression i praktisk pædagogikum; at de Bekendtgørelsesmæssige bestemmelser udvides med et krav om at uddannelsesplanen også skal omfatte såvel fokuspunkter fra besøgene som temaer fra teoretisk pædagogikum med det sigte at styrke sammenhænge og fastholde fokus i det samlede pædagogikumforløb; og at uddannelsesplanens form standardiseres så den bliver mere ensartet og enklere at benytte.

10.4 Logbog og portfolio

Spørgeskemaundersøgelsen viser at 24 % af kandidaterne slet ikke har anvendt logbog, og at andre 48 % har anvendt logbog, men vurderer at det slet ikke eller kun i ringe grad har været en støtte i forhold til at nå målene med pædagogikum. Kun 27 % angiver at logbogen i nogen grad eller i høj grad har været en støtte.

Vurderingerne af portfolio er lidt mere positive idet kun 4 % angiver at de ikke har anvendt portfolio, mens 47 % har anvendt portfolio, men vurderer at det slet ikke eller kun i ringe grad har været en støtte i forhold til at nå målene med pædagogikum. 46 % angiver at portfolio i nogen grad eller i høj grad har været en støtte.

Ser man på kandidaternes udsagn på seminarerne, bekræftes dette billede. Kandidaternes udsagn om anvendelsen af logbog og portfolio peger i forskellige retninger, men det illustrerer også at der er stor forskel på hvordan man arbejder med redskaberne på skolerne. Nogle kandidater mener at der ligger et potentiale i anvendelsen af portfolio og logbog, mens andre mener at det er spild af tid. Nogle grupper peger på at det kunne være hensigtsmæssigt med fælles retningslinjer for anvendelsen af logbog og portfolio fordi der er meget stor forskel fra skole til skole og i de tilsynsførendes krav.

Kandidaternes udsagn om brug af logbog:

"Logbogen kan man lige så godt ha' i hovedet. Man bliver tvunget til at reflektere en masse i forvejen, så man gør det jo alligevel (om det er på tryk eller ej)."

"Vi har ikke haft overskud til at lave logbog. Desuden er der en pointe i at tale med andre om det oplevede i stedet for at skrive, hvor man risikerer at vende det indad."

"Logbog er ikke brugt."

"Skriftliggørelse (logbog og portfolio) er ikke nødvendig i forhold til hensigten med øget refleksion - sparring med vejlederne gav mere."

"Logbog: Den ene synes det er fuldstændig spild af tid, mens den anden har kunnet se det hensigtsmæssige i brugen. Den har fungeret som et værktøj til at skrive ned, hvad der konkret er sket i hverdagen – som en slags elementært dokumentationsværktøj. (...) På den måde er der åbenbart ikke klarhed over hvad logbogen kan bruges til/har kunnet bruges til. "

"En brugte den [logbogen/EVA] til personlige noter. En anden brugte den til at komme af med frustrationer. En tredje brugte den slet ikke. Gruppen havde meget forskellig opfattelse af logbogens funktion – forskelligt behov for at sidde og reflektere i ro og mag."

"Logbogen er stort set ikke blevet brugt fordi der ikke har været tid til refleksion."

Kandidaternes udsagn om brug af portfolio:

"Brugen af portfolio er en vigtig kobling mellem praktik og teori, en god kontaktflade til den tilsynsførende og et vigtigt (nødvendigt) udstillingsvindue og giver sikkerhed og dokumentation."

"Portffolien blev i højere grad [end logbogen/EVA] brugt til at reflektere og bør ideelt danne grundlag for diskussion med de relevante parter – dette forløb meget blandet."

Der er i redegørelserne fra kandidaterne mange negative udsagn om logbøger. Et synspunkt går på at der ikke er behov for logbogen til at skriftliggøre refleksioner der lige så godt eller bedre kan foregå mundtligt, fx mellem kandidat og vejleder. Andre skriver at der ikke har været tid til at arbejde med logbogen uden nærmere at tage stilling til om det ville have været hensigtsmæssigt eller ej. Endelig er der nogen der alene har brugt logbogen til personlige noter eller praktisk dokumentation og ikke til refleksion. Vurderingerne af portfolioen er mindre negative, og nogle fremhæver at redskabet er godt til at koble teori og praksis og danne grundlag for diskussion mellem forskellige parter.

Evalueringsgruppen mener at der er behov for den skriftliggørelse af refleksionsprocessen som logbog og portfolio indebærer. Men evalueringsgruppen har samtidig forståelse for at det kan være svært at finde tid til disse aktiviteter. Kandidaternes relativt negative erfaringer og holdninger tolkes som et udtryk for at der mangler klare retningslinjer for hvordan man kan anvende logbog og portfolio. Mens logbogen er kandidatens personlige værktøj, er portfolioen også et værktøj for de tilsynsførende. Derfor bør brugen af portfolio være obligatorisk, og den bør styrkes, mens brugen af logbog fortsat bør være frivillig.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at logbog og portfolio fastholdes som værktøjer til både refleksion over den daglige praksis og dokumentation af den proces som kandidaten gennemløber. Samtidig anbefaler evalueringsgruppen Undervisningsministeriet at udarbejde klare retningslinjer for hvordan logbog kan og portfolio skal anvendes. Endelig anbefales alle aktørerne i såvel praktisk som teoretisk pædagogikum at forholde sig til kandidaternes brug af logbog og portfolio.

10.5 Det afsluttende projekt

Ifølge bekendtgørelsen skal kandidaten afslutte sin pædagogikumuddannelse med et projekt hvis tema vælges af kandidaten selv og godkendes af tilsynsførende. Projektet skal tage udgangspunkt i kandidatens undervisning og skal rumme elementer af fagdidaktik. Arbejdet er normeret til 37 arbejdstimer, og projektet afleveres til kursuslederen og de tilsynsførende senest to uger før det afsluttende besøg. Projektet vurderes af tilsynsførende og kursusleder, og vurderingen indgår i den endelige udtalelse. Ved vurderingen lægges der vægt på kandidatens evne til at beskrive og reflektere over egen undervisning.

Kandidaterne er gennemgående meget glade for projektopgaven. I spørgeskemaundersøgelsen svarer 31 % i høj grad og 41 % i nogen grad på spørgsmålet om hvorvidt projektopgaven har været en støtte i forhold til at nå målene med pædagogikum. Kun 20 % svarer i ringe grad og 6 % slet ikke til spørgsmålet.

På kandidatseminarerne blev den overvejende positive holdning bekræftet. Begejstringen for projektopgaven var dog tydeligvis mindst blandt de naturvidenskabelige kandidater. Blandt de kandidater der er meget positive, henvises typisk til at man her har mulighed for at opnå en synergieffekt mellem praksis og teori, og at det har været godt at få mulighed for at fordybe sig. Hos den naturvidenskabelige gruppe er begrundelsen for den mindre positive vurdering at denne synergieffekt ikke i samme grad er nået da arbejdet har været for presset.

Kandidaternes udsagn om det afsluttende projekt:

"Man føler man skal presse en masse teori og praksis sammen. Praktisk fokus er rigtig godt. Godt at man selv kan vælge emnet og fordybe sig i det."

"Alt afhængig af tidspres er det en god opgave at lave, konceptet er godt."

"Det har fungeret rimelig/rigtigt godt for os."

"En god øvelse. Konkrete problemstillinger kan italesættes med et teoretisk perspektiv."

"Ved flittig brug af portefølje forekommer projektopgaven mere overflødig."

"En god proces, hvor sammenhængen mellem teori og praksis faldt positivt ud. Opgaven var en rigtig god erfaring, da man kunne bruge nogle teoretiske værktøjer til den praktiske brug på skolen. Dvs. en god synergieffekt, hvor sammenhængen mellem teori og praksis var rigtig, rigtig god."

Evalueringsgruppen vurderer at logbog og portfolio med fordel kan knyttes tættere sammen med det afsluttende projekt som mere eller mindre direkte kan tage afsæt i dokumenter der ligger i portfolioen.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at det afsluttende projekt fastholdes og styrkes som et middel til at koble praktisk og teoretisk pædagogikum sammen.

10.6 Pædagogikumbevis og udtalelse

Når kandidaten har gennemført pædagogikum, udsteder rektor et bevis for kandidatens undervisningskompetence. Beviset skal ifølge bekendtgørelsen indeholde følgende

1. Karakteren for prøven i teoretisk pædagogikum
2. En samlet udtalelse (pædagogikumudtalelse) om kandidatens kompetencer. Udtalelsen skal tillige inddrage det afsluttende projekt. Beviset skal give udtryk for kandidatens evne til at
  - a. planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen
  - b. forbinde undervisningspraksis og teoretiske pædagogiske overvejelser
  - c. samarbejde om undervisningen og de øvrige opgaver på skolen.
3. En beskrivelse af de elementer kandidaten har gennemført i uddannelsen, jf. uddannelsesplanen.

I spørgeskemaundersøgelsen vurderer 67 % af kandidaterne at beviset i høj grad giver et dækkende billede af i hvilken grad de har nået målene med uddannelsen. 28 % mener at dette er tilfældet i nogen grad, mens kun 3 % svarer i ringe grad.

Udtalelserne udformes i samarbejde mellem kursusleder og tilsynsførende og godkendes af rektor. De fem skoler som har skrevet selvevalueringsrapporter, har vedlagt eksempler på pædagogikumbeviser. Disse i alt 22 beviser indgår med stor vægt i grundlaget for de følgende vurderinger af pædagogikumbeviset sammen med de vurderinger som blandt andet tilsynsførende og kursusledere gav udtryk for på skoleseminaret.

Evalueringsgruppen finder det hensigtsmæssigt at udtalelserne udformes alene af kursusleder og tilsynsførende således at vejlederne ikke indgår i bedømmelsesarbejdet, men udelukkende kan koncentrere sig om vejlederrollen. Det bør nævnes i den forbindelse at mange kandidater på seminarerne gav udtryk for at de var meget glade for adskillelsen af vejledning og bedømmelse.

Udtalelsernes omfang og struktur er nogenlunde ensartet på de selvevaluerende skoler. Omfanget er på 1-2 sider, og udtalelsen er typisk bygget op om de punkter bekendtgørelsen foreskriver. Kommentarer om faglige, pædagogiske og personlige kompetencer er indeholdt i alle udtalelser,

men der er gennemgående forskel på omfanget af disse punkter. Der er mange nuancerede vurderinger af kandidaternes planlægning og gennemførelse af undervisning og af deres evne til at indgå i skolens hverdag og i samarbejde med andre kolleger.

Til gengæld er der ikke særligt udførlige kommentarer om evaluering af undervisningen, om samspillet mellem det teoretiske og praktiske eller om kandidaternes afsluttende projekter. Det er karakteristisk at vurderingen af kandidatens håndtering af samspillet mellem praksis og teori kommenteres i korte og meget generelle vendinger der handler om evnen til at reflektere over egen undervisning. Anvendelsen af pædagogisk teori er central i forhold til pædagogikum. Derfor er det ikke nok at kommentere samspillet mellem teori og praksis ved at skrive at kandidaten er god til at reflektere over undervisningen.

Evalueringsgruppen vurderer at det vil være mere hensigtsmæssigt hvis man i udtalelserne skriver mere klart om det specifikke samspil mellem praksis og teori. På denne måde vil man også få bedre mulighed for at inddrage kommentarerne om kandidatens projekt i forhold til resten af udtalelsen. Kommentarer om evalueringer vedrører derudover typisk kun den evaluering kandidaterne foretager løbende af eleverne, og ikke evaluering af undervisning.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at rektorerne sikrer at alle bekendtgørelsens krav til indholdet af pædagogikumbeviset kommenteres på samme niveau i udtalelsen, og at kandidaten vurderes præcist og nuanceret i forhold til undervisningsevaluering, samspillet mellem praksis og teori og kandidatens projekt.

Udtalelserne omhandler i høj grad de samme egenskaber og kompetencer, og det tyder på at der er en konsensus om hvilke egenskaber og kompetencer der er i fokus. Det drejer sig f.eks. om grundighed, engagement (arbejdsomhed), idérigdom, humor og evnen til at "indgå naturligt" i skolens lærerstab.

Mængden af positive og negative kommentarer varierer en del fra skole til skole, og i nogle udtalelser er negative kommentarer konsekvent udeladt selvom det ikke nødvendigvis drejer sig om kandidater der ligger i top. Det betyder at der i kandidatens videre karriere er en risiko for misforståelser idet negativ kritik på nogle ansættelsessteder vil blive opfattet med meget større vægt end andre steder.

I nogle udtalelser er der anvendt positive og negative adjektiver i en anden udstrækning og betydning end andre. Dette tyder på at der ikke er en konsensus i forhold til gradbøjningen af vurderingerne som svarer til den der er med hensyn til de centrale kompetencer. Dette kan give en uhenigtsmæssig forskelligartethed som kan skabe misforståelser om den enkelte kandidats egenskaber og kompetencer når vedkommende søger ansættelse et andet sted.

På skoleseminaret gav gruppen af kursusledere udtryk for at der var behov for en vis standardisering af beviserne. Kursuslederne anbefalede også at forbedre retssikkerheden af beviserne, f.eks. gennem anvendelse af præget papir som ikke kan kopieres eller ændres.

Evalueringsgruppen vurderer at beviserne med fordel kan gøres mere ens i lyset af at beviset har status af et eksamensbevis og ikke en mere personligt præget anbefaling.

Evalueringsgruppen anbefaler

- at Undervisningsministeriet sikrer at der udformes fælles retningslinjer for pædagogikumudtalelserne for at sikre en fælles standard og et ensartet sprogbrug.

Pædagogikumuddannelsen er opbygget som en vekseluddannelse hvor den bærende idé er at få teoretisk indsigt og praktisk erfaringstilegnelse til at spille tæt sammen i kandidaternes pædagogiske udvikling. Det er, som det fremgår af denne rapport, en vanskelig opgave af flere grunde. Dels indgår der mange forskellige aktører i det teoretiske og praktiske, og kandidaterne har derfor en stor berøringsflade og møder mange tilgange til det pædagogiske arbejde, dels har kandidaterne meget forskellige forudsætninger for at tilegne sig praktisk og teoretisk viden i en integreret sammenhæng. Endelig besværliggør de praktiske rammer en ensartet progression i det praktiske og det teoretiske. Ikke desto mindre er det netop sammenhængen mellem det praktiske og det teoretiske der er fundamentet i pædagogikumuddannelsen.

Dette kapitel handler om denne sammenhæng og belyser temaet ved at se på de konkrete steder hvor en synergieffekt tilstræbes. Det drejer sig om henholdsvis inddragelse af praksiserfaringer i undervisningen på teoretisk pædagogikum, vejledernes og kursusledernes teoretiske indsigt og evne til at sparre med kandidaterne og endelig kandidaternes egen erfaring med anvendelse af teoretiske perspektiver i deres egen undervisning.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at 72 % af kandidaterne oplever at eksempler på praktisk erfaring inddrages i teoretisk pædagogikum. Kandidaterne gav på de to seminarer udtryk for at de generelt set ikke oplever særlig meget sammenhæng mellem teori og praksis i pædagogikumuddannelsen. Undervisningsassistenterne på teoretisk pædagogikum udtalte ved besøget på SDU at de forsøger at skabe større sammenhæng ved at få kandidaterne til at inddrage deres vejledere på skolerne i arbejdet med de teoretiske opgaver. De gav også udtryk for at de så vidt muligt inddrager praksis eksempler i den teoretiske undervisning. I forbindelse med ambitionen om at lade den teoretiske undervisning tage udgangspunkt i praksis understregede selvevalueringsgruppen ved besøget på SDU vigtigheden af at bevare den nuværende rekrutteringsprocedure hvor undervisere til teoretisk pædagogikum også er fungerende gymnasielærere.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at 61 % af kandidaterne vurderer at deres vejledere slet ikke eller kun i ringe grad er interesseret i pædagogisk teori, og 62 % af kandidaterne vurderer at det teoretiske pensum slet ikke eller kun i ringe grad inddrages ved vejledningssamtaler og lignende.

Igen er der en stærk variation i forhold til fagområder: Ser man på yderpositionerne, vurderer 45 % af kandidaterne med samfundsfag at vejlederne slet ikke eller kun i ringe grad interesserer sig for pædagogisk teori, mens dette gælder for hele 75 % af kandidaterne med fagkombinationer inden for det naturvidenskabelige område. Dette bekræfter indtrykket af at vejledernes teoretiske forudsætninger ikke kan matche kandidaternes behov for i vejledningen at fokusere på anvendelsen af teoretiske perspektiver. Og at dette problem er særlig udtalt inden for det naturvidenskabelige område.

Det blev yderligere bekræftet på seminarerne hvor mange kandidater gav udtryk for at vejlederne ikke er gode nok til at bidrage til sammenhængen mellem teori og praksis, mens kursuslederne af flere blev fremhævet som dem der bidrager til overblik og sammenhæng.

Besøget på SDU bekræftede ligeledes at sammenhængen mellem praktisk og teoretisk pædagogikum ikke er god nok. Selvevalueringsgruppen udtalte at vejlederne på skolerne mangler teoretisk indsigt i forhold til at kunne binde de to dele bedre sammen i samarbejde med kandidaten, og at ikke alle kursusledere tager initiativ til at sammentænke det praktiske og teoretiske. Ved besøget på SDU var det evalueringsgruppens indtryk at man på SDU generelt mener at det især er hos vejlederne på skolerne problemet med at sammenkæde praksis og teori ligger.

75 % af kandidaterne angiver i spørgeskemaundersøgelsen at de selv inddrager viden fra teoretisk pædagogikum i deres undervisning. Men sammenholdt med de begrænsede muligheder for at udfolde teoretiske diskussioner i vejledningen som mange kandidater udtaler de har haft, må det konkluderes at det teoretiske refleksionsrum i forhold til egen undervisning trods alt har været for begrænset.

Den følgende tabel illustrerer hvordan kandidaterne i spørgeskemaundersøgelsen vurderer forskellige aspekter af sammenhængen mellem teoretisk og praktisk pædagogikum.

Tabel 11
Kandidaternes vurderinger af sammenhæng mellem teori og praksis – procentvis fordeling

	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	Ved ikke	Totalt	N
Har oplevet at de praktiske erfaringer inddrages i teoretisk pædagogikum.	2	25	43	29	0	100	165
Har oplevet at underviserne på teoretisk pædagogikum har fokuseret på hvordan pædagogisk teori kan bruges i praksis.	5	27	49	18	0	100	164
Har inddraget viden fra pensum i teoretisk pædagogikum i egen undervisning.	4	21	54	21	1	100	165
Har oplevet at vejledere har været interesseret i pædagogisk teori.	19	42	30	9	0	100	166
Har oplevet at det teoretiske pensum inddrages i praktisk pædagogikum ved vejledningssamtaler og lignende.	17	45	31	7	0	100	163

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Ifølge tabel 11 oplever 72 % af kandidaterne at de praktiske erfaringer inddrages i teoretisk pædagogikum. 67 % af kandidaterne oplever at underviserne på teoretisk pædagogikum fokuserer på hvordan pædagogisk teori kan bruges i praksis. Samtidig er der dog et forholdsvis stort mindretal på henholdsvis 27 % og 32 % der mener at dette kun er tilfældet i ringe grad eller slet ikke. Der er store variationer i svarene i forhold til hvilke faggrupper kandidaterne tilhører: Hvor det således kun er henholdsvis 10 % og 11 % af kandidaterne med fagkombinationer af kulturfag og kandidater med samfundsfag der vurderer at de praktiske erfaringer slet ikke eller i ringe grad inddrages i teoretisk pædagogikum, så gælder dette hele 49 % af de kandidater der alene har naturvidenskabelige fag.

Med andre ord peger kandidaternes udsagn samlet set på at selvom der er en indholdsmæssig sammenhæng mellem den teoretiske og praktiske del af uddannelsen, understøttes denne sammenhæng ikke i tilstrækkelig grad af undervisningen og vejledningen, men skabes snarere af den enkelte kandidat selv. Det er evalueringsgruppens vurdering at dette må give anledning til en skærpet opmærksomhed på hvordan praktiske erfaringer inddrages i teoretisk pædagogikum med særligt henblik på det naturvidenskabelige fagområde og på hvordan teoretisk viden inddrages i

vejledningen på skolerne. Evalueringsgruppen henleder samtidig opmærksomheden på at denne problematik også ligger bag flere af de anbefalinger der i øvrigt gives i denne rapport. Det drejer sig blandt andet om anbefalinger vedrørende retningslinjer for vejledning og supervision, rekruttering og efter- og videreuddannelse af undervisere og vejledere samt indholdet i teoretisk pædagogikum.

Dette kapitel giver en samlet vurdering af pædagogikumuddannelsen som helhed. Først belyses sammenhængene mellem kandidaternes tilfredshed med uddannelsen som helhed og deres baggrund. Dernæst opridses styrker og svagheder ved uddannelsen.

Spørgeskemaundersøgelsen viser at 23 % af kandidaterne vurderer at pædagogikumuddannelsen samlet set er meget god, mens 60 % vurderer den som god. 77 % fra det mindst tilfredse fagområde, kandidater med fagkombinationer inden for naturvidenskab, og 95 % fra det mest tilfredse fagområde, kandidater med fagkombinationer af kulturfag, vurderer uddannelsen som god eller meget god. Vurderingen af pædagogikum er altså samlet set meget positiv, men varierer dog i forhold til fagområder. Den følgende tabel belyser kandidaternes tilfredshed med pædagogikum i forhold til de muligheder som pædagogikum har givet den enkelte kandidat, og i forhold til planlægningen af forløbet m.m. Desuden belyser den kandidaternes vurderinger af deres eget pædagogikumforløb.

Tabel 12**Kandidaternes vurderinger af pædagogikum samlet set - procentvis fordeling**

I hvilken grad har du været tilfreds med:	Slet ikke	I ringe grad	I nogen grad	I høj grad	Ved ikke	Total	N
de udviklingsmuligheder som pædagogikum har givet dig?	1	4	36	57	2	100	166
pædagogikum i forhold til udviklingen af din selvstændighed?	3	14	38	45	0	100	153
pædagogikum i forhold til udviklingen af din deltagelse i skolens dagligdag?	4	18	45	32	0	100	158
planlægning af det samlede pædagogikumforløb med hensyn til antallet af kurser og placeringen af disse over det samlede forløb?	10	40	44	4	1	100	168
det pædagogikum du har gennemført?	1	7	55	38	0	100	165

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Tabel 12 viser at kandidaterne generelt set er meget tilfredse med det pædagogikumforløb de har gennemført, herunder i forhold til de udviklingsmuligheder det har givet dem, udviklingen af deres selvstændighed og deltagelse i skolens dagligdag. Man skal være opmærksom på at der er forskel på hvor positivt kandidaterne vurderer deres eget forløb på den ene side og pædagogikumuddannelsen samlet set på den anden side. Der kan dog også konstateres en betydelig utilfredshed med planlægningen af det samlede pædagogikumforløb med hensyn til antallet af kurser og placeringen af disse over det samlede forløb.

En analyse af spørgeskemaundersøgelsens resultater viser at der er en meget stærk sammenhæng mellem vurderingen af teoretisk pædagogikum og den samlede tilfredshed med pædagogikum. Undersøgelsen viser at de kandidater der ikke har haft en positiv oplevelse af teoretisk pædagogikum, væsentligt hyppigere opfatter forløbet som helhed som utilfredsstillende. Med andre ord fremstår oplevelsen af teoretisk pædagogikum som den faktor der bedst forklarer hvorfor brugerne er tilfredse eller utilfredse med pædagogikum samlet set. Vurderingen af vejledningen på praktisk pædagogikum spiller også ind på den samlede tilfredshed, men i mindre grad.

Ser man på de baggrundsvariable som indgik i undersøgelsen, viser det sig at der især er tre baggrundsvariable som spiller ind på kandidaternes samlede tilfredshed med pædagogikumuddannel-

sen. Det drejer sig om kandidaternes køn, om uddannelsesstillingen var etårig eller toårig og ikke mindst om kandidaterne tidligere har været ansat på det gymnasium hvor de var i uddannelsesstilling. Herudover har der vist sig en stærk sammenhæng mellem fagområde og tilfredsheden. Det kan således konstateres at:

- Kandidater der tidligere har været ansat på det gymnasium hvor de har været i uddannelsesstilling, vurderer teoretisk pædagogikum mere negativt, og de er i mindre grad tilfredse med pædagogikum som helhed.
- Kvindelige kandidater er generelt mindre tilfredse med vejledningen end de mandlige, men omvendt mere tilfredse med både teoretisk pædagogikum og pædagogikum som helhed.
- Kandidater i toårige uddannelsesstillinger vurderer i højere grad end kandidater i etårige forløb at de har nået målene for undervisningsfærdighed. Det gælder indsigt og færdighed i at indkredse elevernes forudsætninger og forventninger til undervisningen, understøtte elevernes forskellige læringsstrategier og samarbejde med eleverne om tilrettelæggelse af det mundtlige og skriftlige arbejde i faget.

Det fremstår som en generel konklusion på den samlede dokumentation vedrørende stærke og svage sider ved pædagogikum at pædagogikum er en ambitiøs konstruktion der forsøger at forene pædagogisk teori og praksis. Det er en styrke at uddannelsen på en gang bidrager til at udvikle den pædagogiske praksis generelt i gymnasieskolen samtidig med at den giver den enkelte kandidat mange muligheder for at udvikle sig personligt, socialt, fagligt og pædagogisk. Det er på den anden side en svaghed at uddannelsen er så kompleks i sin opbygning og ansvarsplacering, da det betyder at det er svært at skabe tilstrækkelig indholdsmæssig sammenhæng mellem de forskellige dele og et velfungerende samarbejde mellem aktørerne.

Selvom det er et krævende forløb, anerkendes det af alle at det er et privilegium for den enkelte kandidat at få adgang til at lære af så mange ressourcepersoner. Omvendt er der en række kritikpunkter der går igen hos mange aktører. Det drejer sig i korthed om for lidt tid og for mange afbrud i undervisningen, utilstrækkelig kvalitetssikring af vejledningen, fravær af klagemuligheder og en indholdsmæssig sammenhæng der ikke altid er så nem at få øje på i det samlede forløb.

Det er evalueringsgruppens vurdering at der er mange fordele ved det toårige forløb der indeholder mange elementer som bør fastholdes og styrkes. Det etårige forløb er kun en hensigtsmæssig konstruktion for de kandidater der har betydelig undervisningserfaring og særlige forudsætninger for på kortere tid at tilegne sig indholdet i teoretisk pædagogik fordi målene er de samme som for det toårige forløb.

Samtidig indeholder den nuværende konstruktion nogle alvorlige svagheder. Først og fremmest mangler der en overordnet instans der er ansvarlig for både teoretisk og praktisk pædagogikum. En sådan samlende instans ville kunne styrke sammenhængen mellem teori og praksis så det ikke alene er op til den enkelte kandidat at skabe denne sammenhæng. Denne instans ville også have bedre forudsætninger for at løse de koordineringsmæssige udfordringer på en mere tilfredsstillende måde, ligesom den ville kunne løfte såvel de administrative, informations- og rådgivningsmæssige udfordringer på en mere professionel og brugervenlig måde end det sker i dag.

Det er en svaghed ved den nuværende pædagogikumordning at der ikke i forhold til teoretisk pædagogik er sikret en større overensstemmelse mellem på den ene side kandidaternes uddannelsesbehov og på den anden side vejledernes, supervisorernes og kursusledernes forudsætninger for at kunne varetage deres funktioner i forhold til kandidaterne. Den nuværende konstruktion bygger tilsyneladende på en antagelse om at en generel pædagogisk udvikling af gymnasiet skal bæres igennem af de nye kandidater. Dette er efter evalueringsgruppens vurdering en for stor og ubekvem opgave at lægge på de nye kandidaters skuldre.

Anbefalinger

Denne oversigt indeholder alle rapportens anbefalinger. Oversigten er delt op efter hvem anbefalingerne henvender sig til. Efter hver anbefaling er der en henvisning til det afsnit inde i rapporten der gør rede for baggrunden og formålet med anbefalingen.

Anbefalinger til Undervisningsministeriet

- at Undervisningsministeriet løbende kortlægger og offentliggør pædagogikumuddannelsens ressourceforbrug samlet set og i forhold til de enkelte dele så en gennemskuelig økonomi sikres.
(Se afsnit 3.2 *Finansieringsgrundlag*).
- at Undervisningsministeriet sikrer at der fremover bliver uddannet tilstrækkeligt med lærere i alle gymnasiets fag. Som grundlag for dette bør der årligt udarbejdes nationale prognoser for efterspørgslen efter gymnasielærere der rækker mindst ti år frem. Denne opgave bør varetages af en central instans og lægges til grund for den årlige dimensionering af pædagogikum.
(Se afsnit 3.3 *Omfanget af uddannelsesstillinger*)
- at de nuværende forløb på henholdsvis et og to år erstattes med et fælles forløb over tre semestre for alle kandidater. I særlige tilfælde bør der være mulighed for at kandidater med fx betydelig undervisningserfaring kan få merit i forhold til bestemte indholdselementer. Kompetencen til at tildele merit bør i denne model overgå til de tilsynsførende
(Se afsnit 3.6 *Behovet for en ny pædagogikumstruktur*)

- at Undervisningsministeriet sikrer at det overordnede pædagogiske, økonomiske og administrative ansvar for pædagogikumuddannelsen placeres entydigt. Det samme gælder ansvaret for at koordinere mellem enkeltdele i teoretisk og praktisk pædagogikum.
(Se afsnit 4.1 *Det overordnede ansvar for pædagogikum*)
- at Undervisningsministeriet afklarer og præciserer hvor kandidater og personer der er involverede i pædagogikum kan henvende sig for at få information og rådgivning om pædagogikum.
(Se afsnit 4.1 *Det overordnede ansvar for pædagogikum*)
- at Undervisningsministeriet entydigt placerer et overordnet ansvar for samarbejde mellem teoriundervisere og praktikvejledere om kandidatens læring for at styrke pædagogikum som vekseluddannelse.
(Se afsnit 4.3 *SDU og skolerne*)
- at Undervisningsministeriet sikrer at der bliver udformet klare retningslinjer for vejledning og supervision der bl.a. definerer indholdsmæssige fokuspunkter. I den forbindelse vil det være hensigtsmæssigt i højere grad at sammentænke vejlednings- og supervisionsforløbet i forhold til kandidaternes progression i praktisk pædagogikum.
(Se afsnit 6.3 *Supervisorer*)
- at Undervisningsministeriet ansætter de tilsynsførende på baggrund af offentlige stillingsopslag og høring af rektorer og fagkonsulenter. Ansættelsen bør endvidere ske på grundlag af kontrakter der beskriver funktionens indhold, arbejdets omfang og honorering samt de kompetencer funktionen forudsætter.
(Se afsnit 8.1.1 *De tilsynsførende*)
- at Undervisningsministeriet ændrer reglerne så de tilsynsførende altid deltager i mindst fire besøg pr. kandidat så de opbygger et tilstrækkeligt kendskab til den kandidat der skal vurderes. Undervisningsministeriet bør desuden udarbejde retningslinjer for samarbejdet mellem de tilsynsførende og skolerne for yderligere at styrke de tilsynsførendes kendskab til kandidaterne.
(Se afsnit 8.1.2 *Besøgene*)
- at Undervisningsministeriet sikrer sammenhængen mellem de enkelte elementer i teoretisk pædagogikum så undervisningens indhold og eksaminationsgrundlaget stemmer overens.
(Se afsnit 8.2 *Opgavekommissionen og prøven i teoretisk pædagogik*)

- at Undervisningsministeriet ændrer reglerne i forbindelse med opgavebedømmelsen i teoretisk pædagogikum så censorerne skal knytte en kort begrundelse til karakteren. Desuden bør der skabes mulighed for at kandidaterne kan anke karakteren for prøven i teoretisk pædagogikum.
(Se afsnit 8.2 Opgavekommissionen og prøven i teoretisk pædagogik)
- at uddannelsesplanen fastholdes og styrkes som et vigtigt planlægnings- og styringsværktøj i forhold til den enkelte kandidats progression i praktisk pædagogikum; at de Bekendtgørelsesmæssige bestemmelser udvides med et krav om at uddannelsesplanen også skal omfatte såvel fokuspunkter fra besøgene som temaer fra teoretisk pædagogikum med det sigte at styrke sammenhænge og fastholde fokus i det samlede pædagogikumforløb; og at uddannelsesplanens form standardiseres så den bliver mere ensartet og enklere at benytte.
(Se afsnit 10.3 Uddannelsesplanen)
- at logbog og portfolio fastholdes som værktøjer til både refleksion over den daglige praksis og dokumentation af den proces som kandidaten gennemløber. Samtidig anbefaler evalueringsgruppen Undervisningsministeriet at udarbejde klare retningslinjer for hvordan logbog kan og portfolio skal anvendes. Endelig anbefales alle aktørerne i såvel praktisk som teoretisk pædagogikum at forholde sig til kandidaternes brug af logbog og portfolio.
(Se afsnit 10.4 Logbog og portfolio)
- at det afsluttende projekt fastholdes og styrkes som et middel til koble praktisk og teoretisk pædagogikum sammen.
(Se afsnit 10.5 Det afsluttende projekt)
- at Undervisningsministeriet sikrer at der udformes fælles retningslinjer med henblik på at sikre en mere ensartet sprogbrug i pædagogikumudtalelserne.
(Se afsnit 10.6 Pædagogikumbevis og udtalelse)

Anbefalinger til Undervisningsministeriet og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og udvikling

- at Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling og Undervisningsministeriet sikrer at der etableres forskning i lærerprofessionalisering i forhold til pædagogikum. Ministerierne bør konkretisere hvor, hvordan og med hvilke midler forskningsmiljøet etableres, herunder hvordan forskningsmiljøet bliver bredt forankret nationalt og internationalt.
(Se afsnit 7.1 SDU's forskning i pædagogikum)

Anbefalinger til Syddansk Universitet (SDU)

- at SDU udvikler kurserne for vejledere, supervisorer og kursusledere så de dels bliver mere omfattende, dels i højere grad tager udgangspunkt i deltagernes erfaringsgrundlag, dels sigter imod et højere teoretisk vidensniveau.
(Se afsnit 7.2 SDU's efter- og videreuddannelse af vejledere mfl.)
- at SDU sikrer at undervisningen især på almenpædagogiske kurser i højere grad differentieres i forhold til kandidaternes forskellige faglige forudsætninger. Der må i højere grad tages hensyn til de naturvidenskabelige kandidater ved gennemgående at medtage et naturvidenskabeligt perspektiv i anvendelsen af teori. Det er desuden vigtigt at formålet med at tilegne sig de forskellige teoretiske perspektiver og forholdet mellem disse ekspliciteres.
(Se afsnit 9.2 De enkelte kurser)
- at SDU sørger for at samarbejdet mellem forskere og undervisningsassistenter på teoretisk pædagogikum styrkes. Det kan ske ved at forskere i højere grad underviser undervisningsassistenter, og ved at kursernes indhold planlægges af undervisningsassistenter og forskere i fællesskab. SDU må også sikre at undervisningsassistenterne får bedre mulighed for at efter- og videreudanne sig inden for aktuel forskning på pædagogikumområdet.
(Se afsnit 9.3: Undervisningen og dens forskningsbaserings)
- at SDU sikrer at evaluering af undervisning på teoretisk pædagogikum foregår anonymt.
(Se afsnit 9.4 Evaluering af undervisning)
- at SDU i højere grad tilstræber at undervisningen både varetages af personer der har relevant og aktuel undervisningserfaring fra gymnasiet, og af personer med forskningserfaring
(Se afsnit 9.5 Undervisernes forudsætninger, vilkår og praksis)
- at de kursusansvarlige sikrer at koordineringen mellem kurserne og samarbejdet mellem underviserne styrkes, herunder ikke mindst mellem fagdidaktik og almenpædagogik.
(Se afsnit 9.6 Sammenhænge mellem kurserne)

Anbefalinger til gymnasieskolerne

- at rektorerne sikrer at de vejledere der rekrutteres, så vidt muligt har en teoretisk-pædagogisk viden mindst svarende til teoretisk pædagogikum således at vejledningen kan foregå inden for en fælles forståelsesramme og terminologi.
(Se afsnit 6.1.2 Rekruttering af vejledere og deres forudsætninger)
- at kursuslederne udpeges efter opslag på skolen på grundlag af kontrakter der beskriver funktionens indhold, arbejdets omfang og honorering samt de kompetencer som varetagelsen af funktionen forudsætter. Ved rekrutteringen bør det tilstræbes at de der ansættes, har faglige og pædagogiske kompetencer på et niveau der ligger højere end pædagogikumkandidaterne.
(Se afsnit 6.2.2 Rekruttering af kursusledere)
- at rektorerne sikrer at alle bekendtgørelsens krav til indholdet af pædagogikumbeviset kommenteres på samme niveau i udtalelsen, og at kandidaten vurderes præcist og nuanceret i forhold til undervisningsevaluering, samspillet mellem praksis og teori og kandidatens projekt..
(Se afsnit 10.6 Pædagogikumbevis og udtalelse)

Kommissorium

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har med Handlingsplan 2005 besluttet at evaluere pædagogikum i det almene gymnasium. Dette kommissorium redegør for evalueringens formål og tilrettelæggelse. Som bilag vedlægges budget, tidsplan og en oversigt over evalueringsgruppens sammensætning.

Lærere der har opnået faglig og pædagogisk kompetence i et eller flere fag i gymnasiets fagrække, kan tildes undervisningskompetence. Den faglige kompetence er betinget af en bestået kandidatexamen, mens pædagogisk kompetence opnås ved at gennemføre og bestå pædagogikum.

Kandidaten ansættes i en uddannelsesstilling på et gymnasium mv. for at gennemføre pædagogikum med det mål at kandidaten opnår undervisningsfærdighed, viden om gymnasiet og hf som skoleformer, viden om teoretisk pædagogik, herunder almenpædagogik og fagdidaktik, samt indsigt i uddannelsernes samspil med det omgivende samfund. Skolens rektor udpeger en kursusleder som planlægger og koordinerer kandidatens samlede forløb, samt vejledere der yder faglig og pædagogisk vejledning i kandidatens fag. Dansk Institut for Gymnasiepædagogik står for teoretisk pædagogikum, mens Undervisningsministeriet fører tilsyn med uddannelsen og beskikker tilsynsførende der følger kandidaterne.

For kandidater med mere end et fag fra gymnasiets fagrække varer pædagogikum to år og omfatter dels praktisk og teoretisk pædagogikum, dels faglig sidefagssupplering. Sidstnævnte er ikke omfattet af denne evaluering. Det skyldes dels at EVA i 2000 evaluerede den faglige sidefagssupplering, dels at der i forlængelse af den nye universitetslov sigtes mod at afvikle sidefagssuppleringsordningen.

Formål

Formålet med evalueringen er at vurdere stærke og svage sider ved teoretisk og praktisk pædagogikum, og hvordan tilrettelæggelsen og gennemførelsen af pædagogikum lever op til uddannelsens mål. Evalueringen fokuserer på såvel samspillet mellem teoretisk og praktisk pædagogikum som på hvordan de forskellige aktører der er involveret i pædagogikum, varetager deres roller.

Evalueringsområde

Evalueringen dækker teoretisk og praktisk pædagogikum i det almene gymnasium.

Evalueringsorganisering

EVA nedsætter en *evalueringsgruppe* der er ansvarlig for at give vurderinger og anbefalinger i henhold til evalueringens formål og på grundlag af den indsamlede dokumentation (se bilag 1). EVA nedsætter tillige en *projektgruppe* der har det organisatoriske og praktiske ansvar for evalueringen, og som sikrer at der anvendes hensigtsmæssige og pålidelige metoder. Projektgruppen yder sekretariatsbistand til evalueringsgruppen og udarbejder den endelige rapport.

Evalueringsgruppen skal samlet være i besiddelse af følgende kompetencer:

- Viden om og erfaring fra undervisning og vejledning i det almene gymnasium
- Viden om og erfaring med ledelse og organisation i det almene gymnasium
- Forskningsbaseret indsigt i almenpædagogik og fagdidaktik i forhold til undervisning af unge på gymnasialt niveau i Danmark
- Ekspertise i gymnasiale ungdomsuddannelser i Sverige eller Norge.

Evalueringsmetode

Evalueringen af pædagogikum foregår på grundlag af en dokumentation som tilvejebringes på følgende måde:

- Dansk Institut for Gymnasiepædagogik udarbejder en selvevalueringsrapport som lægges til grund for et efterfølgende besøg af evaluerings- og projektgruppen.
- Et udvalg af kandidater der er i gang med pædagogikum, udarbejder redegørelser der tager hensyn til gruppens særlige arbejdsmæssige situation. Der afholdes et heldagsseminar af én dags varighed i henholdsvis Østdanmark og Vestdanmark hvor kandidaterne drøfter en række spørgsmål om såvel praktisk som teoretisk pædagogikum. Pædagogikumkandidaterne arbejder med spørgsmålene i grupper der sammenfatter deres overvejelser i redegørelserne.
- De kandidater der i sommeren 2005 afslutter pædagogikum efter den nuværende ordning, indgår i en spørgeskemaundersøgelse. Spørgeskemaundersøgelsen skal give en oversigt over en hel årgang (2003-2005) pædagogikumkandidaters vurdering af den uddannelse de har gennemført, i relation til såvel praktisk som teoretisk pædagogikum.

- Fem udvalgte skoler udarbejder selvevalueringsrapporter på maks. 5-10 sider der skal supplere, uddybe eller nuancere konklusionerne fra EVA's rapport om Det gode Pædagogikum med skolens egne praksiserfaringer. De fem skoler udvælges blandt gymnasieskoler der ikke tidligere har lavet selvevalueringer i EVA-regi. Selvevalueringsrapporterne udarbejdes af grupper bestående af skolens rektor, kursuslederen og pædagogikumvejledere. EVA kan bede skolerne om at vedlægge bilag til rapporterne i form af pædagogikumbeviser, projektopgaver, porteføljer mv.
- Evalueringsgruppen og projektgruppen fra EVA afholder et seminar for de fem selvevalueringsgrupper og de tilsynsførende der har fulgt kandidaterne på de fem skoler. Seminaret tager udgangspunkt i skolernes selvevalueringsrapporter og sigter mod en fremadrettet drøftelse af erfaringer med og vurderinger af pædagogikumuddannelsen.

Høring

Deltagerne i selvevalueringerne får tilsendt en foreløbig rapport til høring i mindst tre uger, hvorefter rapporten færdiggøres.

Metode

I det følgende gennemgås den anvendte metode i forhold til dokumentationsgrundlaget.

Skolernes selvevalueringer

Fem gymnasieskoler blev udvalgt til at udarbejde selvevalueringsrapporter på maks. 5-10 sider med udgangspunkt i EVA's rapport Det gode Pædagogikum fra 2004. Skolerne blev udvalgt blandt gymnasieskoler der ikke tidligere har lavet selvevalueringer i EVA-regi, og så de tilsammen dækkede et bredt geografisk udsnit af gymnasieskoler i Danmark. Desuden sigtede udvælgelsen mod de skoler der havde haft flest pædagogikumkandidater, for herigennem at få indblik i den største erfaringsbase. Selvevalueringsrapporterne blev udarbejdet af grupper bestående af skolens rektor, kursusledere og pædagogikumvejledere. Ingen pædagogikumkandidater deltog i disse selvevalueringer.

Følgende skoler har udarbejdet selvevalueringer og deltaget i det efterfølgende fælles seminar:

- Frederikshavn Gymnasium og HF
- Gladsaxe Gymnasium
- Mulernes Legatskole
- Silkeborg Amtsgymnasium
- Stenhus Gymnasium og HF.

Selvevalueringsrapporterne har en meget forskellig kvalitet, ligesom selvevalueringsprocesserne har været meget forskelligt tilrettelagt på de fem skoler. Mulernes Legatskole afleverede en meget nuanceret og reflekteret rapport udarbejdet af en stor selvevalueringsgruppe med kursusledere, vejledere, supervisorer og rektor, mens Frederikshavns Gymnasium havde valgt en anden model hvor de to kursusledere havde indsamlet dokumentation fra 50 vejledere og supervisorer gennem spørgeskemaer hvilket gav grundlag for en meget veldokumenteret rapport. Gladsaxe Gymnasium valgte en mere summarisk form hvor den sidste del udgjordes af rektors vurdering af problemer ved pædagogikum. De undlod at besvare to spørgsmål der handlede om projektopgaven og om sammenhængen mellem teoretisk og praktisk pædagogikum. På Stenhus Gymnasium bestod

selvevalueringsgruppen af tre kursusledere der har stået for at indsamle vurderinger fra de 37 personer som har været involveret i pædagogikumordningen på skolen. På grundlag af dette materiale er selvevalueringsrapporten blevet til i et samarbejde med rektor og skolens øvrige kursusledere, og det er der kommet en nuanceret og veldokumenteret rapport ud af. På Silkeborg Amtsgymnasium bestod selvevalueringsgruppen af rektor, en kursusleder og tre andre lærere der har afleveret en nuanceret rapport som også har været en værdifuld del af dokumentationsgrundlaget.

Skoleseminar

24. august 2005 blev der som opfølgning på selvevalueringerne afholdt et seminar for de fem deltagende skolars selvevalueringsgrupper. Ud over skolerne deltog repræsentanter for de tilsynsførende der har ført tilsyn med kandidater fra de fem skoler. Desuden deltog evalueringsgruppen og projektgruppen. Seminaret var organiseret sådan at grupper bestående af henholdsvis rektorer og inspektorer, kursusledere, vejledere og tilsynsførende drøftede en række spørgsmål af tværgående og overordnet karakter som projektgruppen og evalueringsgruppen havde lavet med udgangspunkt i skolernes selvevalueringsrapporter. Gruppearbejdet blev fulgt op af plena hvor grupperne fremlagde deres konklusioner.

Skoleseminaret gav en god mulighed for at drøfte centrale spørgsmål på et mere overordnet niveau og med udgangspunkt i de forskellige aktørers positioner i pædagogikumsystemet. EVA's notater fra dagens to plena indgår som en væsentlig del af evalueringens dokumentation.

Kandidatseminarer

22. og 23. august 2005 blev der afholdt kandidatseminarer i henholdsvis Østdanmark og Vestdanmark for et udsnit af kandidater der på dette tidspunkt havde afsluttet deres pædagogikum. Kandidaterne var udvalgt så de tilsammen dækkede et bredt udsnit af årgangens kandidater i forhold til fag og skoler. Desuden var der taget hensyn til at der både skulle deltage kandidater med etårige og toårige forløb såvel som kandidater af begge køn. Kandidaterne blev delt op i grupper der drøftede en række spørgsmål og sammenfattede deres svar i en redegørelse fra hver gruppe. Spørgsmålene var formuleret af projektgruppen og evalueringsgruppen så de så vidt muligt kunne supplere og nuancere de spørgsmål som henholdsvis de øvrige grupper er blevet stillet, og de spørgsmål af mere kvantitativ karakter som samtlige kandidater blev stillet i spørgeskemaundersøgelsen. Som mediator og ordstyrer i første del af gruppernes arbejde deltog der et evalueringsgruppemedlem i hver af grupperne. I den sidste del af gruppernes arbejde hvor gruppens vurderinger skulle sammenfattes i den skriftlige redegørelse, arbejdede grupperne alene. Gruppernes redegørelser indgår i evalueringens dokumentation.

Kandidatseminarernes forløb var meget vellykket, og de fremmødte kandidater deltog med stor entusiasme og bidrog med deres redegørelser til væsentlige nuanceringer af resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen rettet til kandidaterne.

Spørgeskemaundersøgelse blandt kandidaterne

Formålet med spørgeskemaundersøgelsen var at afdække den seneste årgang pædagogikumkandidaters vurderinger af stærke og svage sider ved teoretisk og praktisk pædagogikum og deres vurderinger af hvordan tilrettelæggelsen og gennemførelsen af pædagogikum lever op til uddannelsens mål. Spørgeskemaundersøgelsen fokuserede særligt på følgende aspekter:

- rekruttering
- tilrettelæggelse
- udbytte og målopfyldelse
- forskellige aktørers rolle- og opgavevaretagelse, herunder vejledere og kursusledere
- forskellige elementer af pædagogikum, herunder beviset for pædagogikum
- sammenhænge mellem teoretisk og praktisk pædagogikum
- sammenhænge mellem pædagogikum og skolens øvrige liv.

Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført blandt personer der planmæssigt skulle have afsluttet deres uddannelsesstilling i skoleåret i sommeren 2005. EVA fremsendte et spørgeskemaudkast til Epinion hvorefter det endelige spørgeskema blev udviklet i samarbejde mellem Epinion og EVA på grundlag af følgende tre former for validering:

- en eksplorativ valideringsworkshop
- en mere operationel telefonisk validering af skemaet
- en spørgeteknisk gennemgang af skemaet.

EVA og Epinion vurderer at undersøgelsens resultater er pålidelige. Dette understøttes endvidere af at meget få besvarelser ligger i "ved ikke"-kategorien. Det tyder på at deltagerne har haft en god forståelse af emneområdet og har forstået den måde som spørgsmålene er formuleret på. Spørgeskemaet blev udsendt 1. august 2005, og hver respondent fik valget mellem postal og webbaseret besvarelse. Der blev gennemført en rykkerrunde hvor respondenterne fik tilsendt et rykkerbrev.

Undersøgelsens svarprocent, det vil sige antal besvarede spørgeskemaer delt med antallet af udsendte spørgeskemaer (fraregnet fejladresser), er 66 % hvilket EVA vurderer som tilfredsstillende. Epinion sendte spørgeskemaer ud til alle de 315 pædagogikumkandidater der hvis de afsluttede deres uddannelsesstilling planmæssigt, ville afslutte den i juni 2005. 30 kuverter kom retur som resultatet af flytning/fejladresse således at antallet af udsendelser minus fejladresser udgør 285

personer. Af disse har 188 personer besvaret spørgeskemaet. 176 af deltagerne (= 93,6 %) har valgt at svare ved at indsende spørgeskemaet, mens 12 personer har besvaret skemaet over internettet.

Når man analyserer frafaldet, er der grundlag for at konkludere at dækningen i forhold til kandidaternes køn, alder, fag og henholdsvis et- og toårige forløb er tilfredsstillende. Der er dog tale om en overrepræsentation af kvinder i etårige uddannelsesstillinger blandt respondenterne set i forhold til den samlede gruppe. Datasættet er derfor blevet vægtet således at det fremstår repræsentativt i forhold til fordelingen på køn og henholdsvis et- og toårige forløb.

På grund af kandidaternes mange forskellige fagkombinationer er fagene blevet sorteret i fire kategorier som igen er samlet i fagkombinationer (se appendiks C). Disse fagkombinationer er brugt løbende igennem rapporten til belysning af forskelle i opfattelser og vurderinger afhængig af faglig baggrund.

Spørgeskemaet opererer desuden med følgende baggrundsvariable:

1. fagområde
2. køn
3. alder
4. længde af uddannelsesstilling
5. om respondenter tidligere har været ansat som gymnasielærer (herunder på timebasis eller i vikarstilling) før ansættelse i uddannelsesstillingen
6. om respondenter tidligere har undervist på det gymnasium hvor uddannelsesstillingen er
7. om respondenter havde undervisningserfaring inden ansættelse i uddannelsesstillingen.

Alle spørgeskemaets spørgsmål er krydset med disse baggrundsvariable, og i det omfang der har været stærke sammenhænge mellem resultater og baggrundsvariable, er dette nævnt de steder i rapporten hvor spørgsmålet er behandlet.

Epinion afleverede deres rapport til EVA i september 2005, og denne er udgivet som bilag til evalueringsrapporten. I tillæg til Epinions rapport er der lavet to tekniske undersøgelser dels af sammenhængskraften mellem baggrundsvariable og spørgsmål i undersøgelsen, dels en strukturel analyse der undersøger hvilke variable der mest påvirker den samlede tilfredshed med pædagogikum. Hovedresultater af disse tekniske undersøgelser er inddraget i evalueringsrapporten. Det er EVA's vurdering at der er tale om en solid undersøgelse der bidrager med ny viden om kandidaternes vurdering af pædagogikum.

Selvevaluering og besøg på Syddansk Universitet (SDU)

Evalueringsgruppen, projektgruppen og projektchefen for evalueringen af pædagogikum aflagde besøg på SDU 20. juni 2005. Der blev afholdt fire møder med deltagelse af selvevalueringsgruppen, undervisningsassistenter, forskere og ledelsen. Møderne blev gennemført på grundlag af en spørgeguide som projektgruppen og evalueringsgruppen havde lavet ud fra SDU's selvevalueringsrapport. Dagens møder underbyggede og nuancerede på en værdifuld måde selvevalueringsrapportens vurderinger.

Undervisningsministeriets redegørelse

Da Undervisningsministeriet på flere måder har en central rolle i forhold til pædagogikumsystemet, fandt EVA det hensigtsmæssigt at give ministeriet lejlighed til i en redegørelse til EVA at besvare en række spørgsmål. Undervisningsministeriet udarbejdede sin redegørelse i august 2005. Redegørelsen indgår i de relevante afsnit som en del af dokumentationsgrundlaget.

Høring

Rapporten har været i høring i Undervisningsministeriet og hos de institutioner der har udarbejdet selvevalueringsrapporterne. EVA's rapporter sendes normalt ikke i høring i ministerier, men det har været hensigtsmæssigt i dette tilfælde fordi Undervisningsministeriet med deres redegørelse har bidraget til dokumentationsgrundlaget for evalueringen.

Kategorisering af fag

I forbindelse med analysen af spørgeskemaundersøgelsens resultater blev det antaget at kandidaternes faglige baggrund var en væsentlig baggrundsvariabel. Men på grund af det store antal fag og fagkombinationer blev fagene i første omgang sorteret i de følgende fire kategorier for at skabe større klarhed over materialet.

Tabel 13
Inddeling af fag i fagområder

Fremmedsprog	Kulturfag	Samfundsvidenskab	Naturvidenskab
Spansk	Oldtidskundskab	Samfundsfag	Fysik
Latin	Filosofi	Erhvervsøkonomi	Matematik
Fransk	Religion		Idræt
Engelsk	Retorik		Kemi
Græsk	Film & tv		Datalogi
Italiensk	Musik		Biologi
Tysk	Billedkunst		Astronomi
	Dramatik		Geografi
	Musik		
	Designfag		
	Turisme		
	Psykologi		
	Historie		
	Dansk		

EVA er opmærksom på at en sådan kategorisering kan diskuteres, men har vurderet at det var en hensigtsmæssig inddeling af fagene i denne sammenhæng. Alle respondenter er blevet fordelt på de relevante kombinationer af fagområder for at muliggøre krydstabulering. Da kandidaterne kan

have op til tre fag, gav det 14 kombinationer. Resultatet heraf fremgår af den følgende tabel. Når der rapporten igennem refereres til fagspecifikke forskelle, er det disse kombinationer af fag der ligger til grund for opdelingen af kandidaterne.

I nedenstående tabel kan man se hvor mange respondenter der har de forskellige relevante fagkombinationer.

Tabel 14
Kombinationer af fag

	Antal respondenter	Procentandel
Alene naturvidenskabsfag	52	28 %
Alene kulturfag	22	12 %
Naturvidenskabsfag og kulturfag	24	13 %
Fremmedsprog og kulturfag	49	26 %
Kombinationer af fag med samfundsfag	23	13 %
Fremmedsprog alene eller i kombination med naturvidenskab	16	8 %
Total	186	100 %

Evalueringsgruppen

Erling Petersson (formand for evalueringsgruppen), rektor ved Esbjerg Gymnasium og HF. Erling Petersson er cand.mag. i dansk. Han har i en årrække været lektor ved Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse og har undervist i pædagogik i forskellige sammenhænge blandt andet i forbindelse med adjunktpædagogikum på universitetet. Erling Petersson har desuden publiceret en række artikler og bøger om ungdoms- og voksenpædagogik.

Torlaug Løkensgard Hoel, professor i fagdidaktik ved Norges teknisk-naturvidenskabelige universitet i Trondheim. Torlaug Løkensgard Hoel har publiceret en lang række artikler og bøger om undervisning. Hun har desuden mange års erfaring som gymnasielærer og erfaring med det danske uddannelsessystem blandt andet fra konferencetilrettelæggelse for det danske Undervisningsministerium. Hun har også deltaget i evalueringer i Sverige.

Morten Mikkelsen, lektor ved Fredericia Amtsgymnasium. Morten Mikkelsen er cand.mag. et art i historie, dansk og samfundsfag. Han har i en årrække været kursusleder og tilsynsførende og har undervist i fagdidaktik i dansk på pædagogikumuddannelsen. Desuden har han været underviser og kursusleder på en række efteruddannelseskurser for gymnasie- og hf-undervisere.

Birgit Smedegård Olesen, forstander ved VUC Vestsjælland Syd. Birgit Smedegård Olesen er cand.mag. i dansk og religion og tillige uddannet som folkeskolelærer. Hun har mange års erfaring som gymnasielærer og har været rektor for Vestre Borgerdyd Gymnasium. Hun har tidligere undervist i teoretisk pædagogik ved pædagogikumuddannelsen og har været formand for Gymnasieskolernes Lærerforening.

Birgitte Simonsen, professor og centerleder ved Center for Ungdomsforskning, Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet. Birgitte Simonsen er uddannet i pædagogik og sociologi fra Københavns Universitet. Hun har i en årrække været ansat som lektor ved Sociologi på Københavns Universitet og ved Institut for Uddannelsesforskning på RUC. Hun har ledet flere forskningsprojekter og publiceret en lang række artikler og bøger om unge, uddannelse m.m.

Rapporter fra EVA

Danmarks Evalueringsinstitut offentliggør løbende evalueringsrapporter, undersøgelser, foldere mv. om emner der ligger inden for instituttets arbejdsfelt: evaluering og kvalitetsudvikling af undervisning og uddannelse på alle niveauer i uddannelsessystemet.

Instituttet gennemfører både projekter af egen drift og som indtægtsdækket virksomhed, dvs. hvor en rekvirent betaler EVA for at påtage sig opgaven.

Her finder du EVA's udgivelser

Alle EVA's udgivelser kan læses og downloades på instituttets hjemmeside, www.eva.dk. Trykte eksemplarer kan bestilles gennem din lokale boghandel eller ved at sende en e-mail til Nordisk Bog Center på adressen ekspedition@nbcas.dk med følgende oplysninger:

- Udgivelsens titel og ISBN
- Dit navn og adresse
- Evt. navnet på din institution og dens EAN.

Rapporter om rekvirerede projekter vil dog typisk ikke kunne købes i trykt form, men kun kunne hentes på EVA's hjemmeside.

Priser

En evalueringsrapport koster typisk 30 eller 40 kr. Hertil skal ved bestilling hos Nordisk Bog Center lægges et gebyr, mens bestillinger hos boghandleren er gebyrfri.

Aktuelle rapporter

EVA's seneste udgivelse på grundskoleområdet:

- *Skolefritidsordninger – mellem skole- og fritidspædagogik*, januar 2006, ISBN 87-7958-264-8

EVA's seneste udgivelse på ungdomsuddannelsesområdet:

- *It på de gymnasiale uddannelser, oktober 2005, ISBN 87-7958-241-9*

EVA's seneste udgivelse på det videregående uddannelsesområde:

- *Auditering af Syddansk Universitet, december 2005, ISBN 87-7958-261-3*

EVA's seneste udgivelse på voksen- og efteruddannelsesområdet:

- *VUC Avu og enkeltfags-hf, juni 2005, ISBN 87-7958-234-6*

EVA's seneste tværgående udgivelser:

- *Engelsk i det danske uddannelsessystem – overgange og sammenhænge, december 2005, ISBN 87-7958-259-1*
- Videregående engelskuddannelser – kompetencer, undervisnings- og eksamensformer, december 2005, ISBN 87-7958-999-5